

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1909. Andra Kammaren. N:o 42.

Måndagen den 19 april.

Kl. 7 e. m.

Förhandlingarna leddes vid detta sammanträde af herr vice tal-
mannen.

§ 1.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvi-
lande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet propo-
sitionerna:

angående upplåtande till vetenskapsakademien af ett till lägen-
heten Lilla Freskati å Kungl. Djurgården hörande område; och
angående försäljning till Landskrona stad af två kronan till-
höriga områden.

Till lagutskottet öfverlämnades Kungl. Maj:ts propositioner:
med förslag till lag om ändrad lydelse af 77 § i strafflagen för
krigsmakten den 7 oktober 1881; och
med förslag till lag om ändrad lydelse af 25 § i förordningen
angående patent den 16 maj 1884.

§ 2.

Vidare föredrogos hvar efter annan de på kammarens bord
liggande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *Berglunds* motion, n:o 238, till statsutskottet;
herr *Kronlunds* motion, n:o 239, likaledes till statsutskottet;
herr *Lindhagens m. fl.* motion, n:o 241, till kammarens till-
fälliga utskott n:o 4;
herr *Lindhagens m. fl.* motion, n:o 242, till lagutskottet; och
herr *Kvarnzelius m. fl.* motion, n:o 243, till statsutskottet.

§ 3.

Konstitutionsutskottets härpå föredragna utlåtande n:o 4 bord-
lades åter.

§ 4.

Härefter föredrogs statsutskottets memorial, n:o 91, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut ifråga om reglering af löneförhållandena m. m. vid kontroll- och justeringsstyrelsen; och blef den i detta memorial föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 5.

Föredrogs, men blefvo ånyo lagda på bordet statsutskottets utlåtanden n:is 92 och 93, bevillningsutskottets betänkanden n:is 18—21, lagutskottets utlåtande n:o 44, Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 20, Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 21, Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 22, Andra Kammarens femte tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 23, samt Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 24.

§ 6.

Herr *Persson* i Tällberg afgaf en motion i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillsättning af prästerliga tjänster.

Denna motion, som erhöll ordningsnumret 244, blef på begäran genast remitterad till särskilda utskottet n:o 1.

§ 7.

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.

Till afgörande förelåg lagutskottets utlåtande n:o 40, i anledning af väckt motion om tillägg till § 300 sjölagen m. m.

Lagutskottet hade till förberedande behandling förehaft en inom Andra Kammaren väckt motion, däri herr *Lindley*, med instämmande af tjugufem af kammarens ledamöter, hemställt, att Riksdagen måtte besluta följande tillägg till sjölagens § 300:

Hvad som i §§ 107, 297, 298, 299 och 300 är stadgadt äger icke sin tillämpning, då fartyget befinner sig i säkerhet i inhemsk hamn,

eller, om detta ansåges icke kunna tillstyrkas utan granskning af äfven andra hithörande bestämmelser:

att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utarbetande af förslag till sådana ändringar i gällande sjölag, som kunde anses nödvändiga, för att åt sjöfolket bereda den större frihet beträffande lösande af arbetsaftal, dem i andra länders mera tidsenliga sjölagar redan medgifvits.

Utskottet hemställde, att förevarande motion icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade emellertid afgifvits af herr *Lindhagen*, med hvilken herr *Pettersson* i Södertälje i hufvudsak instämt och som ansett, att utskottet bort föreslå, att Riksdagen, med anledning af förevarande motion, ville hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida och i hvad mån sjölagen kunde underkastas nödig omarbetning i syfte att till förmån för sjöfolket dels bereda utvidgad rätt att lösa arbetsaftal och dels mildra straffpåföljderna för brytande af dylika aftal.

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Efter föredragning af utskottets hemställan lämnades på begäran ordet till

Herr *Lindley*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Innan jag ingår på den af mig väckta motionen och utskottets utlåtande å densamma, så ber jag att få säga några ord om den massa protestresolutioner, som afgifvits mot densamma af skeppsredare och befälhafvare. Jag ber att få säga, att man icke skall fästa allt för stor vikt vid dessa protestresolutioner af anledning, som vidare kommer att framgå af mitt anförande. Vidare vill jag säga beträffande dessa protestresolutioner, att jag är icke så alldeles säker på, hvilka som utgöra flertalet, protestresolutionerna eller de protesterande. Larmet har dock organiserats ganska bra, tack vare den massa tidningar, som stå till denna samhällsklass' förfogande, och hvad som brustit i djup har man sökt ersätta genom bredden af dessa protestresolutioner.

Dessa protestresolutioner äro emellertid af två slag, det ena slaget, som uteslutande har tagit till utgångspunkt att smäda mig personligen och den af mig väckta motionen, det andra slaget, som sökt ingå på en saklig kritik af hvad jag velat framställa. Det förstnämnda slaget tror jag icke man behöfver spilla många ord på, ty en fråga som denna dödar man icke med hånfulla yttranden, utan då måste frambäras starkare skäl. Men den sakliga kritiken eller den så kallade kritiken ber jag att få bemöta och säga några ord om.

Jag skall då som utgångspunkt för mitt bemötande af dessa resolutioner taga den resolution eller rättare de resolutioner, som i särtryck blifvit utdelade till kammarens samtliga medlemmar. I denna resolution börjar man efter en del fraser den sakliga kritiken med att säga, att min framställning angående sjöfolkets emigration till andra länder icke är korrekt, ty, säger man, det kan icke kallas emigration, om sjöfolk far till ett annat land och söker anställning, lika litet som det kan kallas immigration, om utländskt sjöfolk börjar segla med svenska fartyg. Jag är villig erkänna, att, om det endast är fråga om sådana undantagsfall, som kunna förekomma i vårt land, där utländska sjömän tillfälligtvis segla på svenska fartyg, så kan detta ej kallas vare sig emigration eller immigration; men kan man bevisa att t. ex. svenska sjömän flytta ut till främmande land och stanna där hela sitt lif igenom och knappast aldrig komma tillbaka till sitt fädernesland, måste man väl ändå säga, att

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

det är emigration, verklig emigration. Alla, som känna till och äro något bevandrade i sjöfartsfrågor, veta, hurusom det är ett faktum, att i den engelska handelsflottan utgöres nästan flertalet sjömän af utlänningar, och man har t. o. m. så starkt sett på den saken i England och på de faror, som därigenom yppats för Englands sjömansställning, att man där på sista tiden börjat lagstifta för att utesluta sjömän, goda, dugliga svenska och andra nordeuropeiska sjömän från engelska fartyg. Man betraktar det icke längre som en fördel att få dem till landet. Man betraktar det som en fara för landets själfständighet, att handelsflottan i England allt mer öfvergår till att ligga i händerna på utländskt sjöfolk. Man har därför, som sagdt, på sista tiden börjat lagstifta i detta afseende; man har dragit upp språkliga gränser för sjömans rättighet att finnas på engelska fartyg. Det är verkligen bedröfligt att tänka sig, att våra dugliga sjömän, våra svenska medborgare, betraktas t. o. m. som olämpliga immigranter i ett annat land. Om man undersöker detta på engelska fartyg varande utländska sjöfolk — af europeisk härstamning — så skall man finna, att största procentantalet af det samma består af svenskar. Jag vågar här säga utan fruktan att bli vederlagd eller tillbakavisad, att cirka 15,000 sjömän i engelska handelsflottan äro svenskar, födda i Sverige. Undersöker man så handelsflottorna i Tyskland, Amerika, England, Danmark m. fl. länder, skall man finna, att sammanräknadt finnes det i dessa flottor flera svenska sjömän, än hvad som finnes i vårt eget land.

Kallar man icke detta för emigration? Jag vet icke hvad man annars skall kalla det. Jag för min del kallar det åtminstone för emigration. Om man undersöker statistiken i vårt eget land så skall man i det betänkande, som utarbetats af pensionskommittén för ett litet antal år sedan, finna att 62 procent af det svenska sjöfolket äro i en ålder af 15—30 år. Om man så lägger till be-fålet, som vanligtvis är i åldern öfver 30 år, så skall man icke finna ett så värst stort procenttal af vanligt sjöfolk, som kan sägas ha någon nämnvärdt hög ålder. Det är ungt folk nästan hvarenda en, och nästan regelbundet efter några års verksamhet på svenska fartyg flytta de öfver till något annat land. Den del af landet, som allra mest måste vidkännas emigrationen af svenskt sjöfolk, är landsbygden. Man skulle ju kunna tro, att det vore städerna, som släppte till den stora massan af sjöfolk på våra fartyg, men så är icke förhållandet, ty i de flesta fall tagas sjömännen från landsbygden. Det börjar så, att ynglingar gifva sig ut på små farkoster i sitt närmaste grannskap, gifva sig ut på rospiggar eller fiskebåtar eller så; sedan öfvergå de till den lilla inhemska ångbåtsflottan för att sedermera trängas ut och öfvergå till andra länder.

Nästa fråga, som beröres i dessa protestresolutioner, är frågan om sjöfolkets löner. Jag har nämligen sagt, att sjöfolkets löneför-måner — tack vare bestämmelserna i sjölagen och förhållandena ombord å fartygen, vid hvilka sjöfolket är bundet — äro så små, att de faktiskt äro lägre än de som äro gällande i andra länder. Detta bemötes i dessa protestresolutioner med en förklaring om att

lönerna visserligen äro lägre än t. ex. i England, emedan vi icke skulle ha råd att betala sådana löner. Orsaken åter till att vi i vårt land icke ha råd att betala samma löner som i England skulle vara den, att penningen där har ett helt annat värde än i Sverige. Det är förvånansvärdt, att en sådan förklaring kan gifvas från skeppspredare och befälhafvare, hvilka naturligtvis borde känna till förhållandena i dessa länder och äfven borde veta, att penningarnas köpvärde t. ex. i England är mycket större än hvad det är i vårt eget land. Man har några dimmiga föreställningar om penningevärdets förhållande till varuvärdet, men i själfva verket skall man, om man granskar saken någorlunda opartiskt, finna, att vårt land är ett af de dyraste, och följaktligen är det äfven bevisadt, att penningvärdet hos oss icke är så stort som i andra länder. Vidare söker man bemöta detta med en generell förklaring: att äfven om lefnadskostnaderna äro högre i Sverige, så inverkar det icke, ty sjömännen hafva ju *fri kost och fritt logis* ombord å fartygen. Ja, så säger man, så säga verkligen befälhafvarne i sin protest-resolution. Det är då särdeles karakteristiskt att ställa det uttalandet i samband med ett annat uttalande, som gjordes för några år sedan här i Stockholm. Då beslöt ångfartygsbefälhafvaresällskapet helt enkelt att uttala en offentlig *protest mot att kosthållet ombord vid själfdeklaration skulle behöfva upptagas som inkomst*. Så sade man då. Då ansåg ångbåtsbefälhafvarnes förening — samma förening som tillställt Riksdagen denna protestresolution — att kosthållet ombord icke rätteligen borde upptagas som någon inkomst.

Man säger vidare i resolutionen något annat, som är ungefär lika barockt. Man säger nämligen, att mitt tal om att sjöfolket skulle tvingas till att mönstra på dessa dåliga villkor, är något absurdt. Det ringer just nu i mina öron någonting vid tanken på detta absurda. Jag kommer ihåg hurusom då ångmaskinen först kom fram till praktiskt bruk, franska vetenskapsakademien förklarade, att ångmaskinen just var något alldeles absurdt. Så förklara nu ångbåtsbefälhafvarne, att mitt påstående om att sjömän tvingas att mönstra är något absurdt. Jag tror dock, att hvarje person med någon tankeförmåga vet, att nöden är någonting, som drifver och tvingar mycket mer än hvad alla fängelser tillsammans skulle kunna göra. Det finnes knappast något, som icke nöden kan drifva en människa till, och jag är nästan alldeles öfvertygad om, att nöden kan åstadkomma mer än hvad både fängelsestraffen och hotet om dem kunna göra. När då dessa befälhafvare säga, att ingen människa har tvingats till att mönstra, så förstår man ju att detta är ett tal, som vittnar om stort socialt oförstånd och icke borde framkomma från en så ansvarsfull församling som ångfartygsbefälhafvaresällskapet. Jag kan därför utan vidare öfverhoppa hela talet om det där dråpslaget mot rederinäringen, som jag sedermera kommer att närmare beröra, för att i stället öfvergå till den mycket kategoriska förklaring, som gifvits från befälhafvarnes och redarnes sida beträffande lagarne i andra länder.

Som bevis mot min generella förklaring, att de bestämmelser,

Om tillägg
till § 100
sjölagen m. m.
(Forts.)

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

som jag begär att få införda i Sverige, redan existera i andra länder, anför man den tyska och den engelska lagen och hänvisar så där litet smått till den franska utan att likväl citera den senare. Beträffande den tyska lagen så tror jag, att denna, så långt som jag har undersökt förhållandet, är korrekt återgifven, men beträffande den engelska lagen så vill jag däremot påpeka, att den blifvit återgifven på ett högst klandervärdt sätt för att icke begagna ett annat starkare uttryck, något som jag nästan skulle hafva lust till. Beträffande den tyska lagen, så öfverhoppas man där den betydelsefulla bestämmelsen i § 68. Den säger: »Efter afslutad resa kan sjöman icke fordra sin afmönstring förrän lasten är utlossad och fartyget rengjort samt säkert förtöjdt i hamn eller annorstädes.» Ja, om jag kan läsa lagtext, så är det väl klart och tydligt, att då dessa villkor äro uppfyllda, så har sjöfolket fullkomlig rätt att sedermera blifva fria från fartyget. Det står ju: »Efter afslutad resa kan sjöman icke fordra afmönstring förrän lasten är utlossad etc.» Det hoppas man öfver och nämner icke alls något om detta förhållande, och så förklarar man så där generellt: »Ni se ju för öfrigt, att lagarna äro lika i Tyskland som i vårt eget land, ja till och med strängare i vissa punkter!» Jag skall be att få nämna, att den bestämmelsen hafva inte vi i vår egen svenska sjölag.

Hvad återigen angår den engelska lagen, så har man i dessa protestresolutioner uteslutit de mycket viktiga bestämmelser, som jag här går att upprepa. Det står nämligen i § 222, som sammanhänger med föregående paragraf: »Sjöman kan dock påyrka, att, då han tages ombord på fartyg af polis eller myndighet, blifva ställd inför domstol, som är behörig att handlägga mål af ifrågavarande slag.» Detta betyder först och främst, att innan en sjöman kan med våld tagas ombord på ett fartyg, så kan han helt enkelt säga: »Jag fordrar att få bli ställd inför en domstol», och då kan detta icke förvägras honom. Vidare finnes en annan paragraf, som också har med denna sak att göra nämligen § 224, andra afdelningen. Den lyder som följer: »Har inom de förenade konungarikena sjöman minst 48 timmar, innan han skulle infinna sig å fartyget gifvit dess befälhafvare eller ägare tillkänna sin afsikt att icke inställa sig, kan han icke på sätt i föregående moment sägs dömas skyldig att föras ombord.» Om icke det är klar och tydlig lagtext, så vet jag icke hvad lagtext är, ty där står ju, att om han 48 timmar förut gifver tillkänna sin afsikt att icke inställa sig så kan han icke släpas ombord å fartyget, utan då måste de släppa honom. Det är följaktligen en möjlighet för sjömannen att gå, blott han säger till på förhand, innan han går. Det enda lagen fordrar — och det har jag för min del icke det minsta emot — är att han naturligtvis skall gifva besked till befälhafvaren eller fartygets ägare tillräckligt långt i förväg, så att dessa icke till äfventyrs i sista ögonblicket blifvit strandsatta.

Ingen kan inbilla mig, att icke ångfartygsbefälhafvaresällskapet, som till och med gått så grundligt till väga, att det skaffat en jurist för att uppsätta dessa protestresolutioner, att det icke upp-

märksammat de bestämmelser, som jag här citerat. Absolut säkert ha de det och måste ha det. En hel del af dessa befälhafvare hafva ju för öfrigt såsom gamla sjöfarare kanske till och med vistats i England. Då man trots detta uteslutit dessa bestämmelser, så tyder detta helt enkelt på, att man velat vilseföra Riksdagen, och man har också vilsefört den delvis, ty man har i första hand efter hvad jag tror mig veta vilsefört själfva lagutskottet. Jag kan ej förklara saken på annat vis, än att utskottet tittat på dessa protestresolutioner och deras formulering af lagtexten, då utskottet själf kunnat begå precis samma blunder. Detta har ändrats beträffande den engelska lagen; i sista ögonblicket har man tack vare särskildt gjord framställning blifvit varse, att man varit på felaktig väg, men ännu i den stund som nu är har lagutskottet icke tagit med den af mig påpekade tyska bestämmelsen, utan tager endast med de andra bestämmelserna i den tyska lagen och utesluter totalt den bestämmelse, som verkligen medgifver sjöfolket möjlighet att münstra af.

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Ja, jag vill icke beskylla lagutskottet för att ha handlat i uppsåtligt syfte med sin formulering af den utländska lagtexten, utan det är väl med detta som med allt annat inom Riksdagen och i synnerhet med de utskott som ha mycket arbete: de hinna inte, de ha helt enkelt icke möjlighet att sätta sig så djupt in i frågorna, att de kunna granska dem grundligare och följaktligen få de passera så där litet hastigt. Jag tror, att detta skall vara det enda skäl, som här kan anföras för att lagutskottet icke studerat denna sak grundligare.

Såväl i protestresolutionerna som i lagutskottets utlåtande återfinnes emellertid något, som jag ber att få i korthet beröra, nämligen en hänvisning till den öfriga skandinaviska lagstiftningen. Man säger, att såväl Norge som Danmark ha lika hårda bestämmelser som de, hvilka återfinnas i den svenska sjölagen. Ja, tacka för det, då den skandinaviska sjölagen är kokt i samma gryta, då en gemensam svensk-dansk-norsk kommitté gjort den skandinaviska sjölagen och då man haft sammanträde cirka en månad på hvarje ställe, d. v. s. en månad i Danmark, en i Norge och en i Sverige för att åstadkomma denna gemensamma sjölag. Då är det naturligtvis ej underligt, att dessa bestämmelser äro någorlunda lika, och för dem bära vi i Sverige lika stort ansvar som de i Danmark och Norge.

Men fränsedt den skandinaviska sjölagstiftningen, hvad bevis har man från skeppsredare och befälhafvarehåll och äfven hos lagutskottet, att förhållandena i andra länder skulle vara någorlunda analoga med våra egna? Man säger, att man har tittat efter i sjölagarna litet hvarstans och funnit, att bestämmelserna där icke alls äro lindrigare än de i vårt eget land. Nu förhåller det sig, såsom jag sedermera skall lämna bevis för, så att dessa bestämmelser i Frankrike, Italien med flera länder visserligen stå kanske likadana som i vårt eget land, men dessa bestämmelser äro där hvad vi på vanligt språk kalla *lagruiner* d. v. s. de finnas, men tillämpas aldrig. Det är precis som med vår hädelseparagraf eller paragraf 90 regeringsformen. De kunna icke tillämpas, emedan de äro

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

opraktiska och omöjliga att tillämpa, och följaktligen har man helt enkelt lämnat dem ur räkningen och tillämpar dem aldrig, om de äfven stå där.

För att stödja, hvad jag här säger, skall jag lämna en liten statistik öfver de stora sjömansstrejker, som, omfattande flera hamnar på en gång eller allmän arbetsnedläggelse å alla fartyg i en hamn, vidtagits af sjöfolket i dessa länder. I augusti månad 1900 utbröt en allmän sjömans- och eldarestrejk i Marseille, Bordeaux, Nantes, Cette, Rouen och Brest. I april 1901 var det allmän sjömansstrejk i Genua, i december 1902 allmän sjömans- och eldarestrejk i Marseille, hvilken började den 28 november och var avslutad den 19 december, i januari 1904 sjömansstrejk i Barcelona, Valencia, Alicante, Gijon, Santander, Sevilla med flera platser, d. v. s. i hela Spanien. I april 1904 etablerade befälhafvarne i Marseille allmän strejk mot sjöfolket på grund af att de fordrat att få flera befälhafvare afskedade. Strejken utbredde sig till Bordeaux och Havre och varade till medio af maj. Redan i augusti samma år uppstod en ny konflikt, en af skeppsredarne igångsatte generell lockout i afsikt att tvinga sjöfolket till vissa eftergifter. Cirka 15,000 man voro utestängda. Bland annat fordrade redarne — och detta har också betecknande nog stått i alla svenska tidningar, till och med Nya Dagligt Allehanda och Stockholms Dagblad, så att det icke alls är något socialistiskt påhitt — återupplifvandet af ett napoleonskt dekret från 1852, enligt hvilket sjöfolket skulle som desertörer kunna straffas med fängelse. Om dessa paragrafer varit i praktisk tillämpning, hade man aldrig behöft kräva, att de skulle återupplifvas. Det är väl bästa beviset för, att dessa paragrafer betraktas som lagruiner.

I detta sammanhang ringer det i mina öron, att en hel del af dessa protestresolutioner talat om den stora okunnigheten hos motionären, som icke känner till förhållandena i andra länder. Detta har sagts och omtuggats i dessa smädande resolutioner, där man förklarat med full hals, att motionären är så kolossalt okunnig i dessa frågor, att han icke har den ringaste reda på sig. Hur stämmer det med hvad jag förklarat här? Man vet, att en massa skeppsredare i vårt land likväl äro konsuler för Frankrike, Tyskland eller andra länder, och då borde de väl känna till lagarna i dessa länder, för hvilka de äro konsuler. Det var just för att icke taga fel, som jag formulerade min motion så, att jag endast antydde, att så var förhållandet i andra länder och icke ville gifva positivt uttryck därför eller återgifva lagtexten, ty därtill ansåg jag verkligen, att lagutskottet var mycket mer kompetent än jag själf kunde vara.

I december 1906 utbröt en allmän strejk af italienska sjöfolket. Så snart fartygen kommo i land, lämnade besättningen sina platser. Syftmålet med strejken var att genomdrifva bättre sociala och ekonomiska villkor. Den varade 6—7 veckor, men slutade det oaktadt med nederlag för sjöfolket. Den 21 maj 1907 utbröt allmän strejk i nästan alla tyska hamnar. Samtidigt utbröto äfven sjömansstrejker i Holland och Frankrike. I sistnämnda land deltog

såväl befäl som sjöfolk. Strejken riktade sig mot det otillfredsställande pensioneringssystemet.

Andamålet med denna strejkstatistik är icke alls att förhärlika strejkerna och syftet med motionen är ej heller att vi skola efterlikna våra utländska arbetsbröder i att ställa till strejker, utan syftet är blott att visa, att sådana strejker ägt rum i dessa länder och att där gällande lagar ej kunnat lägga något hinder i vägen. Äfven om i dessa andra länders sjölagar bestämmelser finnas, som fullt ut kunna jämföras med våra egna, så är det likväl ett faktum, att dessa bestämmelser icke längre äro i sin fulla verksamhet. I vårt land har Riksdagen nyligen beslutat att modernisera en af dessa gamla lagruiner, och jag undrar, om icke sjölagen nu är tillräckligt gammal och antik för att behöfva en liten smula moderniseras.

Framställningen om de stora faror, som genom denna lagändring skulle hota sjöfartsnäringen, måste jag beteckna i stort sedt som fullständig humbug. Hvad visar erfarenheten från de utländska strejkerna? Icke har sjöfartsnäringen där gått under, icke har sjöfartsnäringen där blifvit dräpt eller fått ett s. k. dräpslag. Tvärtom visar denna statistik, att sjöfolket trots möjligheten till strejk likväl lidit nederlag. Oftast ha sjöfolksstrejkerna slutat med nederlag, tack vare den stora kapitalmakt, som skeppsredarne ägt gentemot sina arbetare. Redarnes kapitalmakt är tillräcklig för att kunna slå ned arbetarnes framställningar om förbättring af villkoren. Men å andra sidan äfven om så är fallet, utgör likväl strejkrätten någon-ting, som är förmånligt för sjöfolket, ty just på grund af möjligheten för dem att kunna igångsätta en strejk måste redarne härigenom taga hänsyn till deras framställningar och bli mera böjda för eftergifter, då de i annat fall riskera att en strejk kan utbryta. Jag frågar då: är det Sverige värdigt att här hjälpa den starkare parten — den kapitalstarkare parten — mot den svagare, genom att ställa den sistnämnda i en sämre och svårare ställning än förhållandet är i andra länder?

Man kan väl förstå, att sjöfolket, när de känna med sig, att de icke ha möjlighet till att förbättra sina villkor, föredraga att fara till andra länder. Man kan icke begära något annat. Det är elementets sätt att tränga sig ut. Kraft söker sig alltid ut på den svagaste punkten. Är det så, att den på grund af lagar och andra förhållanden inom det egna landet icke kan komma ut, söker den sig ut på den svagaste punkten, där den har lättast att tillgodose sina önskemål. Då man finner, att det lättaste sättet att förskaffa sig bättre villkor är att emigrera, är det helt naturligt, att man skall taga den utvägen. I realiteten vinner man genom dessa drakoniska lagar icke annat än att man drifver sjöfolket att söka sig ut till andra länder för att få hvad som förvägras i vårt eget land.

Som ett betecknande vittnesbörd om huru skeppsredarna uppfatta denna samhälleliga hjälp, skulle jag kunna här framdraga en liten episod. Förflidet år eller rättare sagdt vid senaste årsskiftet gjorde sjöfolket en framställning till svenska skeppsredarne om några små förbättringar i sina ekonomiska villkor. De begärde att

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

få sina löner höjda från — häpnad, mina herrar -- 55 till 60 kronor per månad. Hvad svarade skeppsredareorganisationen? Jo, organisationen svarade genom sin förtroendeman med ett långt bref, hvaraf följande passus torde vara tillräcklig för att beteckna den anda, som råder i dessa kretsar. Denna passus lyder som följer: »Som ytterligare anledning till vår vägran att tillmötesgå Eder begäran anse vi oss böra fästa Er uppmärksamhet på, att förhållandet mellan besättning, befäl och redare är redan genom sjölagen noga bestämdt och skulle vi anse det i hög grad oriktigt och olämpligt att genom kollektivt aftal eller liknande söka åstadkomma ändringar i dessa lagbestämmelser.» På ren svenska betyder det ungefär, att så länge sjölagen är så förmånlig för vår del och tillåter oss att för sjöfolket ha det så uselt vi vilja och behaga, skola vi icke genom några åtgärder från vår sida rubba detta förhållande. Det är ju tillräckligt öppenhjärtigt, då man ställer sig på sådan ståndpunkt att man säger: på grund af att sjölagen är för oss fördelaktig, skola vi icke vidtaga några åtgärder, som kunde gifva anledning till en ändring i dessa för oss förmånliga förhållanden. Jag tror, att bara det uttalandet skulle vara tillräckligt att öfvertyga Riksdagens medlemmar om nödvändigheten af att göra några små ändringar i dessa lagbestämmelser.

Jag skall också säga, till svar på detta tal om dråpslaget mot rederinäringen, att redarne icke själfva äro så förskräckligt rädda för detta dråpslag, åtminstone icke så rädda som de söka göra troligt. Det är ett faktum, som icke kan förnekas, att hela fjolårets stora strid, som väckte sådant uppseende öfver hela landet, var tilllagad af rederiföreningens styrelse, som helt enkelt hade en sammankomst i Gäfle och tvang stufvarna i Norrland, under hot om anfall, att proklamera strid gentemot arbetarne för att beröfva dem företrädesrättigheten. Är man så rädd för konflikter, är man så rädd för dråpslaget mot rederinäringen, så skulle man icke handla på det viset. Och ett faktum, som ej heller kan förnekas, är, att i närvarande stund, 8—9 månader efter konfliktens afslutning så fortsätta redarne med att i trots af uppgörelsens bestämmelser om förbud mot alla förföljelser utestänga hundratals oförvitliga arbetare i Norrland, som icke gjort annan synd än att de bildat kooperativa företag för att utföra lastnings- och lossningsarbete. Man har till och med stått på den internationella redarekongressen i Stockholm och väddat till de utländska redarne att bojkotta dessa de kooperativa lagens arbetare. Jag tror, att med sådana bevis torde allt det där myckna talet om rädslan och farhågorna för dråpslaget mot rederinäringen kunna reduceras till ett minimum. Det är likaledes ett faktum, att man på en nyligen afhållen kongress i Danmark gjort ett allmänt uttalande, att en viss procent, — jag har nu glömt siffran — af hvarje rederis tonnage årligen skulle läggas upp i sex veckor eller två månaders tid för att åstadkomma redarestrejk gentemot befraktarne. Jag har icke hört talas om hvad man ämnar göra med sjöfolket under denna tid. Men det blir väl så, att redarne kasta dem i land det ögonblick, de icke

vidare behöfva dem, och man kommer att göra, som man gjort under alla år, då man icke behöfver fartygen lägger man upp dem och afmönstrar sjöfolket samt ber dem söka sig arbete på annat håll. Om de svälta ihjäl eller ej därefter frågar ingen. Det blir samhällets sak att taga hand om dem.

Jag skall också säga att det berättigade i min motion bevisas bäst genom protestresolutionerna, ty vore denna motion lagd på ett oförnuftigt sätt eller helt och hållet oberättigad, hade man icke slösat bort hela denna långa tid och så mycket krafter med att söka bortförklara och bemöta den.

Jag vill nu lämna talet om det så kallade dråpslaget mot rederinäringen åsido, och tala om en sådan lagändrings inflytande på humaniseringen af förhållandena ombord på fartygen, men först vill jag säga några ord om sjöfolkets löner.

Är det nu så, att Riksdagen säger, att den icke vill gå med på den af mig begärda ändringen i sjölagen, hvad inträffar då? Jo, Riksdagen har sagt: »Vi vilja icke medgifva sjöfolket denna strejkrätt, vi anse den oförmånlig för rederinäringen och oförmånlig för landet i dess helhet». »Godt», säger sjöfolket. »men om ni nu förnekar oss denna rätt, hvad gifva ni oss i stället? Är Riksdagen villig att bestämma löner och villkor för sjöfolket?» »Nej», säger Riksdagen, »vi hafva icke det minsta med den saken att göra. Ni äro i privat sysselsättning, vi hafva icke med edra löner och villkor att göra.» Då kommer sjöfolket att fråga: »I hvilket förhållande stå vi till samhället? Å ena sidan binder samhället oss genom drakoniska lagar, som hämma vår frihet, och å andra sidan säger samhället: »Edra lönevillkor befatta vi oss icke med, dem hafva vi intet intresse af.»

Det blir nödvändigt för sjöfolket att, om Riksdagens Andra Kammare afslår denna framställning, (Första Kammaren har ju redan gjort det, det veta vi), att nästa år komma fram med en demonstration genom att helt enkelt begära att Riksdagen skall fastställa lönerna och uppställa villkoren för sjöfolkets anställning. Då säger Riksdagen antagligen: »Nej, det kunna vi icke göra.» Men då blir situationen klar och vi kunna gå ut till sjöfolket och säga: »Se, sådan där är den ställning, i hvilken staten lämnar eder.»

Man utgår ju vanligtvis ifrån, att en arbetare bör hafva så pass stor inkomst, att han skall någorlunda ordentligt kunna lifnära sig och sin familj, och då frågar jag, om någon kan påstå, att sjöfolkets lönevillkor i närvarande stund äro sådana, att de kunna göra det? Den allra högsta lön, som kan komma en sjöman eller eldare till del, är 660 kronor per år. Det är den högsta förtjänst han kan få, om han är i arbete hela året om. Men då man vet, att de allra flesta af sjömännen och eldarne, som finnas ombord på fartyg, i allmänhet endast äro sysselsatta ungefär 7 å 8 månader per år och om man då utgår från sju månaders sysselsättning per år, kommer deras årsförtjänst icke upp till mera än 400 kronor. Huru är det möjligt, eller är det helt enkelt möjligt, för någon sjöman eller eldare att med sådan inkomst hafva familj? Jag är öfver-

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

tygad om, att de allra flesta skola erkänna, att detta är platt omöjligt. Äfven en sjöman eller eldare skall väl icke behöfva att hela sitt lif tillhöra det ogifta civilståndet, utan att äfven de skola väl kunna komma upp till en så pass stor inkomst att de kunna underhålla en familj. Med afdrag för de utgifter, som ändå medfölja vistelsen ombord på fartyg, små kostnader visserligen, men likväl kostnader, är det ett faktum, att det icke återstår så många kronor att föda familj på.

Som sagdt, denna fråga får emellertid icke uteslutande ses från synpunkten af strejkfråga, ty jag är icke så pass stor optimist, att jag tror, att genom en sådan lags tillkomst allt vore godt och väl. Jag tror icke, att sjöfolket, åtminstone icke under de närmaste 10 åren, skall kunna blifva så starkt organiseradt, att det kan behärska situationen och genomdrifva alla sina villkor. Kapitalmakten är för stark.

Men oafsedt detta, om man lämnar hela detta strejkproblem åsido, finnas andra lika beaktansvärda synpunkter, nämligen möjligheten af att kunna humanisera förhållandena ombord på fartygen genom en sådan ändring. Jag har i min hand här en hel bunt med utdrag från tidningar m. m. angående våldshandlingar mot sjöfolket ombord å fartygen. Jag vill icke upptaga kammarens tid med att läsa dem alla, jag skall endast taga två eller tre fall för att visa, huru förhållandena ganska ofta gestalta sig ombord på fartygen. Det är endast sådana fall som publicerats i tidningar, icke i de rapporter, som komma t. ex. till ledningen för sjöfolkets organisationer, utan blott sådana fall som blifvit konstaterade genom att de varit offentligt publicerade i tidningarna, eller varit föremål för rättslig pröfning:

Den 26 sept. 1901 inkom skonaren Amyaleine från Helsingborg till Fagervik, Sundsvall. På grund af dålig kost hade besättningen begärt att blifva afmönstrad, men nekades. De uppgåfvo, att brödet var fullt af mask, och oaktadt fartyget låg i hamn, nekades likväl att tillhandagå dem med annat bröd; äfven annan tillagad mat var oätbar, men hade de nekats dock att få några andra födoämnen i dess ställe. Då de på grund häraf hade vägrat att arbeta, hade de af vederbörande länsman blifvit förda i land samt åtalade och dömda till böter. De fördes så tillbaka till fartyget, men vägrade likväl att arbeta samt blefvo ånyo åtalade samt dömda till dubbla böter mot förut. Någon mat fingo de icke under den tid de höllos inspärrade och blefvo sålunda genom svält kuschade till att ånyo medfölja fartyget.

Det är bara en sådan där liten reliefbild, som visar hän på förhållandena ombord.

Ny Tid ¹¹/₁₁ 1904. Tvenne sjömän, tillhörande ångfartyget »Ella», hade en morgon medan fartyget låg i hamn kommit ombord 15 minuter för sent; de gingo därför till styrmannen och framförde sina ursäkter, men fingo till svar, att annat folk hade på deras bekostnad blifvit antagna för dagen. Under sådana förhållanden begärde sjömännen rätt att disponera dagen, hvilket besvarades med:

»gå åt h—e med er!» Då de vid sextiden på aftonen ånyo kommo ombord blefvo de öfverfallna af befälhafvaren och andra styrmannen samt illa slagna. Sjömännen vände sig till sjömanshuset, där man sannskyldigt meddelade dem, att de på grund af misshandeln hade rätt att få afmönstra. Detta förvägrades likväl af befälhafvaren. De vände sig därefter till en advokat, hvilken uppsatte en protestskrifvelse, som sjömännen, åtföljda af vittnen, skulle öfverlämna till befälhafvaren. Vittnena nekades rätt att få komma ombord, men tog styrmannen slutligen emot skrifvelsen med löfte att öfverlämna den till befälhafvaren. Denne fäste emellertid intet afseende vid däri gjorda yrkanden, utan gick till sjöss medtagande de bägge sjömannens tillhörigheter. Sjömanshusombudsmannen förklarade sig icke kunna göra något åt saken.

Svenska Dagbladet ^{27/11} 1906. Befälhafvaren å Göteborgs-ångaren »Karin», Evert Taube, har under ångarens resor vid olika tillfällen gentemot besättningen uppträdt våldsamt och straffvärdt, så att han kommit i delo med myndigheterna. Så skall han, enligt besättningsmännens utsago, gjort sig skyldig till misshandel genom att sparka och slå sitt folk. En gång hade han också kallat upp allt sitt manskap på däck och därvid hållit ett strafftal till dem med revolvern i hand och bland annat yttrat, att han »enligt svensk lag hade rätt att skjuta ned dem som galna hundar, och att han skulle göra dem så lydiga, att de kommo krypande som hundar på hans hvissling». Som bevis på Taubes oresonliga vildhet må anföras, att han öfverfallit sitt folk med sparkar och slag och bl. a. sparkat en man öfver munnen, så att tänder slagits ut, sparkat en man på händerna, då denne skulle gå ombord, så att han varit nära att falla i sjön o. s. v. Han hade också kört en man i land på Island och utan vidare rest ifrån honom. Då ångaren anlöpte Häl-singborg hade en man gått upp till polisen för att göra en anmälan, men passade befälhafvaren då på att segla ifrån honom. Nästa resa hade befälhafvaren kastat sjömannens säck med tillhörigheter i vattnet, då ångaren var på utgående.

Ja, det är bara några fall som jag här velat framdraga för att visa den förråelse, som finnes på svenska fartyg från befälets sida. Och hvad beror denna på? Jo, uteslutande därpå, att sjöfolket är bundet ombord på fartyget och icke kan komma därifrån. Vore det så, att sjöfolket hade möjlighet att komma ifrån fartyget skulle en humanisering inträda, och då skulle man akta sig för dylikt.

Jag behöfver bara taga den motion, som jag förut under Riksdagens lopp inlämnat och som behandlats af ett annat utskott, i hvilken jag påvisade, hur rättslöst sjöfolket står.

Tänk blott på detta fall på ångfartyget Vidar: En pojke hade blifvit slagen och i förtviflan öfver denna misshandel kastar han sig öfverbord och dränker sig! En undersökning har visserligen blifvit vidtagen, men myndigheterna kunna icke göra något, ty målsägaren är död. Icke ens föräldrarna kunna åtala ett sådant fall, och vi hafva hört af kammarens jurister, att så är förhållandet. Sådan är den svenska lagen; våldet kan icke åtalas. Fortsatt misshandel,

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

om den sker hvarje dag, blott den icke öfvergår till gröfre våld, kan icke ens åtalas af annan än målsägaren. Tänk ett sådant bedröfligt förhållande som, exempelvis, att en af kammarens ledamöter vore far till en pojke, och visste, att denne misshandlades, och detta t. o. m. ända därhän, att han hoppar öfver bord och dränker sig, men ändock saknar möjlighet att åtala ett dylikt förhållande. Icke heller kan han komma ifrån fartyget. Han har bedt att få afmönstra. »Nej», säger befälhafvaren, »lagen tillåter oss att hålla eder kvar.» Då finns det ingenting annat att göra än att hoppa öfverbord och dränka sig; och sedan är det omöjligt för någon, ens fadern, att åtala detta.

Medan den här frågan legat på kammarens bord, har ett nytt fall inträffat ombord på ångaren Gustaf Wasa i Stockholms hamn. En person begärde att få afmönstra men erhöll till svar: ni får icke afmönstra. Ja, då skall ni få taga mig från fartyget såsom lik, svarade personen i fråga och med dessa ord sköt han sig en revolverkula för pannan. Ja, dessa fall äro tillräckligt belysande för att konstatera behovet af möjligheten för sjöfolk att kunna komma ifrån ett fartyg, å hvilket de icke trifvas.

De flesta ha icke någon föregående kännedom om de fartyg, på hvilka de taga anställning. Oftast ha de icke sett fartyget eller känna till befälet ombord. Vanligtvis tillgår det så att den arbetsökande infinner sig på ett sjömanshus och söker plats. En befälhafvare söker besättning och tillfrågar då personen, om han vill gå med på fartyget och denne svarar härtill ja. Han kommer sedermera ombord på fartyget, men finner då, att han icke tycker om vare sig fartyg eller befäl men kan icke komma ifrån fartyget, ty han är påmönstrad enligt sjölagen, ja, fartyget kan upprepade gånger komma till samma hamn, till hemstaden utan att personen i fråga får tillfälle att lämna detsamma. Befälhafvaren kan förvägra en gift man att besöka sin hustru, att gå i kyrkan, ja han kan förvägra honom allt hvad han vill, om han har lust därtill. Sådana äro förhållandena ombord å våra fartyg. För att nu icke någon må tro, att krafvet på ändring af dessa gammalmodiga medeltida bestämmelser är någonting, som gör sig gällande endast på socialistiskt håll eller hos arbetarne i allmänhet, ber jag att få referera en del af en skrifvelse, som jag fått från en landtbrukare, som icke känner till oss. Han vet icke ens, hvem jag är, ty han tycks tro, att jag är en gammal snäll och hygglig riksdagsman, som af medlidande med sjöfolket tagit upp deras sak. Så litet känner han till sjöfolkets förhållanden. Denne man, som nu är landtbrukare och förut varit i Amerika och under många år varit sjöman, skrifver till mig: »I egenskap af gammal sjöman vill jag härmed tacka herr riksdagsmannen för den motion ni väckt i syfte att i någon mån förbättra vårt arma svenska sjöfolks ställning ombord å våra svenska fartyg. Det kan då sägas, att denna motion icke en enda dag är för tidigt väckt, och jag är säker på att nästan hvarenda svensk sjöman står slagen med stum förvåning öfver, att de äntligen äro ihågkomna. Jag för min del kan icke förklara saken

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

annorlunda än att ni måste själf varit sjöman, annars kunde ni aldrig hafva reda på det stora förtryck och alla oförrätter, som sjöfolket på alla upptänkliga sätt måste lida från befälets sida. Jag är äfven säker på, att om alla riksdagsmän hade en 20-årig praktik på sjön i underordnad ställning, skulle eder motion gå igenom med glans. Jag för min del har många gånger tänkt att skrifva därom i någon tidning och på så sätt upplysa allmänheten, men skulle någon skrifva om allt detta elände någorlunda utförligt, togo detta så stort utrymme och blefve en så stor kostnad, att jag dragit mig därför, helst som jag för några år sedan slutat sjön och slagit mig på jordbruket. Men min medömkan för sjömännen står ständigt kvar, emedan de arma människorna (olärda som de för det mesta äro) fallit i ett slags stum förtviflan, miss-tröstande om någon hjälp, villigt underkastande sig sitt öde, hvarför deras enda utsikt är att så snart tillfälle gifves rymma ur riket eller ifrån de fartyg, där de tagit hyra och segla med andra nationers fartyg. Och sedan de väl smakat härpå, är det ett mycket litet fåtal, som återvända för att segla från Sverge.» Sedan han därpå påvisat de af mig omnämnda missförhållandena ombord på våra fartyg, tillägger han: »Jag tänkte då, att om ni hade så mycken erfarenhet, som jag har, så föresloge ni en ändring därhän (såsom ett radikaledel) att 'oaktadt förhyrningsvillkoren' såväl sjömän som befäl i hamn, där lossning äger rum och frakt uppbäres, må äga ömsesidig rättighet att efter tre dagars uppsägning blifva afmönstrade. Detta skulle nog röna motstånd från befälhafvarens sida, under förebärande af att då kunde det hända, att fartyget blefve liggande på platsen i brist på manskap. Men faran härför blefve nog icke så stor, och i alla fall icke värre än om manskapet rymmer från fartyget, och får han äfven då betala den på orten gängse hyran. Men befälhafvarne förstodo nog då, att då vore det slut med brutaliteten, om de ville ha sitt sjöfolk kvar, och sjömännen å sin sida fingo vara hyggliga och sköta sig, om de ville behålla sin plats. Hvad sjölagen beträffar, är det nog en viktig sak, att denna blir så fullständig som möjligt för såväl den ena som den andra parten. Men man skrifver förgäfves så många lagar man vill; om icke förslaget om rätt till afmönstring genomföres, så skrifver befälhafvaren, när sjömannen väl är ombord och till sjöss, sina egna lagar, och han skall nog veta att skrifva dem så, att de så nära som möjligt 'tangerar' sjölagarne, så att han icke kommer i konflikt med rättvisan. Skulle någon sjöman anse sig ha skäl till klagan å utrikes ort, så föreskrifver sjölagen t. ex. att han icke får lämna fartyget utan tillstånd af befälhafvaren, och dessutom har han ingen annan att vända sig till än sitt lands konsul; af orsak som jag icke nu vill nämna, kan han lika gärna i de flesta fall vända sig till stormasten.

Jag har sett af tidningarne, att ni, herr riksdagsman, är mycket klandrad af befälhafvarne för eder motion, hvilka kalla den: '*Det socialistiska angreppet mot sjölagen*', och Hälsingborgs befälhafvareförening har vid sitt senaste årsmöte genom styrelsen och utsedda kommitterade fattat en resolution att framlämnas till centralstyrelsen

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

för Sveriges fartygsbefälhafvareförening samt till riksdagsmännen O. Trapp, L. G. Broomé, A. J. Christiernson och O. Olsson. Ni må göra af denna min skrifvelse hvilket bruk ni vill och uppläsa den, hvar ni finner för godt, och jag känner mig förvissad om, att äfven jag härför blifver kallad 'socialist' samt att jag endast tager sjömannens parti, och att jag skulle talat annorlunda, om jag varit befälhafvare. Till detta vill jag svara, att jag seglat som styrman i 7 år, att jag aflagt nödiga examina och utlöst *fartygsbefälhafvarebref* af kungl. kommerskollegium den 1 mars 1885 samt fört mindre fartyg i Amerika.

Jag skulle önska, att det vore mig förunnadt att själf vara närvarande och gifva upplysningar om mångt och mycket i berörda ämne, hvilket blefve allt för vidlyftigt och sorgligt att här nedskrifva, men får nöja mig med det sagda.

Emellertid herr riksdagsman, tack för eder motion. Mätte hela Riksdagen behjärta densamma!

Hjärtligt tack!

Med utmärkt högaktning:

Landtbrukare Janne Nilsson.

Ramsjö.

Västra Karup.»

Jag har andragit detta bref därför, att det är en erfaren person, som lämnar praktiskt meddelande af förhållandena, sådana de tett sig för honom. Man kan icke heller beskylla honom för att endast se på saken från en arbetarerörelse, ty han har stått som befälhafvare ombord på fartyg i 7 år, varit styrman och är nu landtbrukare, och följaktligen har han icke gjort detta uttalande på grund af någon påtryckning utan helt enkelt på grund af sin personliga uppfattning af den föreliggande frågan. Jag skall icke trötta kammaren med att anföra mera; det som jag redan anfört visar till fullo, att den af mig begärda lagändringen icke är ett vansinnigt hugskott, som kommit fram endast för att åstadkomma skada för skeppsredarne, utan att densamma bör betraktas som en naturlig sak, en rättighet, som har frånhänts sjöfolket och bör detsamma återgifvas. Man skall icke i gamla lagar och förordningar, ja icke ens i hanselagarne, finna några sådana bestämmelser, som de af mig nu klandrade, utan de hafva senare blifvit tillagda af dem, som haft lagstiftningsmakten i sina händer. Sjöfolket har icke haft politiskt inflytande, man har förr icke behöft räkna med dem, men förr eller senare måste man dock räkna med sjöfolket, ty äfven dess kraf böra tillgodoses och sjölagen omredigeras. Man har förr knappast vågat göra något ingrepp på sjölagen. De enda som våga komma sjölagen till lifs äro absolutisterna, som försökt reformera spritutskänknings ombord på våra fartyg. Men Riksdagen har för öfrigt lämnat sjölagen åsido, och ingen reform har åstadkommits på detta område. Det är nu tid att något göres för reformering af denna lag, och den första reformen bör då bli att gifva sjöfolket

medborgerliga rättigheter i likhet med andra arbetare i vårt land. Jag skulle helst önska, att en omedelbar ändring af sjölagen komme till stånd i öfverensstämmelse med de förslag jag framställt och att dessa bestämmelser om häktning och allt det andra, om möjligheten att mot sin vilja släpas ombord på ett fartyg upphöra att gälla. då fartyget ligger i egen hamn, så att det icke inom ens eget land skulle få inträffa, att svenska medborgare kunna mot sin vilja släpas till ett fartyg utan att ha begått något brott. Men då det icke finnes möjlighet att vinna något genom ett sådant yrkande, vill jag för min del förena mig med reservanterna i deras yrkande, att Andra Kammaren hos Kungl. Maj:t ville hemställa om utredning i dessa frågor. Vi äro icke rädda för en utredning, och jag kan icke förstå, att befälhafvarne och redarne skulle behöfva vara rädda för en sådan. Hafva de rent bröd i påsen och är deras utsago korrekt, behöfva de icke frukta en utredning. Herr talman! jag ber att få yrka bifall till reservationen.

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

Herr Zetterstrand: Herr talman, mina herrar! Den föregående ärade talaren fäste mycket afseende vid de protetsresolutioner, som afgifvits till Riksdagens ledamöter. Jag för min del får säga, att dessa protestresolutioners innehåll icke i minsta mån inverkat bestämmande för min ställning till frågan. Vidare har han i mycket kraftiga ordalag skildrat den svåra ställning, hvari sjöfolket befinner sig och sökt påvisa detta med en mängd tidningsartiklar och öfriga uppgifter. För min del tror jag icke, att allt som står i tidningarne är sant, utan att en stor del kan reduceras bort, men min öfvertygelse är dock, att sjöfolkets ställning i många afseenden är i behof af förbättring. Nu har reservanten, herr Lindhagen, påstått, att utskottet, för så vidt han förstått detsamma rätt, skulle hafva den uppfattningen, att en human och tidsenlig behandling af sjöfolket skulle äfventyra vår sjöfart, handel och industri. Jag får då säga, att reservanten i detta fall verkligen icke förstått utskottet rätt. Jag tror icke, att det finnes någonting i utskottets utlåtande, som gifver anledning därtill, och jag tror icke heller, att utskottet vare sig nu eller vid föregående tillfällen hyllat en dylik uppfattning. Utskottet har vid föregående tillfällen föreslagit och kammaren bifallit framställning om, att man skulle åtstadkomma en utredning om kontroll å fartygs sjövärdighet, om passagerarfartygs besiktning, om fartygs utrustning, bemanning och lastning och allt detta hufvudsakligen i sjöfolkets intressen. Vi hafva vidare så sent som i fjol kommit med en annan framställning, som också vann Riksdagens bifall, nämligen att man, såvidt möjligt, borde göra det mera rymligt och mera hygieniskt än förut. En del af utskottets ledamöter ville gå längre och antaga en ändring med afseende å spisordningen å fartygen. Det har vid denna riksdag varit fråga om ändring af föreskrifterna om organisationen af sjömanshusen och äfven detta i afsikt att gifva sjöfolket mera inflytande. Denna fråga har icke behandlats af lagutskottet, men från ledamöterna i det utskott, som behandlat frågan har jag icke hört någon opposi-

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

tion häremot. Äfven en annan fråga vid denna riksdag afser att förbättra sjömännens ställning, nämligen frågan om deras pension. Icke heller detta ärendet har tillhört lagutskottets behandling, men jag har icke hört, att någon af utskottets ledamöter är emot att äfven i denna del förbättra sjömännens ställning.

Nu säga emellertid reservanterna, att »sjöfartsnäringen är till äfven för att bereda sjöfolket skälig utkomst och trefnad». Ja, det är sanning, men denna näring är också till för andra intressen, för att befordra varuomsättningen och äfven för att befordra persontrafiken. Man får icke blunda för, att dessa intressen också ha en stor betydelse, och därför tror jag, att utskottet har rätt, när det säger, att man icke får bereda en utvidgad rätt för sjömännen att bryta arbetsaftal. I allmänhet hålla vi nog inom utskottet på, att arbetsaftal böra upprätthållas, men jag tror verkligen, att det är ännu något större anledning att hålla därpå, när det gäller sjömännen. Det vore förenadt med större risk än vanligt, om man skulle tillåta dem att i den utsträckning, som motionären föreslagit, bryta aftalen. Det kunde lätt hända, att härigenom fartygets bemanning icke blefve sådan, som den skulle vara, och att fartyget icke kunde afgå i rätt tid, utan finge vänta mycket länge, samt att därigenom handel och näringar skulle lida men och persontrafiken likaledes.

En följd af detta åskådningssätt har också varit, att inom alla länder, såvitt jag vet, sådana bestämmelser finnas rörande sjömännen, som i högre grad än beträffande andra samhällsmedlemmar afse att hindra dem att alldeles för lätt bryta ingångna aftal. Vi ha nu inom lagutskottet sökt taga reda på hvad de olika lagarna i det fallet innehålla, och naturligtvis kan jag icke påstå, att allt hvad i betänkandet härom säges är fullt rätt citeradt, men sekretariatet har haft i uppdrag att utarbete detta, och jag tror, att det i stort sedt är riktigt hvad här står. Motionären har framställt en anmärkning mot det citat, som anförts ur tyska lagen, och han sade, att det fanns däri en annan paragraf rörande samma ämne, hvilken hade ett annat innehåll. Men jag tror icke, att han tolkade den rätt. Det finnes för öfrigt en liknande paragraf i den svenska lagen, men den ligger sides om det nu förevarande ärendet.

Det har sagts, att de engelska och amerikanska sjölagarna äro affattade på ett för sjömännen mera liberalt sätt än den svenska. Jag är icke mannen att säga anledningen till, att det i dessa lagar ställer sig förmånligt för sjömännen, men nog tror jag, att anledningar därtill finnas, och jag tänker, att sjöfartskunnige, som uppträda här i debatten, komma att förklara saken.

Huruvida de bestämmelser, som finnas i andra europeiska länder, äro att betrakta som lagruiner, har utskottet icke kunnat uttala sig om, utan det har blott haft att se på lagarna, sådana de verkligen finnas. Hvad beträffar våra grannländers lagar, den danska och den norska, öfverensstämma de med den svenska. Men det är icke nog härmed, utan i den norska sjölagen företogs en ändring af den 22 maj 1902, och denna ändring innefattade en skärpning i för-

hållande till de bestämmelser, som förut funnos och hvilka öfverensstämde med de svenska. Under sådana förhållanden är det icke underligt, om man känner sig något betänksam, innan man ett par år därefter vill vara med på att göra en mildring i motsvarande bestämmelser i den svenska sjölagen.

Jag har icke något särskildt att tillägga i denna sak, utan vill blott säga, att man nog får vara försiktig, när man vill åstadkomma en ändring på detta område. Äfven vill jag erinra om, att herr Lindley i den motion, som han väckte förra året i samma ämne, betonade såsom ett särskildt skäl för sin mening, att bestämmelserna för befälhafvaren voro så mycket mildare i allmänhet än för sjöfolket. Lagutskottet vitsordade, att i åtskilliga fall straffen för befälhafvaren voro lindrigare än de borde vara, hvilket naturligtvis icke är riktigt. Men hvad angår den fråga, som nu är å bane, så vet motionären lika väl som jag, att på detta område straffen för befälhafvaren äro mycket stränga och detta med rätta.

På grund af hvad jag nu anfört, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindhagen: Herr talman! Det är nog så, som den landtbrukaren sade, hvilken skref till herr Lindley, eller att ifall Riksdagens herrar ledamöter hade i tjugu år tjänstgjort som däckskarlar i utrikes fraktfart, skulle motionen med glans gått igenom. I de arbetsförhållanden, som de olika arbetande klasserna ha, är det ingen annan än de själfva, som närmare känna, hur skon klämmer, och när riksförsamlingen beslutar i frågor, där icke den däraf berörda delen af folket har representanter, går det mycket trögt att få dess berättigade önsknings tillgodosedda. Nu ha vi för närvarande endast en fackman på området, ja, kanske äfven ett par, tre här i kammaren, men det är alldeles för litet antal för att med något slags pondus imponera på kammaren därhän, att rättelse i det bestående i erforderliga fall må göras. Man tycker alltid, att sådana frågor, som icke röra en själf, äro bra som de äro, och så går man nöjd till sitt eget bord och tager icke mycket befattnings med andra, hur hårdt de än kunna ha det.

Nu är det ju emellertid så, som herrarna veta, att i krigslagstiftningen och sjölagstiftningen menige mans intressen äro strängt omgärdade af lagens järnhand, så att arbetarne egentligen sakna personlig frihet. Sjölagen står i det afseendet nära krigslagarna. Men den förra är ju afsedd för fredliga förhållanden, och man kan där ännu mera begära, att lagstiftningen går i human riktning. Riksdagen beslöt dock i sammanhang med antagandet af den nya härordningen en begäran om en riktigt grundlig omarbetning af krigslagarna i just humanitär riktning, och därom voro åtminstone denna kammars ledamöter tämligen eniga, just därför att herrarna själfva exerceerat eller ha söner, som gjort det eller skola göra det.

Det är nu icke annat motionären begär i fråga om sjöfolket. Han begär, att äfven dessa, hafvets arbetare som de kallas, skola få tillgodonjuta i lagstiftningen en mera human behandling än förr

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

bestods dem. Hvad är det nu, som gör, att det icke finnes resonans för en så enkel sak? Jo, som sagdt, att de beslutande icke själfva äro sjömän eller ha barn, som äro det. Alla skulle taga saken på samma sätt som sjöfolket nu gjort, om man vore hänvisad till att arbeta i ett yrke, där lag och praxis och alla formulär, som arbetsgifvaren har, binda med järnhand vid aftalet en längre tid. Det vanliga är visst ett års aftal, och man kan icke i regeln komma loss från detta aftal, och man får icke heller anställning, om man ej underkastar sig så lång aftalstid. Lagen har redan förutsett, att det ligger en viss hårdhet häri, och medgifver för vissa fall, att sjömännen skola bli fria före aftalstidens utgång. Men det är undantagsfall, och bestämmelserna taga icke mycken eller ingen alls hänsyn till egna personliga förhållanden eller den nya erfarenhet, en sjöman kan få af fartyget, hvars beskaffenhet han i de flesta fall icke känt förrän han tog anställning. En sådan lagstiftning är icke tidsenlig, den måste moderniseras, och motionären har ju särskildt åberopat föredömen från England och Amerika. Jag vet icke, hvarför man ej skulle kunna följa motionären och sålunda begära, att frågan måtte tagas i öfvervägande likaväl som man begärt detta i fråga om krigslagarna.

Nu ha reservanterna sagt bland annat det, att, såvidt de förstått utskottet rätt, en human och tidsenlig behandling af sjöfolket skulle storligen äfventyra sjöfarten, handeln och industrien. Det har herr Zetterstrand uttryckligen bestridt. Men hvad annat menar utskottet, då det säger, att det icke vill göra någon ändring alls i det bestående, hvilket är mycket strängt för vanliga förhållanden, det få herrarna medgifva. Utskottet anser, att »äfventyret för sjöfarten, handeln och industrien af den osäkerhet, som däraf skulle följa, skulle uppenbarligen blifva alltför stort». Ja, hur vet utskottet det? Det är blott ren konservatism: man står där och vill icke gå vidare. Jag tror, att rederinäringen icke kan existera, utan att sjöfolket arbetar, och den är till äfven för att bereda sjöfolket skälig utkomst och trefnad. Om denna näring skall byggas på sådana lerfötter som att hålla sjöfolket i tvångströja, då är den icke mycket värd. Enligt reservanternas uppfattning hör man sålunda taga i öfvervägande — och så mycket måtte väl herrarna kunna vara med på, att det är skäl att undersöka frågan — huruvida icke dessa stränga aftalsbestämmelser kunna mildras och äfven straffen mildras, och i det afseendet förtjänar den amerikanska lagen synnerligt beaktande. Den är verkligen human och, jämförd med våra nuvarande bestämmelser, får man genom den en inblick i hur sakerna rätteligen borde vara.

Herr Zetterstrand anmärkte, att den utländska lagstiftningen i allmänhet är lika sträng som den svenska. Ja, det har ingen bestridt, dock med två betydelsefulla undantag. Herr Lindley uppgaf emellertid, att de af herr Zetterstrand åsyftade utländska sjölagarna delvis voro lagruiner, något som jag icke känner till. Men låt vara, att den norska och danska och tyska lagen äro lika stränga som vår, skola vi då alltid vara de sista, de som ständigt komma efter och

ingenstädes gå våra egna vägar, utan alltid gå i andra nationers kölvatten? Icke äro dessa utländska lagar något mönster. De ha utgått från samma tidsåldrar som vår, och någon bör väl taga initiativ till deras ändring. Nu säger herr Zetterstrand, att aldrig vi skola göra det, utan att norrmän eller tyskar eller danskar först skola ändra sina lagar, men vi skola vara ett kölvattensfolk i alla väder och vindar.

Herr Zetterstrand menade till och med, att den norska lagen skärpts. Ja, det är sant i så måtto, att straffmaximum har höjts i samband med införandet af den nya norska strafflagen af år 1905, som hade den principen att utvidga strafflatituderna, så att det blir långt mellanrum mellan straffmaximum och straffminimum. Jag tager för gifvet, att denna ökning af straffmaximum icke kom till speciellt för att göra straffen strängare för sjömännen, utan därför att det hörde till systemet för hela den norska strafflagen. Det borde herr Thyren kunna upplysa om, därest han vore närvarande i kammaren.

Nu hörde jag nyss någon säga, att denna nya lagstiftning bör blifva skandinavisk: den invändningen gjordes också i utskottet mot mig, som motionerat åtskilligt om skandinavisk lagstiftning, och jag svarade i utskottet, att det icke fanns något hinder att föra in detta i motiveringen till reservationen; men med allt, man har att göra, har jag glömt detta. Jag ber nu i stället att få säga, att det vore önskligt, om man kunde göra denna lagstiftning skandinavisk, och att man äfven bör taga initiativ därtill. Men det vill jag dock påstå, att skulle danskar och norrmän ej vara med därpå, så är den skandinaviska lagstiftningen ej af den betydelse, att vi därför böra hålla våra sjömän fortfarande i en onödigt sträng ställning inför lagen, utan måste vi då gå fram på egen väg. Vi kunna då vara säkra, att norrmän och danskar snart komma efter.

Nu begäres endast utredning af en sak, som ligger i tiden, en utredning till förmån för sjöfolket, som hittills haft så litet gehör hos statsmakterna, därför att sjömännen ej haft några representanter ur sin egen klass. Jag ber därför, att kammaren välvilligt bifaller den i ämnet afgifna reservationen.

Herr Broström; Herr talman, mina herrar! Efter det anförande, som vi nyss hörde af vice ordföranden i lagutskottet, hade det knappast varit nödvändigt att ytterligare behöfva motivera utskottets utlåtande, men då jag måhända är den enda här i kammaren, som företräder sjöfarten i egenskap af redare och sålunda måste anses stå i motsatsförhållande till motionären i denna fråga, skall jag be att få anföra några ord till belysande af, hvarför jag ställer mig på den ståndpunkt, utskottet här intagit.

Herr Lindley har framlagt sin motion på den grund, att sjöfolkets lönekraf under förra året måste afvisas af sjöfartsnäringens representanter. Jag vill nu erinra om, att vid flera tillfällen har det från sjöfolkets organisation framställts kraf på förbättrade lönevillkor, och dessa ha, från tid till annan, dock med jämkningar

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

i vissa hänseenden, blifvit tillmötesgångna så långt möjligt varit, och man har därför hittills kunnat undvika några mera allvarliga strider inom den svenska sjöfarten mellan arbetsgifvare och arbetstagare. Emellertid var ju förhållandet det, att när förra året framställning gjordes från sjömans- och eldarefackföreningen, arbetade vår sjöfart och gör det ju fortfarande under så starkt ekonomiskt betryck, att det ej var någon möjlighet för sjöfartsnäringens målsmän att ingå på den framställning, som af fackföreningen gjorts, och jag tillåter mig påstå, att den framställningen kunde verkligen ganska allvarligt kritiseras. Redan i början af förra året ingick sjömans- och eldareförbundets stockholmsafdelning med begäran om höjning af lönen och, hvad där presterades i fordringar på aflöning för sjöfolk, var af sådan art, att man där begärt mer för vissa arbetstagare än måhända inom något annat yrke. Där begäres exempelvis för en jungman, en pojke på 15 till 16 år, oafsedt om han förut varit till sjöss eller ej, 45 kronor i månaden och för en lättmatros 65 kronor i månaden, hvarvid dock är att märka, att anställning som sådan ej skall erhållas förrän efter ett års tjänstgöring till sjöss. För matros sattes 75 kronor, och han skulle då ej behöfva hafva tjänstgjort till sjöss mer än två år. Dessa fordringar blefvo på grund af sin orimlighet, men äfven på grund af att konjunkturerna gingo arbetarna emot, väsentligt eller i viss mån reducerade i det förslag till löne- och arbetsaftal mellan Sveriges redareförening och svenska sjömans- och eldareförbundet, som i november månad ingafs från sjömansfackföreningen af herr Lindley. Där begärdes för en jungman 30 kronor under de första 3 månaderna och efter denna tid en påökning till 35 kronor, efter ytterligare 3 månader till 40 kronor och så hela vägen upp till bästeman med 85 kronor. När nu en yngling på 15 till 16 år går till sjöss, begäres i ena fallet 45 kronor direkt, i andra fallet efter 6 månaders praktik till sjöss en kontant aflöning på 40 kronor. Dessutom har ju redaren att bekosta hans mat ombord. Denna kostnad varierar naturligtvis och är beroende dels på fartygets trade dels huruvida det gäller ett större eller mindre fartyg. Erfarenheten ger vid handen, att denna kostnad ligger ungefär mellan 1.10 och 1.40 kronor per dag och man, utom kostnader för steward, kock och uppassare o. d., som skola sköta om mathållningen ombord och hvilkas aflöning är högst väsentlig. Man kan sålunda icke sätta kostnaden för maten lägre än 1.50 kr. om dagen för hvar man, hvartill i jämförelse med förhållandena i land något behöfver beräknas för logis. Jag tror ej, att man rimligen kan sätta dessa prestationer från redarens sida lägre än 50 kr. per person och månad, och då komma vi till, att en yngling på 15 till 16 år skulle ha allt detta samt därtill en kontant aflöning af 40 kronor i månaden efter 6 månaders tjänstgöring. Jag tror verkligen ej, att med den kännedom jag har om löneförhållanden man kan ställa upp några liknande förhållanden inom andra arbetsområden här i landet. Nu vill jag villigt medgifva, att, som förhållandena hittills varit, har naturligtvis aflöningen för eldare och matroser, d. v. s. för fullt ut-

bildade personer inom branschen i många hänseenden icke kunnat anses tillfredsställande, och hade sjöfartsnäringen varit i ett sådant läge, att man hade rimligen kunnat gå in på sjömans- och eldareförbundets lönekraf, hade naturligtvis redareföreningen icke motsatt sig detsamma. Fast jag ej har siffror att framvisa, så tror jag dock att — då jag har någon erfarenhet om sjöfartens läge — jag kan våga påstå, att, om man sammanlägger resultatet af förra året för alla ångbåtsbolagen i utrikes fart och så därifrån drager af, hvad rättvisligen skall afdragas för slitage, skall man finna, att sjöfarten i stort sedt lämnar en icke oväsentlig förlust. Det är därför klart, att de framställda löneanspråken denna gång icke kunde tillmötesgås.

Jag anser det nödvändigt att belysa dessa förhållanden, då det är de, som ligga till grund för herr Lindleys motion och återopas i ingressen till densamma.

Äfvenledes tror jag, att hans framställning om, att löneförhållandena på svenska fartyg äro så väsentligt sämre än på andra nationers, är mycket öfverdrifven. Jag har här en tablå, som jag skall ställa till ledamöternas förfogande, enär den är för lång att uppläsas. Den visar, att vid jämförelse med utländska förhållanden ha de svenska löneförhållandena naturligtvis i några fall varit lägre, men i många fall äfven högre, än hvad som är rådande i utländska ångbåtsflottor.

Sedan jag nu med några ord här berört själfva lönefrågan, som ju har föranledt denna motion, vill jag med några få ord uttala mig om sjölagens föreskrifter rörande tjänsteförhållanden å fartyg samt grundprinciperna för fartygs sjövärdighet. De allmänna föreskrifterna för fartygs sjövärdighet finnas angifna i sjölagens 26 §, enligt hvilken det åligger befälhafvare tillse, att hans fartyg är ordentligt utrustadt och bemannadt och hvilken paragraf dessförutom har en del andra detaljföreskrifter. Men ett det mest framträdande moment i denna sjövärdighetsprincip är just, att fartygen skola vara ordentligt bemannade. Går befälhafvaren till sjöss med ett icke sjövärdigt fartyg d. v. s. ett icke tillräckligt bemannadt fartyg, blir han ålagd, sasom äfven af vice ordföranden i lagutskottet nyss påpekats, ett straff, som är väsentligt starkare och strängare än hvad som tillämpas på lägre sjömän, om de t. ex. rymma från fartyget. Detta är naturligtvis rättvist, därför att befälhafvarens ansvarsställning är betydligt större än den enskilde sjömannens. Likaså äro för ägaren, redaren eller den, som företräder redaren, om han tvingar befälhafvaren att gå till sjöss med ett icke sjövärdigt fartyg — sålunda äfven i detta fall om fartyget går till sjöss utan att vara väl bemannadt — stränga straff stadgade. Det är alldeles tydligt, att sjölagen som korollarium af dessa grundvillkor för sjövärdighet stadgar straff för de sjömän, som utan anledning lämna tjänsten. d. v. s. rymma. Därom säger sjölagen i 298 § sålunda:

»Rymmer sjöman ur tjänsten. straffas med fängelse i högst tre månader. Rymma flera af besättningen i förening eller efter föregående aftal, dömes till fängelse i högst sex månader. Rymmer hela besättningen eller största delen däraf, eller sker rymning under

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

sådana omständigheter, att rymmaren bort inse, att fartyget till följd af rymningen utsattes för fara, må till fängelse i högst ett år eller till straffarbete på lika tid dömas. Vänder rymmare frivilligt tillbaka, innan fartyget afgått från den ort, där rymningen skedde, eller äro omständigheterna eljest synnerligen mildrande, då må till böter dömas.» Alltså är det visst icke så, att under alla förhållanden en sjöman kan dömas till fängelsestraff därför att han lämnat sitt fartyg. Vidare stadgar sjölagen: »Visar sjöman, att befälhafvaren mot honom öfvar grof misshandel eller underlåtit att mot sådan misshandel, som af annan ombord föröfvats, gifva honom påkalladt skydd, eller att befälhafvaren förhållit honom försvarlig kost; äge han rätt att erhålla entledigande». Om en befälhafvare i annan hamn än hemorten, entledigar eller kastar en sjöman från tjänsten, så åtnjuter sjömannen ersättning för resa till hemort samt en månads hyra såsom ersättning. Det är visserligen sant, att på grund af sjöfartens säregna natur sjölagen har en del disciplinära bestämmelser; men det är redan påpekadt, att dessa gälla icke ensidigt sjömännen, de gälla i lika hög grad, ja, i högre grad befälhafvaren och fartygets ägare. Hvad blefve följderna, om dessa bestämmelser, som äro afsedda att skydda fartygets sjövärdighet, upphäfdes? Förhållandet är nämligen detta, att det är icke hela besättningen, som behöfver lämna fartyget för att försätta det ur tjänstgöring. Det vore en mycket lätt sak med den starka organisation, arbetarleden nu ha, att genom en omkastning i bestämmelserna i sjölagen, som skulle tillåta att från ett eller annat fartyg ett par tre man gå i land, lägga starka hinder i vägen för en redare att hålla sina fartyg sjövärdiga. Ty, enligt hvad motionären föreslår, skulle en sjöman utan vidare ha rätt att spatsera i land eller, som det heter, rymma, och härför vill motionären icke ha några straffbestämmelser.

När denna motion först framlades, tog jag den naturligtvis i mycket allvarligt öfvervägande, och det framstod då för mig tämligen klart, att den kategoriska bestämmelse, som innehålles i första delen af motionens kläm, nämligen att där åberopade paragrafer i sjölagen icke skulle äga tillämplighet, då fartyget befunne sig i säkerhet i inhemsk hamn, vore orimlig. Ty en dylik bestämmelse skulle totalt undergräfvat möjligheten att drifva sjöfart, för den händelse hvar och en af besättningen skulle, hvilken tid som helst, kunna lämna tjänsten och spatsera i land. Jag erkänner, att motionären enskildt sagt till mig: det där har jag väl skrivit, men jag är icke oresonlig, utan kan vara med om någon modifikation. Motionären har också visat detta i den senare delen af klämman, där han hemställer om en skrivelse till Kungl. Maj:t. Hvad skulle man nu tänka sig för straffpåföljd för sjöfolk vid brytande af tjänsteaftal, om fängelsestraff under vissa förhållanden helt och hållet skulle uteslutas? Det vore naturligtvis bötesstraff. Ja, mina herrar, om vi tänka oss, att straffpåföljden vid rymning från fartyg skulle inskränkas till böter, blefve denna påföljd i själfva verket utan någon som helst effekt. Antingen har sjömannen — det är ofta förhållandet — icke

något att betala böterna med, eller också kunna de honom ådöma böter med största lätthet betalas af hans organisation. Och för hvilka svårigheter sjöfarten genom ett dylikt sakernas tillstånd skulle utsättas, det ligger naturligtvis i öppen dag. Det är enbart i inhemska hamnar, som denna större frihet enligt motionärens förslag skulle beredas sjöfolket. Hvad blir följden? Jo naturligtvis att vi, som särskildt lägga an på att drifva den svenska rederinringen med fraktfart från Sverige till främmande länder, skulle se våra ansträngningar i denna del totalt lamslagna. Vi skulle nämligen riskera att gång på gång icke kunna få våra fartyg i väg inom skäligen tid, under det att å andra sidan de utländska fartygen, som icke äro bundna af den ifrågasatta bestämmelsen, skulle drifva ut våra fartyg äfven på de inhemska traderna. Det är den allvarligaste påföljden af ett bifall till motionärens förslag.

Herr Lindley har i sitt långa anförande farit ut öfver vida fält. Jag har visserligen gjort en hel del anteckningar rörande åtskilliga punkter i detsamma, men jag skulle icke våga upptaga kammarens tid med att söka bemöta dem alla. I hans anförande förekom en del uppgifter, som jag tror i verkligheten kunde behöfva granskas litet närmare i sömmarna. Om jag uppfattade talaren rätt, sade han, att flertalet af besättningen på de engelska fartygen utgöres af utlänningar. Det ligger väl ändock en betydlig öfverdrift i ett dylikt påstående. Herr Lindley har ju själf seglat på engelska fartyg. Och det är icke mer än några år sedan det stod en redogörelse i tidningarna för hvad följden varit af Englands politik att utesluta utländska sjömän från de engelska fartygen, nämligen att därigenom antalet utländskt sjöfolk på engelska fartyg i ganska väsentlig grad minskats. Jag tror, att det för närvarande förhåller sig så, att på engelska fartyg finnas omkring 35,000 utländska sjömän mot ungefär 160,000 brittiska undersåtar, hvartill komma ungefär 40,000 laskarer, men dem kan man med god rätt räkna till kvasibrittiska undersåtar. Och det är icke emot dessa laskarer, som förenämnda förbud var riktadt — ty dessa äro, enligt hvad jag kunnat uppfatta, nödvändiga att ha på de engelska fartyg, som gå i tropiskt klimat — utan förnämligast mot skandinaviskt och andra länders sjöfolk, som i stort antal tager tjänst å engelska fartyg. Men denna omständighet, att så många svenska sjömän taga anställning på engelska fartyg, bevisar alldeles icke, att förhållandena ombord å svenska fartyg äro så dåliga, utan det visar endast, att det finnes ett öfverskott af svenskt sjöfolk, som icke kan vinna anställning i hemlandet, därför att den svenska handelsflottan icke är tillräckligt stor, och som för den skull måste taga hyra på utländska fartyg. Det är sant, att under vissa förhållanden har det naturligtvis här i Sverige varit mindre god tillgång på sjöfolk för den inhemska sjöfarten. Men i allmänhet kan man icke påstå, att här råder någon brist på sjöfolk. Detta beror därpå, att, såsom förhållandena äro i Sverige, våra besättningar i allmänhet afmönstra på nyåret.

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Jag kan icke förstå, huru reservanternas kunna påstå, att sjöfolkets tjänsteaftal äro långvariga, tjänsteaftal, som i regel, utom när det gäller långresor med segelfartyg — och tyvärr är denna trafik för Sveriges vidkommande numera så att säga utdöd — äro begränsade till ett år, ja, i allmänhet icke räcka så länge, utan endast 9 à 10 månader. Kan man verkligen kalla detta för ett långvarigt tjänsteaftal? Jag tycker för min del, att det är en ovanligt kort tid, aftalet omfattar. Hvad sjöfarten beträffar, förhåller det sig emellertid så, att man vid rekrytering af besättningen icke fäster något afseende vid, om sjömannen förut varit på hundratals fartyg, två månader här och tre månader där, utan han vinner anställning i alla fall. Och dess täta ombyten reducera icke hans värde, såsom förhållandet är i land; om en arbetssökande springer från en anställning till en annan efter kort tid, då säga nämligen arbetsgifvarne: »honom kunna vi icke använda». Sjöfarten har emellertid sin säregna natur, och det har gjort, att arbetsaftalen inom detta yrke blifvit relativt korta. Men att begära, att redarne under denna korta aftalstid skola tillåta sjöfolket att när som helst, utan någon kontroll, utan några villkor och utan några skäl lämna det fartyg, där det påmönstrat, det är, mina herrar, icke rimligt eller hållbart.

Jag har försökt att så opartiskt som möjligt bedöma motionen och taga fram dess bästa sidor. Jag har icke velat från början alldeles rifva ned den. Visserligen var min ställning genast klar i afseende å motionens kläm. Men andemeningen i densamma är ju att söka åstadkomma någon ändring till det bättre, och det kunde ju vara värdt att beakta. Jag har också, först efter långt öfvervägande och sedan jag mycket ingående granskat den föreliggande frågan, kommit till absolut klarhet om, att jag icke vågar ställa mig på motionärens ståndpunkt af fruktan att, därest hans förslag skulle bifallas, vår sjöfartsnäring komme att tillfogas ett afbräck, som, jag måste säga, skulle blifva alldeles ödesdigert för densamma.

Här har motionären i mycket drastiska färger skildrat en del missförhållanden ombord å svenska fartyg. Jag är väl medveten om, att icke allting är idealiskt ställt ombord på våra svenska fartyg. Men tro herrarna, att det är väsentligen bättre på de utländska? Jag tror det icke. Motionären har åberopat förhållandena på de engelska fartygen såsom vida gynnsammare för sjöfolket. Naturligtvis kunna förhållandena inom den stora engelska handelsflottan i många afseenden icke jämföras med våra förhållanden. Men jag tror icke för min del, att de engelska redarna sörja bättre för sitt sjöfolk än de svenska redarna och befälhafvarna. Jag vill i detta afseende nämna en sak, som synes mig ganska belysande. Vid de många fartygsbeställningar, som jag under senaste tiden tyvärr nödgats göra i England på grund af fartygens storlek, ha vederbörande leverantörer skrattat åt de humanitära anordningar för manskapets bekvämlighet och trefnad, som vi ansett oss böra vidtaga på dessa fartyg och som gå långt utöfver hvad de engelska redarna göra i motsvarande fall. När vi t. ex. läto anordna särskildt matrum för

besättningen ombord, så skrottade man och sade: hvad skall det tjäna till? Det bryr vi oss icke om. Det står icke föreskrifvet, att det behöfver finnas några mäsrum på dessa fartyg, och därför anordna vi heller icke sådana.

Ja, mina herrar, jag har här endast velat taga upp och bemöta en del af de påståenden, som herr Lindley kommit fram med. Han angaf icke en, utan tvenne gånger, att talet om, att hans motion skulle innebära ett dråpslag mot rederinäringen, det ville han hoppa öfver och icke fästa sig vid. Det förvånar mig sannerligen icke, att han icke ville taga upp en dylik punkt till debatt. Herr Lindley har ju tämligen oförblommeradt gifvit vid handen hvad han önskar vinna genom sin motion, när han i slutet af sitt anförande sade, att han hoppades, att den tid skulle komma, då sjöfolket skulle behärska situationen. Herr Lindley har gifvit en särdeles liflig bild af alla de strejker, som under den senaste tiden förekommit i franska och spanska hamnar. Jag får verkligen säga, att jag tycker, att det icke är någon vidare uppbygglig bild, som där upprullas. Vi kunna väl alla vara ense om, att strejk — liksom lockout — är ett stadium inom arbetarrörelsen, som vi icke böra fasthålla vid såsom något ideal, utan det är tvärtom något, som vi med all makt böra söka komma ifrån. För att ordna förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetstagare bör man väl använda sig af andra vägar än strejkens och lockoutens väg. Men herr Lindley synes särskildt kraftigt vilja haka sig fast vid denna väg. Jag får verkligen säga, att om vi skola komma i samma förhållanden, som äro rådande i den franska handelsflottan — något som man, enligt min mening, kan befara vid en lagändring i det syfte, motionären här framlagt — ja, mina herrar, då tror jag, att vi verkligen skola komma till insikt om de olidliga förhållanden, som skulle blifva följden af en sådan lagändring.

Herr Lindhagen har kommit med ett ganska egendomligt skäl för bifall till motionen, då han påstod, att vi skulle gå med på motionärens förslag, om vi alla varit sjöfolk och seglat i skansen, såsom den ärade brefskrifvaren till herr Lindley också påpekat. Jag undrar, om det icke är särdeles farligt att fälla ett dylikt uttryck i denna kammare. Ty huru skall det öfverhufvud taget gå med kammarens arbete, om vi icke våga besluta i någon fråga, där vi icke själfva ha någon yrkeserfarenhet? Här få vi röra oss med lagförslag på alla näringslifvets områden och vi få försöka sätta oss in i frågorna på bästa vis. Att då uttala en sådan inkompetensförklaring som att påstå sig vara inkompetent att besluta, därför att man icke själf drifvit den näring eller det yrke, hvarom det här är fråga, det är väl ganska egendomligt. Och det är förvånande, att herr Lindhagen, som knappast kan prestera någon erfarenhet på sjöfartens område, i alla fall funnit sig vara på det klara med, att det är den riktiga åsikten i denna fråga, som framlagts af motionären.

Herr talman! Jag vill inskränka mig till hvad jag nu anfört och uttala, att jag instämmer i utskottets hemställan.

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Herr Lindley: Herr talman, mina herrar! Herr Broström slutade med att uttrycka sin förvåning öfver, att herr Lindhagen, som var en liten smula främmande för förhållandena på detta område, kunde med så stor säkerhet förklara, att den framställning jag här, gjort var riktig. Ja, antagligen kan herr Lindhagen göra detta med fullt ut lika goda skäl, som lagutskottet förklarat sig vara absolut säker på sjöfartens ruin, om sjöfolket skulle få den strejkrätt, som det här är fråga om.

Jag vill i detta sammanhang också framhålla, att jag gång på gång har berört påståendet om, att ett dräpslag skulle tillskyndas redarinäringen vid ett eventuellt bifall till min motion, och jag har kallat det humbug och kommer att så göra äfven i fortsättningen. Man har icke kunnat påvisa, att redarna icke skulle vara fullt ut lika kompetenta att taga vara på sina intressen som öfriga arbetsgifvare i land. Redarne, som äro beredda att när som helst på vintern lägga upp sina fartyg månadstals, skulle de icke kunna lägga upp sina fartyg äfven sommartiden för att svälta ut sitt sjöfolk, om de så önskade? Ja, jag upprepar ännu en gång, att det där talet om redarinäringens dräpslag, i händelse sjöfolket komme att erhålla strejkrätt, det tillåter jag mig beteckna såsom en ren humbug; detta så mycket mera som, efter hvad jag redan påpekat, det var redarna, som lagade ihop den där strejken i fjol, som kostade dem så mycket penningar. Då voro de icke rädda. Och nu fortsätta de på samma stråt med att bojkotta folk, därför att de äro kooperativt organiserade. Redarna äro således icke heller nu rädda för, att det skall bli en ny konflikt. Jag vill också innan jag går vidare, gentemot herr Zetterstrand säga det, att hvad beträffar det myckna, som Riksdagen och lagstiftningen skulle gjort för sjöfolket, är det något, som ännu blott står på papperet men icke kommit sjöfolket till godo. Med säkerhet blir den lagstiftning, som kommittén är sysselsatt med, icke färdig ännu på ett år. Och hur har för öfrigt denna lagstiftning kommit till; är det på grund af någon rättfärdighetskänsla, som gjort sig gällande i lagstiftningen i vårt land? Nej, den har drifvits fram just på grund af de engelska lagstiftningsåtgärderna. England har sagt: antingen lagstiftar ni och skyddar sjöfolket genom att gifva edra fartyg säkerhetsbestämmelser, eller också inskrida vi och lägga embargo på edra fartyg och släppa dem icke förrän de uppfyllt våra fordringar. Det är England som vi ha att tacka för de lagar, som Sverige blir tvunget att stifta — till skydd för sjöfolkets lif och säkerhet, och den känslan delas af massan utaf det svenska sjöfolket. Jag har förut sagt, att det är beklagligt, att svenska sjöfolket skall blicka upp till en annan nation såsom till en räddare ur sjönöd så att säga.

Det har talats om åtskilliga högt uppdrifna löncanspråk, som sjöfolket skulle fört fram. Jag känner icke den prislsta, som inlämnats från Stockholm. Det är möjligt, att under fjolårets konflikt arbetarna i Stockholm i någon mån ville demonstrera mot arbetsgifvarne genom att skicka in lokalaftal. Emellertid hade man i den framställning, som från förbundet gjordes till skeppsredarne,

begärt 60 kronor i månaden för en fullt kvalificerad matros och för en likaledes fullt kvalificerad eldare, och det kan icke sägas vara obilliga fordringar. Det är löner, som understiga dem våra grannländer betala. Och nu är att märka, att redarne icke komma från saken genom att hänvisa till att rederiförhållandena äro sämre här än i andra länder, ty det råder öppen fraktmarknad, och fraktpreisen äro å våra fartyg lika stora som på de engelska och amerikanska, där man dock betalar högre löner. När våra redare täfla med utlandets i öfriga afscenden — herr Broström täflar ju exempelvis med England om den kinesiska marknaden — böra de icke gifva dem efter i afscende på arbetslöner, detta så mycket mindre som vår rederinäring har direkt understöd af svenska staten genom den stora lånefond, hvars ytterligare utökning är en fråga, som Riksdagen för närvarande har under förnyad behandling.

Det har vidare blifvit sagdt, att hvad jag meddelat beträffande antalet utländingar å engelska fartyg icke tål någon grundlig kritik. Nu skulle jag vilja säga, att jag i detta antal naturligtvis inbegriper laskarer och andra, ty laskarerna kunna icke sägas vara engelsmän, äfven om de äro engelska undersåtar, och det engelska sjöfolket betraktar dem icke såsom likvärdiga, utan bekämpar dem. De flesta af dessa s. k. laskarer äro kineser, som i Hongkong mönstra på engelska fartyg och forslas till England. De kunna icke ett ord engelska, men likväl gälla de för att vara engelska undersåtar, därför att England håller denna hamnplats i Kina besatt. Men för öfrigt är antalet europeiska utländingar i den engelska handelsflottan ofantligt stort. Jag har bott åratals i en stad i norra England, och hvart man går där, skall man finna svenska sjömän där bosatta. De ha i många fall lagt bort sitt svenska namn och sin nationalitet, och de kännas icke vid Sverige längre. Tilltalar man dem på svenska, svara de på engelska. Det är ett faktum, att de skämmas för sin härkomst och agera engelsmän, och en hel del af dem har blifvit engelska medborgare.

Jag vill gentemot herr Broström säga, att han har precis samma fel som öfriga skeppsredare. Han söker dock se saken så rättvist som möjligt. Och när man betänker, att herr Broström, som väl är den mest frisinnade redaren i landet, har en sådan uppfattning, hvilken uppfattning skola då de andra ha? Redan denna omständighet är tillräcklig för att åskådliggöra just den sanningen, som herr Broström själf torde vara fullt medveten om, att det icke finnes någon möjlighet att få redarne till en resonlig uppfattning. Herr Broström har för egen del så oändligt liten möjlighet att öfva något inflytande bland dem och påtrycka dem en human uppfattning, att han har mycket större utsikter att åstadkomma någonting, om han går till fackföreningarna. Ty jag är öfvertygad om, att dessa skulle med resonliga framställningar acceptera en uppgörelse, men lika öfvertygad är jag om att han icke kan påverka sina egna kolleger det minsta.

Jag kan icke hjälpa, att jag måste beteckna det som en öfverdrift, när man talar om, att rederinäringen skulle lida ett stort och

*Om tillägg
till § 300
sjölagen n. n.
(Forts.)*

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

kännbart nederlag — skulle få ett dråpslag — genom den föreslagna lagändringen. Hvarför har icke detta dråpslag träffat andra länders rederinäring? Herr Broström säger, att vi vilja drifva de svenska fartygen från den inhemska sjöfarten, men har han icke tänkt på alla fartyg, som icke falla under sjölagen, som icke ha mönstrad besättning ombord, alla dessa passagerarefartyg, som gå öfverallt längs kusten, på insjöarna, i Mälaren och hela kanalvägen till Göteborg, den stora massa af fartyg, som icke har en enda man mönstrad ombord, och som kunna gå hvilken dag som helst? Hvarför har icke samma stora fara inträffat där? Jo, helt enkelt därför, att faran är öfverdrifven.

Föröfrigt måste jag säga, att sjöfartens representanter byggt hela sitt försvar totalt på lös sand. Jag skall visa, att det finnes tre sätt att gå till väga i den här saken, om sjöfolket vill ha sina önskningar igenom. Man kan, såsom jag begär, på lagstiftningens väg åstadkomma ändring i lagen. Man kan också gå tillväga på annat vis, nämligen så, att sjöfolket, låt oss säga, struntar i lagen och nedlägger arbetet på en gång. Hvad inträffar då? Är det någon, som inbillar sig, att svenska samhället kan bura in alla dessa åtta- à tiotusen man? Nej, man måste låta dem gå, och antagligen är det på det viset, som de franska och italienska lagarna blifvit hvad man kallar lagruiner, d. v. s. sådana att de icke kunna tillämpas. Man kan bura in ett par stycken eller ett halft dussin, men det ändrar icke saken. Om sålunda skeppsredarne tro, att allt är väl beställt blott därmed, att vissa lagparagrafer finnas, då äro de dumma. Det finnes ännu ett tredje sätt, hvarpå sjöfolket kan få sina önskningar genomförda. Låt oss antaga, att en frisinnad regering kommer till makten och att den omskrifver mönstringsrullan. Nya bestämmelser däri kunna nämligen fastställas af Kungl. Maj:t utan Riksdagens hörande. Det kunde exempelvis föreskrifvas, att sjöfolket icke behöfde mönstra för ett år i sänder, utan att man skulle vara fri, när man kom i hamn. En sådan bestämmelse finnes i tyska lagen, och hos oss kunde den komma till genom en kungl. förordning.

Vore det sålunda endast tal om sjöfolkets strejkrätt, funnes det många sätt att drifva den frågan igenom. Men det är icke blott detta jag begär, utan det är en *medborgerlig rätt*, som jag kräver för sjöfolket. Strejkrätten kunna de taga sig själfva. Följaktligen afser jag icke annat än att i de individuella fallen möjligheten skall stå öppen att komma från fartyget, om man nämligen finner förhållandena ombord olidliga, i hvilka fall jag icke anser, att man bör vara bunden för ett helt år i sänder.

Herr Broström förmenar, att ett år icke är någon lång tid för ett tjänsteaftal. Men tänk på pojken, som kastade sig öfverbord — för honom var det en ganska lång tid och blir för alla dem som tvingas att kvarstanna ombord å ett fartyg, där de blifva misshandlade och, för den händelse de vägra att lyda, blifva straffade för myteri. Det finnes många sätt att komma åt en misshaglig person ombord, och

därför bör det beredas någon möjlighet att komma från en sådan anställning.

Jag skulle också här vilja säga, att icke kan man väl precis utgå från, att det här är någon strejktanatism, som gör sig gällande. Vi ha haft ett sjömans- och eldareförbund i tolf år, men det har ännu icke strejkat trots de usla villkoren, som där äro rådande. Redarne kunna därför icke beskylla oss för att vara strejktanatici i stil med det franska sjöfolket. Nej, jag gillar icke den franska taktiken att utan vidare lägga ned arbetet och draga med sig en hel del andra fackföreningar i den syndikalistiska röran, som icke ha med saken att göra, utan endast strejkar för att visa sin solidaritet. Och så blir resultatet af det hela arbetsnedläggelse utan någon positiv vinst. Nej, jag tycker icke om den sortens taktik, och jag skall med de krafter, som stå till mitt förfogande, arbeta för, att den taktiken icke blir införd hos oss. Då vi sålunda haft en organisation så pass länge och icke utnyttjat de strejkmöjligheter vi ha, oaktadt vi mycket väl veta, att samhället icke kan straffa alla, är det icke oberättigadt, att man begär en allmän lagändring, som icke endast appliceras på de fall, då man behöfver strejka, utan jämväl tager hänsyn till alla de fall ombord, då anställningen är olidlig, och då man under nuvarande förhållanden icke har någon möjlighet att komma därifrån.

Herr Broström förklarade, att han var säker på, att det fanns lika mycken brutalitet ombord på de engelska fartygen som på våra. Jag har emellertid i 13 år studerat förhållandena på nära håll, och jag har aldrig sett en befälhafvare ombord å ett engelskt fartyg slå till en man. Icke heller har jag sett någon af manskapet slå till en pojke. Hade det inträffat, skulle ögonblickligen de ombordvarande säga: tag en man af din egen storlek, tag icke en svagare. Det är den allmänna rättskänslan, som här gör sig gällande. Engelska lagen är för ofrigt mycket sträng i fråga om våld å underordnad. En befälhafvare straffas sålunda med förlust af rättighet att föra ett fartyg. Det fanns emellertid en tid tillbaka en klass af amerikanska fartyg som på sjömansspråket kallades »belayingpins» eller »helvetesfartyg» där befälet brukade, för att injaga vederbörlig respekt hos de underordnade slå dem i hufvudet med kofferdinaglarne, så att blodet strömmade, tills den amerikanska regeringen måste sätta sig i försvarsställning gentemot detta sätt att tyrannisera folket och stifta särskilda ansvarighetslagar för redarne.

Jag tror, att alla, som i någon mån känna till sjöförhållanden, också känna något till den perioden, som var en skräckperiod på de amerikanska fartygen. Men nu veta vi ju, att det icke finnes något kvar däraf i Amerika. Och hvarför? Jo därför, att sjöfolket fått frihet att gå sin väg; nu finnes det icke längre möjlighet att, med myndigheternas hjälp, släpa personer ombord och sedan miss-handla dem hur länge som helst, utan nu är det så, att, om de icke trifvas längre, så skiljas de åt utan vidare. Jag tror därför, att dessa ändrade förhållanden äfven skulle inverka på förhållandena ombord å våra fartyg. Våra svenska lagar ha icke visat sig verk-

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

*Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)*

samma till förhindrandet af dylika öfvervåld. Man ser t. o. m., att det förekommer på de rederiers fartyg, där, som vi veta, man strängast försöker hindra någonting sådant — t. o. m. å herr Broströms fartyg — att befälhafvarna sparka och slå folket så att blod flyter. Under sådana förhållanden är det helt enkelt förvånansvärdt, att man så bestämdt kan säga, att detta icke är värdt att taga så värst mycken hänsyn till. Ja, jag vet nog, att herr Broström, om han hade möjlighet att taga bort missförhållandena å sina fartyg, också ögonblickligen skulle göra det. Jag tror det, ja, jag är alldeles öfvertygad därom. Men hvarför inträffa likväl dylika fall? Jo, därför att det gått in i blodet att få tyrannisera sina underordnade på detta sätt. Men sedan komma dessa herrar och skicka in sina stora och långa protestresolutioner mot den begärda lagstiftningen. Jag tror för min del, att de hafva mycket nog att göra med att sopa rent för sin egen dörr.

Jag vill nu slutligen be att få säga några ord angående hvad, såsom herr Broström åberopade, blifvit åtgjordt, beträffande en bättre ordning i afseende å sjöfolkets matrum och alltihop det andra. Ja, jag vet icke, huru många fartyg det är i den svenska handelsflottan, som hafva ordentliga matrum. Men få är det, måste jag säga. Det kan möjligen vara på några utaf de nya fartyg, som herr Broström låtit bygga. Jag tror verkligen, att han å dem inredt ordentliga matrum, ty herr Broström hyser nog den uppfattning, att man bör göra det så bra och behagligt för sjöfolket som möjligt. Men jag frågar: på huru många andra fartyg finnas sådana matrum? Om vi gå till ångbåtarna, som gå t. ex. här i Stockholms skärgård, så skola vi finna, att det finnes sådana, där det är omöjligt för sjöfolket att på morgonen tända en tändsticka utan att först låta luckan stå öppen, så att de giftiga gaserna kunna afdunsta. Sådana bostadsförhållanden tycker jag väl ändå, att man icke skulle kunna anse vara lämpliga. De äro typiska för de bekvämligheter, som finnas å en hel massa fartyg. Jag tror därför, att vi ha mycket att göra i den lagstiftande församlingen, innan vi få förhållandena å våra svenska fartyg någorlunda drägliga.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Såvidt jag kan se, har man i denna sak gjort sig skyldig till öfverdrifter på bägge sidor. Å ena sidan vill det förefalla, som om motionären har sagt något för mycket, då han ordar om, att våra svenska sjömän lefva i ett verkligt träldomsförhållande, liksom han väl äfven har varit något snabb i att generalisera en del enstaka missförhållanden. Det tyckes mig äfven, att han icke varit fullt rättvis mot svenska Riksdagen, då han påstått, att Riksdagen icke gjort något i nu ifrågasvarande afseende. Å andra sidan vill det emellertid också synas, som om herrar redare skulle hafva skurit till något i växten, då de påstått, att ett tillmötesgående af denna motion skulle fullständigt prisgifva fartygen åt besättningarna och att ett tillmötesgående af motionen skulle medföra den svenska handelsflottans fullständiga ruin. Då man hör sådana med skärpa framställda påståenden å

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

ömse sidor och icke själf har någon fackkunskap, är man angelägen att få höra opartiska vittnen i frågan. I detta fall finns det nu tillgång på vittnen, som måste anses vara både opartiska och sakkunniga, och det är sjömansprästerna. Dessa hade 1907 ett stort möte i Hamburg, å hvilket större delen af de svenska sjömansprästerna voro närvarande och där man just behandlade den fråga, som motionen rör sig om. Man hade en diskussion, som rörde frågan: »hvad kan göras för att förebygga, att så många sjömän försvinna?» Där framhölls med skärpa och kraft, hur en stor del af vårt sjöfolk går förloradt för vårt lands sjöfart. De svenska fartygen i utländsk sjöfart hade i regel endast folk under 20—25 års ålder. I synnerhet gingo de svenska sjömännen öfver i engelsk och amerikansk tjänst i ett alldeles oproporportionerligt stort antal. Och man framhöll, att detta berodde i synnerhet på följande omständigheter: man finner i den engelska och amerikanska sjöfarten kortare arbetstid, högre hyra och icke så skärpta bestämmelser i disciplinärt hänseende som på de svenska fartygen. Vidare talades där om kosten, som det nog ibland kan vara anledning att klaga på, men i den frågan syntes man likväl vara ganska öfverens om, att kosten på de svenska fartygen står ungefär i jämnhöjd med kosten på de engelska. Hvad kosten beträffar, är det alltså icke så stor anledning att antaga, att de svenska sjömännen af missnöje med denna lämna den svenska sjöfarten och öfvergå till den engelska. Man har därför anledning att tro, att de öfriga anförda omständigheterna, däribland ej minst de stränga disciplinära bestämmelserna, hvilka hafva så mycket mer att betyda. Och för öfrigt, när det gäller att bedöma, om den svenska sjölagens disciplinära bestämmelser verkligen äro mycket stränga eller icke, är jag verkligen i den lyckliga ställningen att kunna åberopa ett annat vittne, som måste anses äga ganska mycken sakkunskap, och det är den ärade talare, som för en stund sedan hade ordet, nämligen herr Broström. Herr Broström yttrade, såsom jag vill erinra herrarna om, under fjolårets debatt i fråga om denna sak, att den svenska sjölagens disciplinära bestämmelser måste erkännas i vissa fall te sig ganska drakoniska. Och från den uppfattningen, får jag för min del säga, har också jag svårt att frigöra mig. Jag tror äfven, att de flesta, som sätta sig ned och läsa igenom rymningsparagraferna i sjölagen, komma till samma resultat, nämligen att de äro nog så drakoniska.

Oaktadt jag har denna mening, anser jag mig dock icke kunna gå så långt som motionären, utan jag har, liksom min medreservant herr Lindhagen, ansett lämpligt att stanna vid förslaget att begära en undersökning om hvad som i detta fall lämpligen kan göras. Reservationen går nämligen ut på, »att Kungl. Maj:t måtte taga under öfvervägande, huruvida och i hvad mån sjölagen kunde underkastas nödig omarbetning i syfte att till förmån för sjöfolket dels bereda utvidgad rätt att lösa arbetsaftal och dels mildra straffpåföljderna för brytande af dylika aftal».

Jag tror verkligen icke, att den svenska sjöfarten skulle ruineras, ifall vi skulle gå in på en sådan framställning.

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Herr Olsson i Kullenbergstorp: Herr talman! Den ärade motionären har otvifvelaktigt pekat på afsevärda missförhållanden, som finnas inom handelsflottan. Men jag förmodar, att det icke är hans mening att göra gällande, att dessa förhållanden, som han här pekat på, skulle vara allmänt gällande inom handelsflottan. Det är också alldeles klart, att hvar och en, som intresserar sig för sjömännen, vill hafva bort sådana missförhållanden, som finnas. Jag står i detta fall på samma ståndpunkt som den ärade motionären. Men han har framhållit ett enda universalmedel, som skall gälla för allt: att sjömännen inom den svenska handelsflottan skulle kunna utan vidare lämna sina fartyg, oafsedt om de vore anställda på längre eller kortare tid. Men det är med detta universalmedel som med åtskilliga andra. Det hjälper nästan för ingenting. Det är nämligen ytterst svårt att förstå, att, om det på ett fartyg är för dåligt kosthåll, detta skulle hjälpas, med att sjömännen sprungit från fartyget, då det kom i hamn. Är kosthållet för svagt på ett eller annat fartyg, d. v. s. att den spisordning, som senast fastställts af Kungl. Maj:t, lämnar för svagt kosthåll för sjömännen, låtom oss då i all rimlighets namn korrigera den saken, så att deras kosthåll blir ordentligt. Jag står i detta afseende precis på samma ståndpunkt som motionären, nämligen att det icke bör vara dåligt kosthåll hvarken på fartygen eller eljest för personer, som äro anställda exempelvis i armén. Om man jämför de olika kosthållen, kan man mycket lätt komma till hvad kosthållet bör vara.

Det har också framhållits, att öfvergrepp af öfverordnade skulle förekomma. Ja, jag tror säkert, att sådana verkligen hafva förekommit. Men det är ju dock icke mer än en månad eller så, sedan denna kammare åtminstone beslöt en skrifvelse i syfte, att sjömännen skulle sättas i bättre tillfälle än nu att kunna beifra dessa öfvergrepp af sina öfverordnade. Jag förstår icke hvad meningen skulle hafva varit med denna skrifvelse, om icke att man på laga väg skulle få beifra dessa öfvergrepp. Jag förmodar, att så var meningen. Och jag tror också, att motionären kände sig till freds därmed, då han icke yttrade något motsatt. Ty det är väl eljest icke sätt i vårt land, att hvar och en tager sig själf rätt, och man får väl icke drifva den meningen, att dylika öfvergrepp skulle kvitteras med att sjömännen lämnade sitt fartyg, oaktadt aftalet icke var slut. Helt säkert är det lika viktigt för sjömannen som för hvarje annan medborgare att noga hålla det aftal, som träffats. Ty detta är det enda sättet att vinna förtroende. Det gäller för alla. Jag har sett många sjömän, som börjat nedifrån, som kockspojkar och kajutvakter, hvilka, just genom att de vunnit förtroende bland redarne och hos sina befälhafvare, hafva hjälpts upp stegvis, så att de själfva kunnat intaga deras platser. Jag vågar påstå, att genomföres det konsekvent, att sjömannen utan vidare får lämna sitt fartyg, så fort det kommer i hamn, så kommer helt säkert den brygga att rifvas ned, som skapar förtroende och som just gör det möjligt för mannen därnerifrån att komma upp och bryta sig själf en bana. Jag vet icke, om motionären anser det felaktigt, att sjömännen sålunda

kunna komma fram. Jag anser det icke; jag anser däremot, att allt bör göras, för att de skola hafva möjlighet att kunna komma fram, de liksom andra.

Det yttrades också, att sjömännen icke hade något politiskt inflytande. Ja, vill den ärade motionären ställa sig på deras sida, som anse, att hvarje man, som uppnått 24 års ålder och för öfrigt uppfyllt grundlagens bestämmelser, skall hafva politisk rösträtt, så gäller detta, teoretiskt sedt, naturligtvis också om sjömännen, men praktiskt sedt, har det för närvarande icke någon betydelse, just därför att de icke kunna vara närvarande och utöfva rösträtten. Jag är lika mycket intresserad som motionären, för att man, så snart ske kan, vidtager en ändring, så att sjömännen, praktiskt sedt, kunna utöfva sin rösträtt, och jag hoppas, att den ärade motionären ställer sig vid min sida i detta fall.

Det yttrades vidare af motionären liksom af en annan ärad talare, att om vi hade erfarenhet på sjön, skulle vi alla bifalla motionen. Ja, jag har hemma i min valkrets satt mig i förbindelse med sjöfartens män och just sådana, som börjat nerifrån och stannat på olika poster — det är icke alla, som kommit upp i befälsgraderna, utan det är också många, som stannat nedanför — och genom släktskap och annat har jag kommit i mycket nära förbindelse med sjöfolket. Alla hafva de emellertid på min fråga, huruvida det skulle vara till fördel för Sveriges sjöfart och de svenska sjömännen, om man antog herr Lindleys motion eller någon annan näraliggande motion, gifvit mig det svaret: antages den, är det början till slutet på svensk sjöfart. Det har svarats mig enstämmigt. Detta är hvad det erfarna sjöfolket sagt hemma i min valkrets.

Med sådana uttalanden är det icke förunderligt, att jag, herr talman, yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Söderberg i Stockholm: Herr talman, mina herrar! Jag kunde icke underlåta att begära ordet, när jag hörde herr Broström från Göteborg framhålla, att rederinäringen icke kunde vara med om att bifalla den begäran, som i fjol framställdes från sjöfolkets sida angående förhöjning af deras aflöning, därför att näringen skulle icke kunna bära detta. Öfverskottet på denna handtering blefve icke så stort, sades det, att man kunde godkänna arbetarnas kraf på högre löner. Men detta står ju i en något egendomlig motsats till de sakförhållanden, som ägde rum i fjol, nämligen att rederinäringen då kunde bära de kostnader — beträffande hvilka herrar redare förmodligen äro de, som bäst känna, huru stora de blefvo — som utgäfvos för importen af engelska strejkbrytare i striden mot svenska arbetare. Jag kunde icke underlåta att göra denna reflexion, då det talades om, att näringen vore så betryckt.

Till själfva saken vill jag säga, att känd sak ju är så god som vittnad, och förhållandet är ju i alla fall det, att svenska ynglingar, som skola ut på sjön och börja i svensk tjänst, i allmänhet lämna denna, så fort det är möjligt. Jag har mycket nära liggande exempel på, att om svenska sjömän få möjlighet att i utländsk hamn taga

Om tillägg
till § 300
sjölagen n. n.
(Forts.)

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

hyra på utländska fartyg, så göra de det, därför att den allmänna uppfattningen bland sjöfolk är den, att förhållandena på utländska fartyg, kosten, betalningen och, jag tror mig kunna säga det, delvis äfven andan hos befälet, allt detta öfverstiger de svenska förhållandena. Därför är svårigheten att få fullt sjödueligt folk för de svenska fartygen ett permanent ondt. Det finnes svenska fartyg, där det är mycket svårt att anträffa verkliga matrosar, utan där endast pojkar — jungmän och lättmatrosar — tagit hyra, hvilka således skola med otillräckliga och outbildade krafter svara för sjömannens kräfvande arbete ombord.

När så pass stora sjöfartsidkande nationer som den engelska och den amerikanska, hvilka idka sjöfart på långa trader, kunna med afseende på förhållandet till besättningen reda sig med bestämmelser, hvarigenom manskapet icke straffas så hårdt för förseelser som å svenska fartyg, så borde äfven vi kunna hos oss införa humanare bestämmelser. Jag undrar just, i huru många fall en sjöman, då han såsom yngling tager hyra eller skrifver in sig på ett sjömanshus, är fullt medveten om hvad den svenska sjölagen innehåller. Han har ju icke kommit så långt, att han har full klarhet därom, och hans förmåga att ute på sjön gentemot befälhafvaren tillvarata sina intressen vid dennes öfvergrepp blir minimal. Udda får vara jämnt, och det blir blott något sporadiskt fall, som kommer till allmänhetens kännedom. Jag känner ett fall, då den person, som förde ett fartyg — visserligen icke något stort sådant, men han var i alla fall befälhafvare på en skuta — hotade en pojke med revolver, och pojken *måste* lämna fartyget. Detta var på ett fartyg, som gick på inhemsk fart, och under sådana förhållanden, att pojken icke var mönstrad. Det är nämligen en stor del af den inhemska sjöfarten, som bedrifves utan mönstradt folk. Men om denna person antagits genom mönstring och han lämnat fartyget i utländsk eller inhemsk hamn, så skulle han naturligtvis, om kaptenen hade bestridt, att han hotat honom med revolver och pojken icke kunnat fullt begagna sin svaga möjlighet att leda saken i bevis, hafva blifvit betraktad som en rymling och behandlats efter den mycket stränga och onödigt hårda sjölagen.

Det är ytterligare en sak, som jag här vill framhålla, och det är, att Riksdagen skänker rederinäringen, som här är den ena parten, en ganska stor uppmärksamhet, hvilket naturligtvis äfven sker med hänsyn till landets bästa. Det är rätt stora belopp, som utgå i form af understöd till rederinäringens befrämjande, och sträfvanden göra sig gällande att utvidga den svenska sjöfarten i allt större och större utsträckning. När då hos den andra parten, de som inom sjöfarten äro i arbetstagande ställning, den meningen gör sig gällande, att deras förhållanden icke äro tillfredsställande, och de hafva framfört en begäran att få dessa förhållanden ändrade, måste Riksdagen vända sin uppmärksamhet äfven däråt och tillse, att, när sjöfolk skall sortera under lagen i annan ställning än andra arbetare, de ifrågavarande lagbestämmelserna blifva mera öfverensstämmande med humanitära fordringar än för närvarande och mera öfverensstämmande

med hvad sjöfolket själf anser vara af behovet påkalladt. Ty säger nu Andra Kammaren nej, så har hela Riksdagen gemensamt sagt ifrån, att någon ändring uti gällande sjölager, i hvad den rör den arbetstagande partens ställning i denna näring, absolut icke är af behovet påkallad, trots att många fall framdragits, hvilka visa, att saken är i stort behof af uppmärksamhet. Dock finner jag det vara ett mycket naturligt och riktigt komplement, att, om sjöfartsnäringsens idkare erhållit understöd i form af penningbidrag från statens sida, staten måste se till, att de lagar och förordningar, som i detta afseende finnas, äro tillfyllestgörande och tillfredsställande, för att lusten och driften hos ungt folk att gifva sig ut i redernäringsens tjänst skall hållas vid lif, så att vi af dem skola kunna skapa en god och duglig sjömansklass, som kan föra den svenska sjöfartens runor med den äran. Ty det är icke enbart redarne, som göra detta, utan sjöfolket gör väl något också, såsom jag vill tro.

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Det är dessa skäl, som göra, att jag finner mig föranlåten att yrka bifall till reservationen.

Friherre Palmstierna: Då tiden är långt framskriden, skall jag be att endast med några ord få beröra det föreliggande ärendet.

Såsom herrarna torde finna, hafva reservanternas påyrkat skrifvelse till Kungl. Maj:t bland annat i afseende därpå »att mildare straffbestämmelser för brytande af aftal måtte i förevarande fall införas.» Jag ber att få taga fasta på det uttalande, som herr Broström förra året gjorde, då han sade, att bestämmelserna i sjölagen verkligen äro synnerligen drakoniska, och om det för herrarna här kan uppvisas, att straffen i sjölagen i vissa afseenden äro strängare än i strafflagen för krigsmakten, synes det mig fullt påtagligt, att en skrifvelse till Kungl. Maj:t bör komma till stånd i afsikt att ordna lighthörande förhållanden. Ty det måste väl ändå erkännas, att den svenska sjölagens bestämmelser icke böra vara strängare än bestämmelserna i strafflagen för krigsmakten.

I den senare lagen skiljer man med afseende på rymning, om den är uppsåtlig eller icke; så är däremot ej förhållandet i sjölagen, hvilket i och för sig innebär en högst väsentlig skillnad. Äfven i ett annat fall är sjölagen strängare än strafflagen för krigsmakten, nämligen att om en sjöman underlåter att inställa sig i tjänst i vederbörlig tid, straffas han med böter upp till 50 kronor, d. v. s. 8 dagars fängelse. Enligt krigslagen dömes vederbörande i sådana fall till disciplinärt straff. Här är det också mildare bestämmelser i strafflagen för krigsmakten än hvad det är i sjölagen.

Vidare finnes det ingenting i sjölagen, som definierar rymningsbrottet. Så är däremot förhållandet i strafflagen för krigsmakten. Om någon utan afsikt att undanhålla sig från tjänsten vid krigsmakten olofligen afviker från orten, så bestämmer strafflagen för krigsmakten, att det i så fall skall vara ett tidsrum på 24 timmar för hans bortovaro, som bestämmer, om det skall vara rymningsbrott eller icke, och efter slutad tjänstledighet kan en person vara

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

borta i tre dagar, innan det blir rymningsbrott; något motsvarande finnes icke i sjölagen. Detta gör, att hela rymningsbrottet får en vidare ram i sjölagen. Sådant brott kan således inträffa många flera gånger enligt sjölagen än enligt strafflagen för krigsmakten. Om en sjöman kommer för sent till ett fartyg, när detsamma skall afsegla, så kan han enligt sjölagen straffas för rymning.

Därest vederbörande olofligen afviker *med afsikt* att undandraga sig tjänstgöringen, måste man också anse, att han straffas strängare enligt sjölagen än enligt krigslagen. Om en vanlig *sjöman* på handelsflottan rymmer ur tjänsten, straffas han med fängelse i högst tre månader. Första gången en *krigsman* rymmer, straffas han däremot med disciplinstraff och andra gången dömes han till fängelse i högst sex månader. Där är sålunda olika straffmått vid brottets upprepande och lägre straff för första gången rymning i jämförelse med sjölagen.

Jag vill icke längre upptaga kammarens tid med detta. Men dessa exempel synas mig visa, att herr Broströms uttalande förra året, att bestämmelserna äro drakoniska, är riktigt. Begagnar man uttrycket drakoniskt om en sak, tillkännager man på samma gång, att den icke borde få kvarstå i vår svenska sjölag. På grund däraf och efter hvad jag anfört, anser jag, att vi böra biträda reservationen, till hvilken äfven jag yrkar bifall.

Herr Widén: Herr talman, mina herrar! Den näst siste talaren yttrade, att det vore angeläget att ordna saken så, att sjöfolkets ställning skulle blifva bättre än den nu är, och den förste talaren, motionären, har sagt, att Riksdagen icke har gjort *något* för att det skulle blifva bättre i detta hänseende. Sammanställer man dessa båda yttranden, skulle man komma till ett egendomligt resultat, synes det mig, nämligen det, att Riksdagen fullkomligt underlåtit sin plikt, då ju den första talaren otvifvelaktigt har rätt uti sitt påstående. Men jag vill påstå, att den svenska Riksdagen verkligen gjort åtskilligt för att förhållandena skola blifva bättre än de äro, och detta endast på den korta tid jag varit medlem af Riksdagen. Jag har själf varit motionär i saken och kan därför verkligen säga det med sakkännedom. Riksdagen skref sålunda 1904 till Kungl. Maj:t med begäran, att det skulle vidtagas lagstiftningsåtgärder i syfte att bestämmelserna om fartygs sjövärdighet måtte blifva bättre än hvad de nu äro, såsom i fråga om däckslast, lifräddningsanordningar, bemanning, lastlinje och åtskilligt annat, som hör till fartygs sjövärdighet. Det tillsattes ock af Kungl. Maj:t en kommitté, i hvilken motionären själf är ledamot, som har saken under öfvervägande. Den senaste Riksdagen skref ytterligare till Kungl. Maj:t med anhållan om laga bestämmelser rörande kosthållning och annat; däribland äfven rörande logementens beskaffenhet, så att sådana förhållanden med logementen, som här mycket drastiskt framdragits, icke vidare måtte förefinnas. Detta synes mig ändock vara icke så litet; och detta är också förvisso den rätta vägen att gå härvidlag. Genom hvad som nu föreslås har man lämnat den väg, som afser

att genom direkta åtgärder förbättra sjöfolkets förhållanden, och förmenar, att man kan komma fram på en omväg, nämligen genom att lösa förhållandena i afseende på aftal, som sjöfolket ingår. Man vill, såsom reservanterna uttrycka det, hafva en nödig omarbetning af sjölagen i syfte att till förmån för sjöfolket dels *bereda utvidgad rätt att lösa arbetsaftal* och dels mildra straffpåföljderna för brytande af dylika aftal. Det är emellertid stark fråga, både om denna väg leder till målet och om det är skäl, att Riksdagen nu väljer denna väg. Det är nämligen enligt min mening en ur andra synpunkter mycket betänklig väg. Den synpunkt, som därvidlag inverkar på mig, är väsentligen den, att meningarna bland sjöfartens idkare, huruvida det lämpligen kan och bör göras någon eftergift i detta stycke, äro ytterst divergerande. Om vi sålunda sammanställa de yttranden, som afgifvits af de olika representanterna för sjöfartsnäringen, redare, ångbåtsbefälhafvare och andra, så finna vi — hvilket också i motionärens första anförande omnämnts — i hvilken omfattning de ha protesterat mot en sådan lagstiftning, som här begäres. Å andra sidan har ju sjöfolket, om man får tro dem, som i dag yttrat sig å deras vägnar, yrkat på att få den. Vi måste dock i allt fall betänka oss noga, om det kan vara klokt att gå in på en sådan lagstiftning, äfven om ett eller annat missförhållande skulle kunna påvisas, som genom ändring i den nu gällande lagstiftningen skulle kunna aflägsnas. Man måste, säger jag, blifva betänksam mot att Riksdagen skall taga position och uttala sig i frågan, när man hör en af rederinäringens främsta representanter säga, såsom skett här i afton, att en sådan lagändring som af motionären föreslagits skulle för rederinäringen vara fördärfbringande. Man måste gå en annan väg, den direkta väg, som är anvisad och delvis redan beträdd genom Riksdagens af mig omnämnda skrivelser.

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

En annan sak vill jag ock fästa mig vid. Knappast något lagstiftningsområde torde gifvas, där det internationella har så stor betydelse som just på sjölagstiftningsens område. Och i det hänseendet är dock i alla fall ostridigt, att åtminstone de oss närliggande folkens lagstiftning på detta område är antingen öfverensstämmande med vår eller strängare. Det är sant, att den är lindrigare i viss mån i England, men det är icke alls påvisadt, att de engelska förhållandena äro likadana som våra. Det är till exempel icke säkert, att det i Sverige skulle gå lika lätt att skaffa annat aftal, därest en sjöman hade rätt att bryta ett ingånget aftal och gå sin väg, blott han 48 timmar förut tillkännagifvit detta. Nej, våra förhållanden äro nog mycket skiljaktiga från de engelska, och dem, vi närmast hafva att taga hänsyn till, det är våra grannländers, Norge och Danmark, samt äfven därefter Tyskland. Härvid erinrar jag mig nu, att motionären påstått, att lagutskottet skulle ha citerat den tyska lagen ofullständigt. Han läste upp en paragraf, som han ansåg gifva sjöfolket större rättigheter än hos oss, men som lagutskottet ej medtagit. För min del har jag läst denna paragraf så,

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

att den gör en *inskränkning* i sjömannens frihet utöfver hvad som gäller hos oss, och då finnes väl ingen anledning för motionären att klandra lagutskottet för sagda underlåtenhet. Jag tror för min del, att motionären läst denna paragraf orätt. En närmare granskning må emellertid afgöra, hur det förhåller sig med den saken. Detta i förbigående sagdt. — Hur det nu må förhålla sig härmed, af stor betydelse är det, hur vår lagstiftning i detta afseende ställer sig gentemot de närmast liggande nationernas lagstiftning, och att vi icke enbart vidtaga ändringar i våra lagar eller enbart uttala oss för sådana, som kunna sätta vår sjöfartsnäring i sämre ställning än grannarnes. Icke minst viktigt är detta med afseende på det område, utvidgad rätt för sjöfolket att lösa arbetsaftal, som afses i denna motion.

Jag tror därför, att det är det enda riktiga, det enda kloka att här bifalla utskottets hemställan, hvartill jag, herr talman, yrkar bifall.

Herr Lindley: Den föregående talaren framhöll som det starkaste skälet, hvarför ingenting nu kunde göras i frågan, att man icke borde vidtaga någon förändring i sjölagen utan i öfverensstämmelse och samarbete med de öfriga skandinaviska länderna. Då kan jag upplysa herr Widén om, att redan nu genom den tillsatta sjöfartskommittén kommer man att företaga vissa ändringar i sjölagen utan att fråga vare sig Norge eller Danmark till råds. Då det icke kan förnekas, att så är fallet, och då man anser sig kunna vidtaga dessa förändringar i sjölagen, frågar jag, hvarför man icke äfven skulle kunna företaga andra förändringar, sådana som de af mig påyrkade.

Man har framhållit det myckna, som gjorts för sjöfolket. Jag har sagt, att ingenting af detta kommit dem till godo. Visserligen har man planlagt en del saker rörande sjövärdighetsbestämmelserna. Men jag tror icke, att Riksdagen beslutit att äfven göra en hemställan till Kungl. Maj:t om förbättrade bemannings- och lastlinjebestämmelser, åtminstone har Kungl. Maj:t till den kommitté, som tillsatts, icke gjort något positivt yrkande därom annat än möjligen i afstyrkande ordalag.

Jag anser mig böra nämna, att min framställning förlidet år om förbättring af kost- och logiförhållandena å fartyg afslogs af Första Kammaren. I dessa frågor har man sålunda icke kommit till något resultat. Jag tror därför, att det icke är så mycket att åberopa i detta fall. Jag har sagt, att den utländska lagstiftningen är förmånligare för sjöfolket än hvad som är fallet med våra egna medeltida sjölagsbestämmelser, och då borde väl dessa förhållanden få göras till föremål för närmare granskning. Jag har endast begärt en närmare utredning af hithörande bestämmelser, och man bör väl icke vara så skuggrädd, att man icke vill medgifva, att en sådan utredning kommer till stånd. Herr Widén har också för en stund sedan sagt, att dessa saker behöfva utredas, och då anser jag, att man icke bör yrka afslag på en begäran om dylik utredning.

Herr Widén: Herr talman! Det är sant, att Första Kammaren förra året afslög förslaget om skrifvelse rörande kost- och logiförhållandena ombord å fartyg, men detta skedda af det skälet, att denna fråga redan förut upptagits af den af motionären omnämnda sjöfartskommittén. Därför blef resultatet, fastän endast Andra Kammar-
aren antog skrifvelseförslaget, att frågan i alla händelser blifvit tagen till ompröfning. Hvad beträffar lastlinjefrågan, så kommer jag icke ihåg, om Riksdagens skrifvelse 1904 upptog denna sak, men kommittén har äfven tagit denna fråga under behandling, och då kan det ju vara lika godt, när vi i alla händelser ha att vänta lagförslag i ämnet. De gjorda erinringarne äro i sak utan betydelse.

Hvad beträffar det så ofta och nu återigen hörda talet, att man endast begärt en *utredning*, så är det visserligen sant, att i reservationen endast en utredning är begärd, men reservanten har ingalunda begärt en *syfteslös utredning för och emot*, utan han har påkallat en utredning i ett visst syfte, nämligen bland annat, såsom jag förut framhållit, i syfte att *bereda sjöfolket utvidgad rätt att lösa arbets-ofta*; och Riksdagen skulle således här också uttala sig, i hvilken riktning utredningen skulle gå. Det är detta jag finner betänkligt.

Herr Berg i Munkfors: Herr talman, mina herrar! Af den förda diskussionen i detta ärende framgår tydligt, att frågan är af största vikt och att Riksdagen bör taga hänsyn till densamma. Jag har begärt ordet, därför att af en del talare framhållits åtskilliga anmärkningar, som omkastat betydelsen af motionärens yrkande, att en förbättring måtte ske i sjöfolkets ställning gentemot befälet. Man har på samma grunder yrkat afslag på reservanternas anhållan, som jag dock anser innehålla det minsta, som vi kunna göra för att komma till ett bättre tillstånd. Det har ock anförts af en talare på skånebänken, att det skulle vara början till slutet af vår sjöfartsnäring, om man ginge in på de principer, som motionären framlagt i sin motion. Det må vara, att invändningar möjligen kunna göras mot en del af motionärens synpunkter, men ett är dock tydligt, och det har framgått på ett mycket eklatant sätt dels af hvad motionären själf framhållit, dels af hvad som erkänts af åtskilliga andra talare, till och med af skeppsredare Broström, nämligen att det förefinnes åtskilliga brister beträffande behandlingen af vårt sjöfolk, hvilka böra rättas. Jag anser i min ringa mån, att Riksdagen bör taga så stor hänsyn som möjligt till denna viktiga omständighet. Det har talats åtskilligt om vikten af, att dessa gamla lagar böra vara bestående för att ett ordnadt förhållande mellan befäl och manskap må kunna bibehållas. Men erfarenheten pekar på att till grund för lagstiftningen såväl på detta område som åtskilliga andra bör ligga den uppfattningen, att en human ledning, att en tillämpning af humanitära principer är bästa medlet att åstadkomma samförstånd mellan arbetstagare och arbetsgifvare. Jag erinrar om det industriella området, där under förra tider förhållandena voro ordnade på det patriarkaliska sättet, att en arbetsgifvare hade rätt att örfila upp sina arbetare, alldeles som befälet än i dag tycks göra på vissa

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

af våra fartyg. Nåväl, den tiden är förbi, då arbetsgifvarne kunde tillåta sig sådana handgripligheter för att få sina önsknings utförda. Och jag frågar herrarne, om icke den moderna lagstiftningen i detta fall hvilat på en sund grundval, då den icke tillåter, att man använder ett sådant tillvägagångssätt. Man måste erkänna, att vi kommit in på bättre förhållanden, och på den grunden böra vi bygga vidare. Humana bestämmelser mellan arbetarne och arbetsgifvarne verka i god riktning i stället för motsatsen. Denna sunda princip måste göra sig gällande äfven vid behandlingen af sjöfolket. Jag är viss om, att, när det gäller rent ekonomiska frågor, sjöfolket gärna går med på aftal och vill fullgöra sina förbindelser; jag tror, att de skola göra det utan tvekan, om aftalen äro byggda på rimliga villkor, och detta har äfven framhållits af motionären. Men de principer rörande ledningen i gammal stil, som man här framfört, synas mig icke vara riktiga. Det finns åtskilliga föråldrade bestämmelser kvar i sjölagen, som i vissa fall kunna leda till att brutalitet kommer till användning, och det är därför man vill ha ändringar genomförda.

Jag hoppas, att de flesta i denna kammare inse, att det för vår sjöfart är af den största betydelse, att allt som kan göras också göres af Riksdagen för att förbättra sjöfolkets villkor. Riksdagen har ju också, som förut blifvit anfördt af flera talare, delvis beaktat sjöfartsnäringsen genom ekonomiskt understöd åt redarna, men den bör äfven i denna fråga, då det gäller manskapet, tillmötesgå rättvisa kraf och göra ställningen för sjömännen bättre än den nu är.

På grund af hvad jag sålunda anförut yrkar jag, herr talman, bifall till reservanternas förslag.

Herr Åkerlund: Herr talman! Med den kännedom jag har om sjömännen, vill jag instämma med den siste talaren däri, att de nog vilja göra sitt bästa, för att sjöfarten skall äga bestånd och gagna vårt land. Men jag är därjämte fullständigt öfvertygad därom, att de alldeles icke påyrka något sådant, som motionären här i sin framställning föreslagit. Herr Lindley nämnde nyss, att i städerna ganska litet sjöfolk är hemma, och han har rätt däri. Där finnes visserligen folk, som är anställdt vid inomskärs båtar och dylikt, men icke är detta sjömän, utan i allmänhet vanliga arbetare. Där emot finnas på våra stora ångbåtstrader och på segelfartygen i allmänhet verkliga sjömän, och dessa inse mycket väl hvad som fordras, för att sjöfartsnäringsen skall äga bestånd, samt begära förvisso inga orimligheter. Jag undrar, om man verkligen kan påstå, att befälhafvare och rederier i vårt land utsätta våra sjömän för någon hård behandling. Nej, jag vågar påstå, att det är alldeles tvärtom. Det är endast undantagsvis detta förekommer, och sådant möter man ju för öfrigt inom alla möjliga branscher här i världen.

Hvad som närmast uppkallat mig är, att jag icke endast från sjöfartsnäringsens idkare utan äfven från sjöfolk fått mig tillsända skrivelser, i hvilka det framhålles, att en sådan lagstiftning, som det här är fråga om, är alldeles öfverflödig. Och jag undrar, om det verkligen uteslutande är månhet om sjömännens bästa — det

får ursäktas mig, att jag säger det — som förestafvat denna motion. Nej, mina herrar, vi ha under några år fått bevittna tilldragelser i våra hamnar, som varit sorgliga nog för våra näringar, och skulle sjömännen få rättighet att lämna fartyg, som komma från främmande länder till inhemska hamnar, lämna dem, när de så önska, då komme nog lastning och lossning helt och hållet i händerna på personer, som kanske icke så mycket tänka på fosterlandets bästa som på sitt eget. Så tror jag, att det delvis hänger ihop med denna fråga. Jag vågar säga, att under denna tid, jag verkat här i landet, har jag sökt göra allt för att förbättra mina arbetares ställning, och så snart det i Riksdagen varit fråga om förslag, som gått i den riktningen, har jag varit med därom. Men man får icke ställa det så, att man försämrar arbetarnes ställning i stället för att förbättra den, och jag instämmer med en ärad talare på skånebänken, att skulle denna motion vinna framgång, då blefve det illa ställt med vår rederinäring, och hvar skulle då vårt sjöfolk erhålla anställning annat än genom att emigrera?

Herr talman, då jag är öfvertygad om, att det goda förhållandet inom den svenska handelsflottan mellan befälhafvare och det öfriga sjöfolket alltmera tilltager, kan jag icke finna annat, än att denna reform är alldeles onödig, och anhåller därför att få yrka bifall till utskottets förslag.

Härmed var öfverläggningen slutad. I öfverensstämmelse med de därunder gjorda yrkandena framställde herr vice talmannen propositioner först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till den af herr Lindhagen afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf nu uppsattes, justerades och anslogs följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande n:o 40, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den af herr Lindhagen afgifna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Voteringen utvisade 125 ja mot 78 nej, hvadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

Om tillägg
till § 300
sjölagen m. m.
(Forts.)

§ 8.

Angående
ändrad
lydelse af
13 § skiftes-
stadgan.

Å föredragningslistan var vidare uppfördt lagutskottets utlåtande n:o 41, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse af 13 § skiftesstadgan.

Genom en den 5 innevarande mars dagtecknad proposition, n:o 75, hvilken af båda kamrarna hänvisats till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga följande förslag till lag om ändrad lydelse af 13 § skiftesstadgan.

Härigenom förordnas, att 13 § skiftesstadgan skall erhålla följande ändrade lydelse:

Förordnande för landtmätare att verkställa laga skifte eller annan landtmäteriförrättning meddelas af Kungl. Maj:ts befallningshafvande. Ansökning om dylikt förordnande skall ske skriftligen; och bilägge sökande, då laga skifte är i fråga, en förteckning på hemmanen i skifteslaget, deras natur och ägare samt de senares vistelseort.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1910.

Utskottet hemställde, att Kungl. Maj:ts förevarande proposition måtte af Riksdagen bifallas.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter

Herr Söderberg i Hobbarn anförde: Det kan visserligen synas, att det här gäller en mycket liten fråga. Men jag tror dock, att den stympade lagstiftning — skulle jag vilja säga — hvarom det här är fråga, kan i sina konsekvenser blifva ganska betänkligh. Jag vet visserligen, att förslaget nu föreligger såsom en följd af den kungl. propositionen, som vi behandlade förliden lördag, och jag erkänner till fullo vikten af den åtgärd, som genom förändring af § 13 skiftesstadgan vidtagits. Men det är likväl åtskilliga synpunkter, som jag nu anhåller att få framhålla för kammaren.

I slutet af § 13 af skiftesstadgan den 9 november 1866 heter det: »Sådant förordnande må ej meddelas annan landtmätare än den, som enligt hvad särskildt är föreskrifvet, äger landtmäterigöromål på eget ansvar förrätta. Är viss landtmätare föreslagen, varde han, där ej för särskildt fall är annorlunda stadgadt eller laga hinder eljest möter, förordnad, såframt ansökningen finnes vara under-tecknad af alla dem, som förrättningen enligt tillgängliga upplysningar kan angå. Eljest må Vår befallningshafvande genom kungörelse, som uppläses från predikstolen i den eller de socknar, hvarest skifteslagen är belägen, förelägga öfriga vederbörande att inom viss kort tid och vid förlust af rättigheten att i frågan vidare höras inkomma med yttrande, huruvida de förena sig med sökande i valet af förrättningsman. Yppas härom ej stridighet, gånge med förord-

landet, som förut är sagdt; men i annat fall äfvensom när viss landtmätare icke blifvit föreslagen, förordne Vår befallningshafvande så, som skäligt pröfvas.»

Det framgår af detta stycke, att enligt paragrafen äger för närvarande allmänheten rättighet att få välja landtmätare till sina respektive landtmäteriförrättningar. Och jag förstår mycket väl, att en stor förändring häri inträder genom antagande af den kungl. propositionen n:o 38, däri det föreslås, att landet skulle indelas i vissa distrikt. Detta angifver också utskottet i sitt utlåtande, då utskottet på ett ställe i sitt betänkande yttrat: »hvert och ett distrikt får sin landtmätare». Och därmed borde naturligtvis då allmänheten vara belåten. Jag skall läsa upp några ord af den kungl. propositionen, som synas vara ägnade att visa, huru vederbörande ansett, att vi skulle ha skäl att vara fullt nöjda med nämnda åtgärd. Det heter nämligen på sid. 12: »Staten skulle nämligen aldrig kunna medgifva, att personer, som icke ägde en viss, af staten fastslagen kompetens, skulle äga att verkställa jorddelningar, ej heller att jord delades utan att därvid iakttoges vissa genom lag stadgade former.» Man menar sålunda, att, då dessa landtmätare ha gått igenom föreskrifna examina och förklarats fullt kompetenta för sitt uppdrag, allmänheten icke på något sätt bör visa misstroende mot dem. Jag vill i detta sammanhang säga, att jag med mitt uppträdande här icke alls har velat framställa något misstroende mot våra landtmätare såsom kära, men min erfarenhet såsom mångårig god man vid landtmäteriförrättningar och ägodelningsrättsledamot är, att skicklighet och förmåga äfven på detta område äro ganska individuella. Äfven med den formulering, som denna lagparagraf skulle få, kan jag icke finna annat än att denna tjänstemannakår skulle få sin tjänst mera monopoliserad än någon annan tjänstemannakår. När man tänker på läkarekåren, våra distrikts- och provinsialläkare, så veta vi, att enskilda icke kunna förvägras att inom ett distrikt vända sig till annan läkare än distriktsläkaren. Det är på samma sätt med våra präster. De ha icke fått sin verksamhet i församlingen så monopoliserad, att lagen icke skulle tillåta, att man kan vända sig äfven till annan präst än församlingens. Och så är det äfven på andra områden. Men i detta fall skulle denna tjänstemannakår, som utgöres af distriktslandtmätarne, i allmänhet få sin verksamhet ordnad efter sådana grunder, att man icke på något sätt skulle kunna äga rätt att vända sig till och låta betjäna sig af annan landtmätare. Jag anser detta vara en mycket äfventyrlig inskränkning i allmänhetens rätt. Såsom det nu är, kunna vidare under vissa förhållanden personer, som vilja ha någon landtmäteriförrättning utförd, vända sig till och med till landtmätare utom länet. Därom säger Holm i Nytt juridiskt arkiv: »Den omständighet, att landtmätare, för hvilken förordnande att förrätta laga skifte af delägarne utan stridighet begärts, tillhört annat län, har, då landtmäteristyrelsen lämnat medgifvande till förordnandet, ansetts ej utgöra hinder för detsammes meddelande.» Allmänheten har sålunda under vissa omständigheter rätt att vända sig till landtmätare i annat län. Vidare heter i samma arbete:

*Angående
ändrad
lydelse af
13 § skiftes-
stadgan.
(Forts.)*

Angående
ändrad
lydelse af
13 § skiftes-
stadgan.
(Forts.)

»Däremot, då landtmäteristyrelsen förklarar sig ej medgifva dylikt förordnande, ansågs sådant ej kunna utfärdas.»

Jag har sålunda trott mig finna, att det skulle vara nyttigt, om man ville uppskjuta detta ärendes behandling åtminstone till nästa år, så att man kunde något närmare sätta sig in i ämnet än hvad som nu varit möjligt. Jag tror, att frågan icke skulle lida på detta. Det är väl icke förenadt med några större svårigheter att framlägga ett nytt förslag, som i någon mån tillmötesgår den stora allmänhetens önsningar i detta afseende. Jag tror, att saken skulle vinna härpå och att ingen skada skulle ske, om vi bibehölle den nuvarande lagen åtminstone ett år. Jag tycker, att man något lättvindigt uteslutit senare delen af den ifrågavarande paragrafen. Högsta domstolen har visserligen granskat förslaget och ansett denna uteslutning vara lämplig, men jag har dock för min del icke kunnat gilla en sådan uppfattning.

Herr talman, genom bibehållandet af den bestämmelse, som nu gäller beträffande rätten att få välja landtmätare, skulle man tvifvelsutan ernå, att denna stora tjänstemannakår sporrades att vinnlägga sig om snabbhet och skicklighet i sitt ämbetes utöfning, kanske också om tillbörlig humanitet. Jag tror därför, att kammaren har alla skäl att tänka sig för, innan den godkänner lagen. Nu har lagutskottet visserligen utan meningsskiljaktighet godkänt den kungliga propositionen, men jag hoppas, att kammaren nu, sedan uppmärksamheten blifvit fäst vid förhållandet, åtminstone för närvarande ville förena sig med mig och afslå den kungliga propositionen.

Vidare yttrade:

Herr Zetterstrand: Det nu föreliggande lagförslaget har ju framkommit som en nödvändig följd af det lagförslag, som af regeringen framlagts till omorganisation af landtmäteristaten, och då det kungliga förslaget är i princip godkänt af båda kamrarna och det är lika nödvändigt, att detta lagförslag kommer till stånd, vare sig antalet landtmätare blir 120, som Första Kammaren föreslagit, eller 100, som Andra Kammaren önskar, eller man bestämmer sig för någon medlingssiffra, t. ex. 110, så hemställer jag, att kammaren måtte godkänna det föreliggande förslaget.

Herr Olausson: Herr talman, mina herrar! Det äger nog sin riktighet, att det föreliggande lagförslaget står i ett visst sammanhang med Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af landtmäteriväsendet, men vid antagandet af denna kungl. proposition stannade kamrarna, såsom vi veta, i olika beslut, och det är mycket ovisst, huruvida ett eventuellt sammanjämningsförslag kan vinna kamrarnas bifall. Enbart detta förhållande anser jag utgöra tillräckligt skäl för att nu afslå förevarande lagförslag. Som bekant, har hittills den bestämmelsen varit gällande, att det stått jordägare fritt, att till förrättningsman vid landtmäteriförrättningar — jag tänker särskildt på skiftesförrättningar — anlita den kommissions-

landtmätare, till hvilken man haft största förtroendet. Genom det nu föreliggande förslaget skulle emellertid denna rätt fråntagas jordägarne, och distriktslandtmätarne skulle så att säga få monopol på dessa förrättningar, enhvar inom sitt distrikt. Jag är icke fullt ense med utskottet om, att en dylik ändring är till gagn för jordägarne. Jag är visserligen den förste att erkänna, att den nu beslutade distriktsindelningen innebär en stor fördel för dem, men jag betvivlar mycket, att en monopolisering för distriktslandtmätarne af de förrättningar, hvarom här är fråga, är till någon verkligt gagn för jordägarne. Jag tror tvärtom, att det skulle vara lyckligt för oss jordägare, om vi fortfarande såsom hittills kunna i dylika fall anlita den landtmätare, till hvilken vi hysa det största förtroendet.

Man måste dock erkänna, att om förslaget nu vinner Riksdagens bifall, så komma jordägarne icke fördenskull att såsom förrättningsman uti nu ifrågavarande fall anlita vederbörande distriktslandtmätare. Jag tror tvärtom, att man i många fall kommer att draga sig för att anlita en förrättningsman, hvartill man icke har förtroende. Men följderna deraf skulle bli den, att det mycket förkättrade samsjedelningssystemet återigen skulle komma att florera. Förslaget är ju i sig själf afsedt att innebära, att en större trygghet skulle vinnas med afseende å jorddelningar. Men den monopolisering, som här skulle komma till stånd, skulle i viss mån förtaga den nytta, som man med förslaget afsett, och därför ber jag, herr talman, att i likhet med herr Söderberg få yrka afslag å den här gjorda framställningen.

Sedan öfverläggningen förklarats afslutad samt herr vice talmannen framställt propositioner å de därunder förekomna yrkandena, blef utskottets hemställan af kammaren bifallen.

§ 9.

Härefter företogs till behandling lagutskottets utlåtande n:o 43, i anledning af dels väckta motioner med förslag till lag angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag, dels ock en med föranledande deraf afgifven motion. .

Lagutskottet hade till gemensam behandling förcheft dels två i sak likalydande motioner med förslag till lag angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag, väckta den ena, under n:o 34, i Första Kammaren af herr *Clason* med instämmande af herr *Björck* och den andra, under n:o 64, i Andra Kammaren af herr *Fürst*, dels ock en med föranledande af dessa motioner i Andra Kammaren af herr *Lindhagen* afgifven motion, n:o 202.

Uti de af herrar *Clason* och *Fürst* väckta motionerna hemställdes, att Riksdagen måtte såsom lag för sin del antaga det i Kungl. Maj:ts proposition n:o 156 vid 1908 års riksdag innefattade förslag till förordning angående förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag.

Angående
ändrad
lydelse af
13 § skiftes-
stadgan.
(Forts.)

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

Herr *Lindhagen* föreslog i sin motion,

1:o) att Riksdagen med anledning af förevarande motioner ville hos Kungl. Maj:t anhålla om ett öfvervägande, i hvad mån och på hvad sätt förbud för nattarbete af såväl kvinnor som män kunde åvägabringas inom industrigrenar, där detsamma ej af tvingande omständigheter nödvändiggjordes, samt framläggande för Riksdagen skyndsammast möjligt af det lagförslag i ämnet, hvartill utredningen kunde gifva anledning; och

2:o) att Riksdagen däremot måtte förklara det af motionärerna framlagda lagförslag icke kunna i sitt nuvarande skick bifallas.

Utskottet hemställde,

1) att förevarande motioner af herrar Clason och Fürst icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda,

2) att det i punkt 2 af herr Lindhagens ifrågavarande motion gjorda yrkande måtte anses besvaradt af utskottets hemställan under 1), samt

3) att det i punkt 1 af herr Lindhagens omförmälda motion gjorda yrkande icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet funnos emellertid fogade reservationer:

I fråga om utskottets hemställan under 1) af

herrar *Rudebeck, Gezelius, Magnuson, Widén*, grefve *Hamilton, Jansson* i Edsbäcken och *Ersson*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till herrar Clasons och Fürsts ifrågavarande motioner; och

herr *Lindhagen*, hvilken, med instämmande af herr *Pettersson* i Södertälje, yrkat, att det af herrar Clason och Fürst framlagda lagförslag icke måtte i sitt nuvarande skick af Riksdagen antagas.

I fråga om utskottets hemställan under 3) af

herr *Lindhagen*, hvilken, med instämmande af herr *Pettersson* i Södertälje, hemställt, att Riksdagen, med anledning af herrar Clasons, Fürsts och Lindhagens ifrågavarande motioner, ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt förbud för nattarbete af såväl kvinnor som män erfordrades och kunde åvägabringas inom industrigrenar, där det ej af tvingande omständigheter nödvändiggjordes, samt för Riksdagen skyndsammast möjligt framlägga det lagförslag, hvartill denna utredning kunde gifva anledning.

Sedan utskottets hemställan i mom. 1) och 2) blifvit uppläst, begärdes ordet af

Grefve *Hamilton*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I föreliggande fråga har jag icke kunnat dela utskottets åsikt, när jag vågar förmena, att det riktigaste är, att Sverige ansluter sig till de länder, hvilka godkänt konventionen i Bern af år 1906 rörande förbud för kvinnligt nattarbete inom vissa industrigrenar. Om någonsin

den internationella lagstiftningen är berättigad, är det just, när det gäller arbetarskydd inom länder, som konkurrera med hvarandra på industriens område, och det hade nog varit riktigast enligt mitt förmenande om Sverige i likhet med Tyskland, England, Österrike-Ungern m. fl. länder från början biträdt ifrågavarande förslag.

Nu har, såsom herrarna veta, utskottet afstyrkt det nu föreliggande lagförslaget och såsom stöd därför anfört ett skäl, som måhända kan i viss mån anses vara bärande, nämligen det skälet, att ett antagande af förslaget skulle för kvinnan minska arbetets frihet och lägga hinder i vägen för henne att på ett visst område konkurrera med mannen. Erfarenheten från de länder, där en dylik förbuds-lagstiftning redan finnes, säger oss emellertid, att om en kvinna blifvit utestängd från ett område inom industrien, har hon kunnat få arbete på andra områden, och antalet kvinnor inom industriarbetet har icke fördenskull minskats. Vi torde väl alla vara eniga därom, att kvinnan i fysiskt afseende är mannen underlägsen och att hon icke borde sysselsätta sig med sådana arbeten, som från hälsosynpunkt äro de svåraste. Det har nämligen visat sig, att sjukdomar särskildt tuberkulos, härja mest bland de kvinnor, som sysselsättas med nattarbete. Man får väl också erkänna, att, om det inom flera europeiska länder anses nödigt att i detta afseende skydda kvinnan, den svenska kvinnan är i lika stort behof däraf som den utländska. Vi ha ju, mina herrar, länge haft en lagstiftning för att skydda det uppväxande släktets hälsa, nämligen i den lag, som rör förbud mot minderårigas användande i fabriker. Måne det icke kan vara lika viktigt att lagstifta för det blifvande släktets moder?

Nu vet jag väl, att kvinnorna själfva säga: Vi vilja icke ha något förbud, vi behöfva icke något dylikt. Jag vet, att man säger så, men jag vet icke, hvarför man det gör. Jag förstår icke, hvarför de ädla människor, som hufvudsakligen föra kvinnosaken fram här i vår hufvudstad, motsätta sig en lagstiftning, som skulle medföra, att icke kvinnornas hälsa undergräfvades genom arbete i visst yrke, en lagstiftning, som måhända kan hindra kvinnan att beträda det första steget till ett oregelbundet lif. Då svaras emellertid af kvinnorna: vi vilja vara likställda med männen. Ja, mina herrar, kvinnan kan aldrig blifva likställd med mannen, och för öfrigt, kvinnan har en helt annan och vida större uppgift än mannen. Jag skulle, om hon vore här, vilja erinra henne om de kända orden, att på moderns knä skapas det blifvande samhällets karaktär. Huru ofta, mina herrar, tala vi icke om råheten hos det uppväxande släktet, huru ofta säga vi icke, att ungdomen är förvildad. Men bör detta i någon mån förvåna oss, då vi veta, att i månet hem barnaskaran växer upp utan den ringaste föräldravård; fadern och modern befinna sig i fabriken om dagen och äfven någon del af natten, och när barnen icke tillbringa sin tid i skolan, vistas de måhända i gränderna, där de insupa en moralisk luft, som är till skada för dem själfva och för det blifvande samhället. Önskemålet härvidlag vore naturligtvis, att det uppväxande släktet städse kunde få komma i åtnjutande af en moders ledning, en moders uppfostran, och att

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts)

kvinnan icke behöfde sysselsätta sig med annat arbete än sådant, som icke tvang henne att ständigt vistas borta ifrån hemmet. Idealet är enligt min mening det egna hemmet på landet, där kvinnan, modern, omgifven af sina barn, kan sysselsätta dem med landtarbete, trädgårdsskötsel, ladugårdsskötsel o. s. v. Men detta ideal kan man naturligtvis icke alltid nå. Men man kan gå ett trappsteg upp mot detsamma just genom att antaga den lag som här föreligger.

Nu svarar man kanhända: Ja, detta är nog bra, men kvinnorna behöfva sådant arbete, hvarom här är fråga, för att kunna uppehålla familjen, och har kvinnan skyldigheter i ett samhälle, har också samhället skyldighet emot henne. Ja, jag erkänner detta, och jag tror också, att vi måste inrikta våra sträfvanen i det syftet, och jag skall äfven gifva dem mitt understöd. Men frågan därom föreligger icke nu till behandling. Jag vågar påstå, att den förtjänst, som den gifta kvinnan kan få genom arbete i en fabrik, mången gång icke uppväges af den förlust, som hemmet därigenom lider.

Slutligen har utskottet sagt, att en sådan lag som den här föreslagna är mindre behöflig för vårt land, enär det är så få kvinnor här hos oss, som sysselsätta sig med industriarbete om nätterna. Ja, antalet sådana kvinnor uppgår blott till mellan 2 à 3,000, men just denna omständighet utgör ett af de bästa skälen till att söka få lagen införd så fort som möjligt, så att icke alltför många komma att drabbas af den ändring, som blir en följd af lagens antagande.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till min i denna fråga afgifna reservation, alltså till det här föreliggande lagförslaget.

Herr Thyrén: Herr talman, mina herrar! Det synes mig — för att nu genast gå in i frågans medelpunkt — att det är tre erfarenhetsfakta, som utgöra grundvalen för det föreliggande lagförslaget. Det första af dessa fakta är, att industrilifvet, jämfördt med t. ex. jordbrukslifvet, är, genomsnittligen taladt, öfver hufvud taget skadligt för människan, *men mest för kvinnan*. Det andra faktum är, att nattarbete inom industrien innebär en ytterligare skadlighet, *men mest för kvinnan*. Det tredje faktum är, att afkomman försvagas i och med föräldrarnas försvagande, *men mest med kvinnornas, mödrarnas*.

Huru ha dessa fakta konstaterats? Eller är det här endast fråga om det allmänna intrycket hos litet hvar, som sett världen, af industrilifvets verkningar på människorna i allmänhet och på kvinnan i synnerhet? Nej, den erfarenheten har verkligen, hvilket man icke alltid har fullt klart för sig, en så solid grund som få erfarenhetssatser på detta område. Det förhåller sig *icke* så, att den konvention i Bern, som här tagits till utgångspunkt, var ett plötsligen genomdrifvet beslut, hvilket i sin tur föranledde lika plötsligt genomdrifna beslut i nästan alla europeiska länder. Det var *icke* så — som man kunde tro vid genomläsandet af vissa akter i detta mål — att ur någon kateder såsom källa rann upp en irr-lära, som sedan, pådrifven af den »manliga egoismen», med ofattbar och förfärande hast öfversvämmade Europas parlamenten och folk.

Det var rakaste motsatsen till detta. Ty förbud för kvinnligt nattarbete fanns före, i somliga fall *långt* före Bernerkonventionen i nästan alla Europas mera betydande industriländer. Det var blott ett enda industriland, för öfrigt ett litet land, nämligen Belgien, som utgjorde ett undantag, där det trots många försök lyckats industriens energiska motstånd att hålla skyddslagstiftningen borta, till dess Bernerkonventionen kom till stånd. Då emellertid i alla dessa länder lagstiftningen i denna fråga kom till stånd före Bernerkonventionen, så skedde det under ideliga och hårda strider med motsatta intressen. Om likväl förbudet segrade i det ena landet efter det andra, så var det därför, att en erfarenhet tvang sig på människorna, bevisad både genom statistik och noggranna lokala undersökningar, en erfarenhet lika vidsträckt och ideligen uppropad som bitter, den nämligen, att kvinnans nattarbete, ännu mer än hennes arbete i industrien för öfrigt, betydde helt enkelt släktets fördärf. Men jag kan icke bespara kammaren en del detaljer i denna punkt; jag anser det vara nödvändigt att omnämna ett och annat om erfarenheterna från de viktigaste länderna. *England* har haft en hygienlagstiftning i ordets moderna mening mycket tidigt eller redan från början af 1800-talet, beroende därpå, att storindustrien tidigt erhöi en så betydande utveckling i England. Den speciella kvinnoskyddslagstiftningen började i England 1844. Den dam i England, som för närvarande torde vara mest kännare på detta område och som bär den stolta titeln »His Majesty's Principal Lady Inspector of Factories and Workshops», alltså chefen för kvinnoinspektionen på detta område, angifver som orsak till denna engelska skyddslagstiftning, att majoriteten af landets både män och kvinnor hade så småningom blifvit öfvertygad om nödvändigheten af att införa detta förbud, af såväl sociala som moraliska skäl; och erfarenheten utaf förbudets verkningar jäfvade visserligen icke denna majoritetens åsikt. Man har ända sedan 1884, då det första gången skedde i en tysk hygienisk tidskrift genom Oldendorf, siffror sammanställda om dödlighetsförhållandena i England före och efter denna förbudslagstiftnings genomförande, och de visa — jag skall icke gå igenom siffrorna i detalj utan endast hålla mig till hufvudresultatet — att innan den allmänna hygienlagstiftningen började tillämpas, var dödligheten för både män och kvinnor tämligen *konstant*; från genomförandet af den *allmänna* hygienlagstiftningen sjönk dödlighetssiffran för *både* män och kvinnor; men ända från det ögonblick, denna *kvinnoskyddslagstiftning* kom till stånd, sjönk siffran för den kvinnliga dödligheten med påfallande hastighet, *hastigare* än motsvarande siffra för män, och detta öfver hela landet, ehuru antalet industriidkande kvinnor icke ens nu uppgår till en tiondedel af Englands vuxna kvinnor. I denna totalsiffra framträder sålunda verkan af nattarbetsförbudet och, kan jag tillägga, af införandet utaf en maximalarbetsdag för kvinnor, hvilket äfvenledes skedde genom den engelska förbudslagstiftningen.

I *Tyskland* tillsattes 1899 af inrikesministeriet ett slags kommitté för att utarbete en sammanfattning — grundad på inspektörers

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

med fleres vittnesbörd samt läkares och andras utlåtanden — som utkom 1901. Den påvisar bestämdt sådana fakta, som att maximum af barnadödligheten under första lefnadsåret träffade genomgående in på de orter, där det fanns maximum af kvinnligt industriellt nattarbete, t. ex. sådana städer som Magdeburg, Frankfurt an der Oder, Zwickau o. s. v. Den visar hvarjehanda andra missförhållanden. t. ex. kvinnornas ofruktsamhet i motsvarande distrikt: i Liegnitz-distriktet t. ex. voro 43.7 procent af de gifta arbeterskorna barnlösa. En massa andra detaljer voro ägnade att befästa den öfvertygelse, hvilken man ju ganska långt förut vunnit på den allmänna erfarenhetens väg, nämligen att nattarbetet verkade i Tyskland precis på samma sätt som i England.

Holland fick likaledes ganska tidigt en sådan lag. Den holländska lagen utfärdades 1889, tillkommen på grundvalen af undersökningar, som utförts af en särskild parlamentarisk kommission, tillsatt 1886 och utrustad med befogenhet att anställa vittnesförhör för att utröna, huru det verkligen förhöll sig med det industriella nattarbetet. Denna kommission framlade såsom resultat af sina undersökningar i främsta rummet ett bestämdt uttalande, att nattarbetet var såväl fysiskt som moraliskt »högst skadligt» för kvinnor. Hvad den moraliska sidan angår vill jag betona, att de faktiska upplysningar, som lämnats i detalj, stödjade sig icke på hvilket löst skvaller som helst, utan på verkliga vittnesförhör, upptagna under menedsansvar och stundom rörande hvad som passerat i *själfråfabrikerna* under ifrågavarande nattarbete. Resultatet var också, att tre år därefter den holländska förbudslagen utkom.

Italien, som först 1902 fick en liknande skyddslagstiftning, erhöll densamma, enligt hvad som meddelas af Toniolo i Pisa på följande sätt. Det fanns en allmän opinion i landet mot nattarbete, grundad på den erfarenhet, att platser, där det förekom mycket kvinnligt nattarbete, just voro desamma, där kvinnorna mest ledo af bleksot, skrofulos och särskildt lungsot. Trycket af denna opinion dref det högsta organet för den italienska industrien, »handelsrådet», att själf taga initiativ i frågan och föreslå förbud, hvilket skedde 1897, och detta ledde till lagens utfärdande 1902.

Jag skall vidare särskildt nämna några siffror från *Ryssland*. Centralryssland, som kanske äro mera bevisande än många andra fakta. Det förhåller sig nämligen så i Centralryssland, att det industriella nattarbetet alltjämt florerat, ehuru man gjort ansatser till förbud 1885. De siffror, som Dementjeff sammanställt, visa, att barnadödligheten under första lefnadsåret i *Moskwa* uppgår till 33 procent af de födda barnens antal. Dementjeff har gjort särskilda undersökningar om förhållandena i *fabriksdistrikt* i närheten af Moskwa och funnit, att i dessa distrikt barnadödligheten under första lefnadsåret uppgår till mellan 38 och 46 procent, allt efter olika distrikt. Därefter gick han till att isoleradt undersöka barn af *fabriksarbeterskor* och fann, att dödlighetprocenten för dessa barn uppgick till 49 procent. Därefter bortsåg han från barnen till de fabriksarbeterskor, som enligt ett ganska vanligt bruk i Ryssland lämnade

fabriken och gäfv sig af till landsorten för någon längre tid efter nedkomsten, och tog endast hänsyn till barn af sådana mödrar, som *stannade kvar i fabriken* efter nedkomsten; då visade sig, att barnadödlighetsprocenten steg från 49 till 53 procent. Och ändtligen gjorde han en särskild öfverräkning beträffande barn, *födda utom äktenskapet* under i öfrigt nämnda förhållanden: dödlighetsprocenten steg nu från 53 till 61 procent; d. v. s.: när första året gått, voro icke mycket mer än $\frac{1}{3}$ af de födda barnen i lifvet. Sålunda bilda nämnda procentsiffror följande serie: 33, 38—46, 49, 53, 61. Det är ju siffror, som icke sakna en viss värtalighet; det är nära nog digerdöden. Men jag vill rättvisligen tillägga, att de allmänna mortalitetssiffrorna i Ryssland äro vida högre än våra. Om jag icke missminner mig, är den allmänna mortalitetssiffran för barnadödligheten under första lefnadsåret i Ryssland 27 procent. Den är således utomordentligt hög, men i allt fall blir siffran här omkring dubbelt så stor.

Jag har omnämnt en del utländska fakta. Jag vet mer än väl, att, när de anförts, man svarat, liksom man t. ex. gjorde under riksdagsdebatten förlidet år, på följande sätt: ja, detta må gälla utlandet. men *»den nordiska kvinnan»* — jag citerar ordagrant — *»har alltid stått ojämförligt mycket högre än kvinnorna i de andra länder, där man anslutit sig till ifrågavarande lagstiftning»*. En vacker mytologi utan tvifvel; och äfven upplyftande, om den anbringas på lämplig plats. Jag har själf många gånger visserligen icke använt, men hört den med fördel användas vid festliga tillfällen. Men här äro vi icke på fest, utan på verklighetens hårda mark, och då lämpar den sig icke längre. Där gäller, att den nordiska kvinnan, lika litet som den nordiske mannen, står utanför människosläktet och naturlagarna; och de förtjänster, som hvar och en nordbo utan tvifvel är fullt villig att tillerkänna de nordiska kvinnorna framför andra, gå icke i den riktning, att de skulle göra henne immun, *i något som helst afseende*, för skadligheterna i det industriella nattarbetet. Men väl kunna de göra det, så mycket sorgligare, om hon skulle komma att i allt stigande utsträckning drifvas in i industrien och enkannerligen i det industriella nattarbetet.

Gå vi från detta allmänna resonemang till de *svenska* siffrorna. så få vi icke öfverraskas af, att de tala samma språk som de anförda eller kanske ett ännu en grad tydligare språk. Om jag sålunda håller mig till den af kommerskollegium verkställda utredningen angående sjukhassorna, så visar den, att beträffande kvinnorna från *landsbygden* i hela Sverige deras procent af sjukdomsfall är en mycket vacker siffra i jämförelse med motsvarande siffra för män på *landsbygden*, ty den understiger männens siffra med betydligt mera än $\frac{1}{3}$. Tager man hänsyn äfven till städerna och undersöker förhållandena *både för landsbygd och städer*, så visar det sig, att kvinnornas procent-siffra i detta fall fortfarande understiger männens, men nu blott $\frac{1}{4}$. Taga vi icke landsbygden med, utan hålla oss *endast till städerna*, så går ifrågavarande siffra fortfarande under männens, men nu endast med $\frac{1}{6}$. Hålla vi oss däremot enbart till *industrien*, så

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

vänder sig bladet plötsligt och eftertryckligt. Här är det för närvarande icke möjligt att framlägga många och vidlyftiga siffror, men det kanske icke heller behöfves. Vi ha ett par omsorgsfulla undersökningar verkställda rörande tryckeri- och bryggeriindustrierna. Jag fick för ett par dagar sedan del af kommerskollegii uppgifter angående sjukdomsfallen i bryggeriindustrien och erfor däraf, att procentsiffran af sjukdomsfall (med bortseende från olycksfall) var för de manlige arbetarne 23.7 och för de kvinnliga 36.3. Således är siffran för kvinnan mer än *hälften högre*, under det att på landsbygden den motsvarande siffran var för kvinnan mer än $\frac{1}{3}$ *lägre* än mannens. Liknande siffror finnas för boktryckeriindustrien. Jag har själf för personer, hörande till sjukkassor, som i rubriken uttryckligen betecknats såsom omfattande textilarbetare, beräknat för män 24.9 procent, för kvinnor 41.2 procent. Jag tror dock, att det finnes andra industrier, där siffrorna ej ställa sig fullt så fult, men tror också, att de svenska siffrorna, såvidt de äro kända, äro snarast värre än de utländska. Jag skall i detta sammanhang be att få tillägga, att år 1900 en kongress af hygieniker ägde rum i Paris — ej att förväxla med en skyddskongress i Paris samma år — som behandlade denna fråga om det kvinnliga industriella nattarbetet. Den fördömde detsamma enhälligt, utan en skugga af tvifvel. Jag har själf på sin tid tämligen ingående sysslat med hygienlagstiftning, men har aldrig upptäckt någon hygieniker af motsatt mening. För säkerhets skull och just i och för denna debatt har jag nu vänt mig till framstående hygieniker och frågat dem, om de ha sig någon nu lefvande hygieniker bekant, som på något vis förnekar det industriella nattarbetets speciella skadlighet för kvinnan; jag har fått det svaret, att någon sådan fågel Fenix ej vore känd.

Jag tror således icke, att man kan påstå, att frågan icke är *utredd* i detta afseende. Den är så utredd, som en fråga sällan blir; och jag tror icke, att man kan komma ifrån de fakta, jag anför. Om nu så är, har lagstiftaren att taga sin position. Detta betyder, att han måste välja mellan en af två framtidsbilder. Den ena är bilden af en industri, som i det stora hela är, såsom den senaste ärade talaren utvecklade, grundad på egna hem med arbetarna indelade i familjer, verkliga familjer, med barn så pass friska i anlaget, uppvuxna i så pass sunda förhållanden och så väl värdade, som det öfver hufvud taget är möjligt uti industrilif. Den andra bilden visar en industri, där man låter det gå, som det vill, utan andra skyddsåtgärder än de, som för närvarande finnas; där kvinnorna alltmå, och redan vid 12 års ålder, komma in i industrien, och vid 18 års ålder i nattarbetet — detta är gränsen enligt nu gällande lag —; än vidare en ständigt sjunkande äktenskapsfrekvens och däremot svarande, ständigt stigande promiskuitet i könsafseende, jämte ofruktsamhet; de familjer, som trots allt ändå bildas, alltmå parodier på verkliga familjer; de barn, som trots allt ändå födas af dessa mödrar — som äro borta om natten och om dagen måste afbryta sin sömn då och då för att sköta hushåll och barn — i växande antal maskstungna i anlaget och vårdslösa under upp-

växten. Lagstiftaren skall ej inbilla sig, att han kan undgå detta val genom att göra ingenting och lägga armarna i kors, ty genom att göra ingenting har han redan valt framtidsbilden n:o 2.

Jag öfvergår därefter till att mönstra våra ärade motståndare. De äro, som vi väl veta, två, nämligen dels ett föregifvet kvinnovänligt intresse, som uppfattar sig själf som radikalt, och dels ett föregifvet nationalekonomiskt intresse, som uppfattar sig som konservativt, *samhällsbevarande*. I hvardagslag äro dessa våra två fiender ingalunda goda vänner, men i detta särskilda fall tyckas Herodes och Pilatus icke allenast ha ingått förbund, utan det torde t. o. m. någon gång inträffa, att Pilatus uppträder en smula maskerad i Herodes' rustning. Jag skall emellertid söka att skilja dem åt, och vill då börja med Herodes, alltså den kvinnovänlige.

De argument, som från detta håll föras fram i förgrunden, äro, som vi alla veta, två i grund och botten hvarandra mycket olika. Det ena är de nackdelar, de verkliga nackdelar, som man förmenar skola träffa kvinnorna genom förbudets genomförande. Det andra är något helt annat och för oss på ett helt annat plan. Det är det abstrakta kraf på likställighet mellan man och kvinna, som motsätter sig hvarje undantagslagstiftning för kvinnor, det må bära hvart det vill. Jag skall först taga det första i skärskådande, såsom varande det allvarsammare. Det rör, som sagdt de påstådda nackdelarna för kvinnokönet af denna lag, hvilken vi manliga lagstiftare vilja betrakta såsom ett skydd. Då argumentet går som längst, brukar det så formuleras, att förbudet för kvinnan att idka nattarbete i fabrik kommer att på omväg betyda, att hon så småningom uttränges ur industrien, och man tillägger, att just så är det nog mannen vill ha det, uppsätligt eller instinktivt. Är det nu verkligen så, att kvinnan uttränges ur industrien genom ett förbud mot nattarbete? Hvad säger erfarenheten? Till all lycka finnes det en sådan erfarenhet, d. v. s. till all lycka äro vi ej de första, som kommit på idén om nattarbetsförbud för kvinnor. Det finns, som redan nämnt, många länder, som äga och länge ägt dylikt förbud, och för dessa länder saknas ej i detta fall talande siffror. Jag skall be att få anföra några sådana. Om vi sålunda, i olika yrken, jämföra den kvinnliga procenten af industriarbetare i Sverige (1906) med procenten i England (1904) — därvid vi böra erinra oss, att England påbörjat ett sådant nattarbetsförbud sedan 1844 och haft det fullständigt genomfördt mer än 30 år — så visa sig följande siffror: inom tobaksindustrien har Sverige 65 % kvinnor, England 75 %; för textilindustrien respektive 61 % och 63 %, för konfektionsindustrien 68 % och 72 %, för pappersindustrien 23 % och 31 %, för boktryckeriindustrien, som man nu så mycket talar om, 17,3 % och 17,9 %: antalet engelska kvinnor i denna industri (letter press and lithographic printing) uppgår till 22,030; vidare inom metallindustrien Sverige 7,4 %, England 31 %; inom snickeriindustrien Sverige 1,7 %, England 22 %. För att visa, att jag icke plockat ut några siffror, som ställa sig särskildt gynnsamma för de engelska kvinnorna, skall jag meddela totalsiffrorna för alla arbetare i de två jämförda länderna. De

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

kvinnliga och manliga arbetarna utgöra i Sverige respektive 17,4 % och 82,6 %, i England 35,8 % och 64,2 % — för de engelska kvinnorna finnes nattarbetsförbud, för de svenska icke. Det torde då icke förvåna oss, att totalantalet af Englands i industrien arbetande kvinnor är 1,740,000 mot våra 57,000. Detta häntyder åtminstone icke på att i England kvinnan genom förbudet under årtiondenas lopp skulle blifvit utträngd ur industrien.

Men kanske det också vore önskligt att få en bild af, hur förhållandena under årens lopp utvecklats sig inom England. Hur såg det ut i England 1841 och hur 1891? Jo, på följande sätt: 1841 funnos i England 257,000 textilarbetare, 1891 funnos 585,600; konfektionsarbetare respektive 177,200 och 681,300; arbetare i den kemiska industrien 300 och 6,300; keramiska 7,400 och 23,800; läder- etc. 2,400 och 18,200; pappers- 3,200 och 34,200; tryckeri- och bokbinderi- 1,800 och 19,100; ur- och leksaksindustrien 800 och 5,500 arbetare o. s. v.

Jag skall ej glömma att tillägga, att då man här i debatterna stundom påstått, att detta engelska förbud skulle medfört öfverhäftagande hemarbete i England, har det tvärtom, enligt hvad ur säkraste källor framgår, visat sig, att hemarbetet i England, ehuru det ännu förekommer rätt mycket (och ofta, men icke alltid, är illa aflönadt), utan undantag varit i oafbrutet sjunkande under denna tid.

Holland har också särskildt dragits fram. Jag skall därför nämna, att under det procenten af kvinnor i industrien år 1889, då förbudslagen utkom, utgjorde 11,3, var den tio år senare 12,4; sålunda: ej endast det absoluta antalet af i industrien arbetande kvinnor har stigit, utan äfvenså deras antal i förhållande till männen inom industrien. Den störste kännaren af dessa förhållanden i Holland, Struwe, uttalar sig på följande sätt i denna punkt: »Jag känner inga ens i någon mån grundade klagomål öfver förbudets verkningar, undantagande i sillrökerierna.» En annan af Hollands förnämsta auktoriteter på detta område, van Thienen, säger: »De erfarenheter, som man gjort i Holland under lagens tolfåriga verkningstid, kunna betecknas såsom ytterst gynnsamma; endast sillrökerierna hafva gjort svårigheter.»

Jag skulle också vilja framlägga de många tyska siffror, som gå i samma riktning, men jag skall nu endast nämna dem, som röra boktryckerierna och äro sammanfattade under rubriken »polygrafiska industrier.» Tyskland fick sitt förbud år 1891. År 1894 var antalet kvinnor i denna industri 16,564; 1896 19,844; 1898 22,092 och 1900 26,274. För åren därefter har jag inga siffror, men jag tror, att de gå i samma riktning, ty så har skett i andra länder.

Detta är alltså det så kallade *utträngandet af kvinnan ur industrien*. — En sådan verkan vinnes sannerligen ej genom allenast införande af nattarbetsförbud. Med eller utan nattarbetsförbud går det tvärtom oemotståndligt i den riktningen, att kvinnan suges mer och mer, och äfven i allt större procent i förhållande till männen, in i det industriella arbetet, såvidt man ej rent af inför förbud för kvinnorna att öfver hufvud ägna sig åt industrien.

Nu antager jag, att motståndarna falla en smula undan och säga: »Vi vilja icke fasthålla vid, att kvinnan kommer att helt och hållet köras bort från industrien, men påstå, att de kvinnliga individer, som nu ha nattarbete, i alla fall träffas hårdt af denna lag. Skulle det då rimligen kunna befaras, att kvinnorna träffas *på det sättet*, att de i nämnvärdt omfång förlora hvarje arbetstillfälle i industrien, då vi se, hur det alltjämt, genom ett slags naturlag, uppstår en starkare och starkare sugning af kvinnor till industrien, och då vi se, hur detta skett icke minst i de stora länderna, där hundratusentals kvinnor under årens lopp drabbats af förbudet? Dessa stora länder hafva sannerligen icke ryggat: det ena efter det andra går längre och längre på denna väg, förbudsvägen; jag kan t. ex. upplysa, att Tyska riket senast i december 1908 antog en ny lag, gående ett godt stycke öfver Bernerkonventionen i denna riktning. Det tyder åtminstone icke på att man där erfarit några svårigheter. När man nu besinnar detta och därtill lägger för det första, att vår nu föreslagna lag, såsom vi sett, icke skall gälla förrän 1911, vidare att det finnes öfvergångsstadganden, gällande till 1914, samt därjämte, att för de få fall, som skulle kunna anses praktiskt betänkliga, särskilda undantagsbestämmelser finnas, nämligen dels för s. k. säsongindustri och dels för industrier, som sysselsätta sig med bearbetning af varor, som lätt förskämmas — §§ 3 och 4 — alltså, då man lägger tillsammans detta, så tror jag icke, att man rimligen kan frukta, att dessa kvinnor skulle bli stående brödlösa och vara utkörda ur industrien, i och med det, att de förlora nattarbetet. Men en annan fråga är naturligtvis den *särskilda* högre inkomst, som kvinnorna möjligen kunna uppbära genom att arbeta om natten, huruvida de förlora något af den. Då skola vi först akta oss för att tro, att allt nattarbete betalas högre än dagarbete; detta är tvärtom mestadels *icke* förhållandet. Utan om nattarbetet betalas högre i somliga fall, så beror detta icke på, att det är ett *natt*-arbete, utan på att det samtidigt är *öfvertids*arbete; det är i den sistnämnda egenskapen, det betalas högre. Men såsom öfvertidsnattarbete är det dubbelt fördömligt, ty då betyder det nattarbete med en dessförinnan redan uttröttad kropp, och då må man fråga sig, om det äfven rent ekonomiskt sedt kan i längden innebära någon fördel. Något måste väl hälsan vara värd för kvinnan äfven ekonomiskt; något ekonomiskt värde måste det väl ha för henne, att hon mera kan undgå sjuklighet, att hon kan uppskjuta den dag, då hon icke längre är arbetsduglig; och något ekonomiskt värde måste det väl också ha, om hon kan komma till användning i familjen, att då vara mera duglig att uträtta sina sysslor. Jag vill tillåta mig att ånyo här åberopa den kvinnliga chefen för inspektionen i England; hon säger, att enligt hennes öfvertygelse har England haft mera ekonomiskt gagn än skada däraf att kvinnorna, när de tagits bort från nattarbetet, i stället kunnat uträtta mera i familjen och mera deltaga i husliga sysslor. Det är en post, som man skall taga i betraktande och subtrahera.

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

Gå vi så från ekonomin till den andra djupare och viktigare sidan af saken, så har jag redan anført så många fakta om betydelsen af nattarbetet för familjen och afkomman, så att jag tror, att man ej skall motsäga mig däruti, att skall nattarbetet finnas, så har samhället starka skäl att önska sig, att den till nattarbetet dömda kvinnan åtminstone lefver fram sitt lif i celibat ofruktksamhet, såsom af två onda ting det minsta. Jag nämnde nyss Herodes, och det kommer mig helt naturligt att tänka på ett slående uttalande af en tysk auktoritet, som säger: »det kvinnliga nattarbetet i industrien är det betlehemitiska barnamordet i permanens». Detta är sant — med det tillägg blott, att det moderna barnamordet pågår eller pågått inom helt annorlunda vidsträckta områden än Betlehem.

Nu veta vi nog, att man emellanåt ser den invändningen framställas, att det är just för familjens bästa vi böra ha detta nattarbete. Kvinnans förtjänst är så och så mycket mera på nattarbete, och detta kommer hennes familj till godo. — Ja det är ungefär samma argument, som under den rena Manchester-perioden i början på 1800-talet framfördes i engelska parlamentet, då det gällde att försvara barnarbetet, 7 till 8-åringars nattarbete i kolgrufvorna under jord. Det försvarade man på sin tid med liknande argument: »Hur skall det gå med de stackars fattiga familjerna, då de förlora sina försörjare», d. v. s. de där 7 till 8-åringarna nere i kolgrufvorna? Det är ett argument ganska jämförligt med ett annat, som ständigt dyker upp, nämligen att om kvinnan toges från nattarbetet, kommer hon kanske att hemfalla till prostitutionen, hvadan alltså i sedlighetens intresse nattarbetet bör bevaras. Det skulle således icke, såsom den enfaldige hittills har trott, vara *afskaffandet*, utan *bibehållandet* af nattarbetet, som är nödvändigt för att rädda familjen och sedligheten. Man kan känna sig undersam, huruvida detta är barnafrom naivitet eller en väl långt drifven ironi, men i hvilket fall som helst är det väl drejadt och ett vackert exempel på huru det är möjligt att till sist vända hvarje angrepp *in maiorem Dei gloriam*. Jag skall icke närmare bemöta *de* argumenten.

Emellertid, för att se denna fråga i sitt rätta sammanhang här, böra vi vidga blicken, icke blott från den ensamma kvinnan till familjen, utan vi böra gå ännu ett steg, till framtiden och samhället och fråga: »Bör man för att rädda några få nattarbetande kvinnors, oftast skäligen tvifvelaktiga, merförtjänst i det närvarande ögonblicket icke blott utsätta dem och deras närmaste för de ofvannämnda skadliga biverkningarna, utan därtill och framför allt hålla den degenerationskälla i samhället öppen, som nattarbetet verkligen är, en källa, som *troligen* kommer att flyta ymnigare, ju längre tiden går, och *säkerligen* blir svårare att stoppa, ju ymnigare den flyter? Vi skola härvid icke glömma, att den industri, som får utveckla sig själf, drifves i mer eller mindre hög grad emot nattarbetet, och detta i våra dagar mer än någonsin, nu, då vi bevittna öfvergången till den elektriska kraften, hvilken för närvarande är mycket billigare om natten än om dagen, och således måste gifva den riktningen åt industrien, att såvidt möjligt driften må bli

kontinuerlig och oafbrutet fortlgående natt och dag — om den icke på något sätt hindras därifrån.

Men våra kvinnliga motståndare ha, som jag sade för en stund sedan, ett annat argument än det ekonomiska, hvilket, om jag icke mycket misstager mig, ligger deras hjärta åtskilligt närmare, och det är *likställigheten* mellan man och kvinna. Detta, att sätta upp likställigheten som ett axiom eller »postulat, d. v. s. något som ej behöfver bevisas» — här kan man *med skäl* använda ordet *postulat* — att nu sätta upp likställigheten mellan man och kvinna såsom ett sådant postulat och däraf draga sina slutsatser, det är hvad jag för min del anser, att man med rätta kan kalla »*teoretiserande politik*». Det kan ju låta litet egendomligt af en professor att komma med en sådan anmärkning, i synnerhet som jag själf har en färsk erfarenhet af denna invändning, då jag nämligen efter mitt yttrande för någon tid sedan här i kammaren om dödsstraffet fann af några konservativa blad, att detta var *teoretiserande politik*, och litet senare, efter mitt yttrande i samma kammare om hädelsestraffet, fann af några radikala blad, att det var *detta*, som var *teoretiserande politik* — i så lika ordalag för resten, som om de hade *klippt* hvarandra. Om det icke precis öfvertygade mig, så förvånade det mig icke heller, men det kan kanske förvåna kammaren, att jag nu själf begagnar ett argument, som lämpar sig så väl till att *stereotypa*. Saken är emellertid den, att det finnes verkligen — och jag har förut på denna plats haft tillfälle att påpeka det — det finnes ett slags politik, för hvilken, såsom *teoretiserande*, en varning är i hög grad på sin plats; och det är, när det helt plötsligt uppträder en princip eller en idé med anspråk på att accepteras utan gränser, med anspråk på att slippa få sin befogenhet någonsin pröfvad, utan blott antagas och genomdrivas; korteligen, en sådan där idé, som gifver sig ut för att vara *helig*. Den heliga yttranderätten och den heliga äganderätten, den heliga vedergällningsrätten och den heliga likheten — alla dessa heligheter äro lika många vidskepelser, så visst som det gäller om dem alla, att huru nyttiga de än må vara eller ha varit eller kunna komma att vara för samhället intill en viss gräns, så bli de dock oundgängligen till samhällets fördärf, så snart de drivas öfver denna gräns. Likheten t. ex., den skulle man böja sig för, icke därför att den är till samhällets nytta i ett gifvet fall, utan därför att *den är likheten*. Men är det då samhället, som är till för likhetens skull, eller är det likheten, som är till för samhällets? Man måste träffa sitt val. Och anser man då, att samhället kommer först och likheten sedan, så får man också däraf sluta, att då får likheten vara god och underkasta sig i hvarje särskildt fall en pröfning hvad den är värd, i hvad mån den öfverensstämmer med den enda högsta, den enda *verkligt heliga* princip, inför hvilken lagstiftaren alltid och absolut måste böja sig, nämligen den, att samhället, det helas väl, *salus publica*, går före allt annat. Sålunda, om någon vill föreslå mig likhet mellan man och kvinna, t. ex. uti en hårdande fysisk uppfostran så som hos spartanerna, så skall jag med entusiasm gå med på hvarje än så långt gående

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

sträfvan i den riktningen. Om någon vill föreslå mig likställighet med afseende på politisk rösträtt emellan man och kvinna, så kan jag gå med på det också, om än utan någon egentligare entusiasm, och inte därför, att jag anser, att likställigheten skall fram till hvarje pris, utan därför att jag tror, att såsom det moderna samhället nu en gång är beskaffadt, torde en sådan likhet, oaktadt ganska allvarsamma olägenheter, dock i längden och i det hela lända till samhällets båtnad. Men om någon föreslår mig likställighet mellan man och kvinna i fråga om lastbarhet, då skulle jag omöjligen kunna undertrycka den historiska reflexionen, att denna likställighet, öfverallt där den har uppträtt, betydtt början till slutet, vare sig för en ras, ett samhälle eller till och med en hel världskultur. Det romerska rikets undergång är det senaste exemplet i stort sedt, ett exempel, som i själfva verket hvarje lagstiftare i våra dagar borde studera så grundligt som möjligt, och detsamma som måste sägas om likställigheten i lastbarhet, måste (med all olikhet i öfrigt) sägas om hvarje likställighet, som — låt vara på en helt annan väg leder till samma fysiska slutpunkt, nämligen till likställighet i *degeneration*, hvilket i öfrigt snart nog, efter hvad erfarenheten visat, kommer att betyda *öfvervägande* degeneration för kvinnokönet. Det är med denna som med lastbarheten, att samhället kanhända något så när kan smälta, balansera den ena hälften lastbarhet, men vidgar det sig från hälften till det hela, då blir det för mycket, och då går samhället under. Erfarenheten visar *icke något* undantag.

Nu kunna vi tänka oss, eller, rättare sagdt, vi veta alltför väl, att man säger, att allt detta tal om degeneration och samhällsskadlighet o. s. v. är just icke annat än ett påfund af den manliga egoismen, uppsåtligt eller instinktivt. Det ha de »*verkligt sakkunniga*», nämligen kvinnorna själfva, *enstämmigt* funnit som resultat af sina *undersökningar*. Jag skall icke alltför noga inlåta mig på en pröfning af denna sats, ty det tål den icke. Men jag skall i förbigående göra ett par anmärkningar. Alltså, hygienikerna i Europas alla länder skulle ha sammangaddat sig med lagstiftarne, med parlamenten i dessa samma länder för att, i syfte att tjäna den manliga egoismen, beröfva kvinnorna deras öfvertidspenningar och flytta dem öfver till männen. Finner man detta sannolikt? Man må då erkänna, att denna manliga egoism varit bra litet påpasslig, då den någonsin släppte in kvinnan i fabriksyrket öfver hufvud. Jag påminner mig en gång hafva träffat en person, motståndare till nykterhetsrörelsen, som ville öfvertyga mig, att alla de där historierna om alkoholens skadlighet vore enkom uppfunna af en intressent i en läskedrycksfabrik, som hoppades på det sättet göra sin profit, då alla alkoholhaltiga drycker skulle komma att försvinna.

Vore det nu fråga om blott dessa kvinnor, som från fyllda 18 år hafva i grunden gått igenom nattarbetet, så vill jag väl icke precis säga, att de äro sakkunniga i hygien, men skulle kunna medgifva, att de nog veta en hel del om nattarbetet, som, ifall de ville tala om allt, utan tvifvel skulle bli till god ledning för de sakkunniga, som ingenting veta om saken. Det torde emellertid

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

vara just dessa sista, som göra sig mest hörda. — Jag skulle här äfven vilja uttala den undran, som ofta nog fallit mig in vid dessa kvinnors argumentering, huru de männe ställa sig till det faktum (som de nästan alltid förbigå) att vi *redan nu* här i Sverige ha en förbudslagstiftning gentemot kvinnorna. Vi ha inom åldersgränsen 14—15 år förbud mot försäljning på gator äfvensom mot användande vid offentliga förevisningar. Detta gäller för kvinnor, men icke för män. För åldern 14—18 år finnes förbud för kvinnor att idka nattarbete *utan* några undantag, alltså äfven i de fall, där det är tillåtet för mankön i samma ålder, nämligen grufarbete, arbete i industriell anläggning med s. k. ständig eld samt i sågverk och brädgårdar. Ytterligare ha vi förbud för kvinnor i alla åldrar att arbeta under jord, i grufvor och stenbrott. Det vore onekligen intressant att veta, huruvida våra ärade sakkunniga motståndarinnor ha *undersökt bort* behovet af äfven denna skyddslagstiftning, eller huruvida de anse, att den bör stå kvar, och i sistnämnda fall, af hvilka skäl de anse detta. Hvarför anse de t. ex., att en 17 års kvinna icke skall få lof att göra nattarbete, då en 17 års man får lof att göra det, och hvarför anse de, att en 25 års kvinna icke skall få arbeta under jord, då en 25 års man får göra det? Det skulle intressera mig att höra deras svar; jag har hittills aldrig sett något sådant i deras argumentering.

Jag lämnar dem emellertid så länge i den delen och öfvergår till frågan om deras *enstämmighet*. I senaste riksdagsdebatten upprepades det ofta, att kvinnorna icke blott ha denna mening, utan äro enstämmiga. Då jag mer än väl vet, att ganska många kvinnor instämma i denna opposition ungefär så mycket som jag själf, skulle denna enstämmighet varit mig en olöst gåta, om jag icke funnit nyckeln i ett uttalande i förliedet års debatt. Det står nämligen, att om vi skola lyssna till kvinnorna, så är det icke till dem, som tänka själfva, och icke till dem, »som stå och niga för männen». Alltså, dessa som niga, d. v. s. de som *icke* ha motsatt mening mot männen, elimineras såsom *orördiga* att räknas med, och sedan äro de andra enstämmiga. På det viset kan man få enstämmighet af en enda stämman, som förstår att göra sig hörd. I öfrigt har herr Lindhagen i sin motivering till den motion, som han nu framlagt, uttalat en tanke, som förtjänar att beaktas. Han framhåller, att man icke får fästa för mycket afscende vid kongressuttalanden, ty, säger han, dylika församlingar måste följa sin ledning och kunna gifvetvis icke i hast smälta nya synpunkter, som de icke förr hört talas om. Visserligen har herr Lindhagen på närmast följande sida själf som stöd för sin mening åberopat en *kvinnokonferens*, men jag vill väl antaga, att hvad som gäller om manliga *kongresser*, som äro för förbud, det gäller väl ock till någon del om kvinnliga *konferenser*, som äro *mot* förbud, och jag för min del är, som sagdt, benägen att följa honom ett godt stycke på väg i denna tanke. Jag tror sålunda, att om en van och skicklig agitator samlade tillhoppa en kongress af dessa 14—18-åringar, som jag nyss berörde, skulle han ganska lätt få fram en enhällig protestresolution mot det afundsjuka

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

gubbbregemente, som utesluter dem från nattarbetets förtjänst och förnöjelser.

Enstämmigheten må emellertid vara aldrig så stor — ha vi rätt att på något sätt lägga den till grund för vårt beslut? Det är *vi*, som *nu* bära ansvaret för, bland annat, samhällets bevarande i lifsdugligt skick. Det är *icke* kvinnorna, som bära detta ansvar. Framtidens kvinnor, såväl som framtiden öfver hufvud, komma med all säkerhet att anklaga oss och ingen annan för hvad vi i den delen brustit, och det göra de rätt i. Om en gång kvinnan kommer att själf få afgörandet i sin hand och hon besluter tvärtom, så må det bli hennes sak; då blir det *hon*, som inför historien och eftervärlden får bära ansvaret. Jag har dock i den delen alltför hög tanke om kvinnan för att så misströsta om — jag säger det rent ut — hennes sunda förstånd. Jag vet, att man kan träffa på en och annan öfverenergisk ledarinna, som med jämnmod skulle se hela människosläktet gå under, om blott dessförinnan likheten mellan man och kvinna uppnåts; då är världsproblemet löst och resten angår henne icke. Men, som sagdt, jag är öfvertygad om, att detta är undantag, och jag tror, att skulle en verklig motvilja mot lagen i fråga ha vunnit eller vinna insteg bland kvinnorna mera i gemen, så få vi väl göra likasom den medeltida kanoniska rätten tillstodde den rättsökande, som hade tappat hos den högsta jordiska instansen, nämligen hos påfven: han fick komma tillbaka en allra sista gång, till, som det hette, en bättre underrättad påfve: *ad papam melius instructum*. På samma sätt få vi vända oss med en anhållan om absolution till kvinnan, bättre underrättad: *ad feminam melius instructam*.

Jag kan emellertid ej lämna denna sida af saken utan att i någon mån med randanmärkningar förse dels herr Lindhagens motivering till sin motion, hvilken motivering ju går så rakt som möjligt emot förslaget i fråga, och dels också samme ärade ledamots reservation. Men då jag nu kommer att taga afstånd — och ett synnerligen stort sådant — ifrån de där uttalade resonemangen, är det mig angeläget att först säga något annat, nämligen att jag till fullo uppskattar den synnerligen stora betydelsen af sådana låt vara vidt-famnande uppslag, som ofta nog den ärade motionärens, äfven när de äro rätt långt ifrån att vara i sin helhet direkt genomförbara. Efter detta af rättvisan krädda erkännande, som jag ger af fullt hjärta och som jag tror mig kunna uttala på mångas vägnar, kan jag med godt samvete fortsätta, och då vill jag börja med att säga, att jag knappast någonsin sett en så åskådlig illustration till den gamla satsen, att det bästa är en fiende till det goda. Som en verklig fiende kommer här det bästa väpnadt med alla möjliga argument — och kanske några omöjliga därtill. Eller kanske jag skall snarare indela argumenten i de mera faktiska och de mindre faktiska. Till de förra hör hvad som här nederst på sidan 9 — jag citerar efter utskottets utlåtande — nämnes om Holland, där herr Lindhagen anför några omdömen, i fråga om hvilka han dock sedan en smula reserverar sig på sidan 10 för eventuella misstag. Jag tror, att denna hans reservation är synnerligen klok, ty vi

hörde nyss den ständigt stigande siffran i Holland icke blott af kvinnor i industrien utan till och med af procenten utaf kvinnor i förhållande till procenten af män, och hörde af två vederhäftiga, namngifna auktoriteter, att det gått alldeles utan svårigheter att genomföra denna lag i Holland, så när som på *sillrökerskorna*. Men kanske det här gäller just sillrökerskorna. Emellertid finnes en särskild punkt i hvad herr Lindhagen anför om Holland, som kräfver påpekande. Han upplyser nämligen, att 16—17 års ynglingar i Holland upprepade gånger kommit i kvinnors ställe. Ja, jag har ingen anledning att tro, att detta verkligen beredt kvinnorna svårighet i Holland, ty jag har redan anförde de allmänna och säkra omdömena om hur det förhåller sig. Dock skulle jag mycket väl kunna tänka mig, att något sådant händt just i Holland, ty händelsen vill, att den holländska lagen af år 1889 egendomligt nog icke har något förbud i fråga om nattarbete för män öfver 14 år. Men herr Lindhagen borde här otvifvelaktigt hafva anmärkt själf, för att icke förvilla den mindre sakförfarne läsaren af hans motivering, att en sådan verkan är utesluten i svensk rätt, eftersom hos oss dessa manliga 16—17-åringar icke få idka nattarbete. Hade de det fått, kunde detta varit ett rätt allvarsamt argument, särskildt i betraktande af att lönen för 16—17-åringar är lägre än för fullvuxna kvinnor. Men då sådant är förbjudet i svensk lag, förfaller den sidan af saken.

Herr Lindhagen talar på sidan 10 om England, och jag påträffar där — i början på nedersta stycket — denna »kvinnoförening, kallad *Freedom of Labour Defence*», som alltsomoftast nu på en tid dyker upp i den offentliga diskussionen, utan att man dock någonsin får veta något närmare om denna förening och dess inlägg. Hvilka äro de? Hur många äro de? Hvad ha de gjort? Hvad ha de sagt? Man får aldrig annat besked om dem än att de *finnas*. Men jag åtminstone finner det för mycket begärdt af dessa *Ladies of the Freedom of Labour Defence*, att jag skulle i någon högre grad låta imponera på mig af deras blotta tillvaro.

Sedan kommer ett annat meddelande, mera substantieradt, om en engelsk herre och en engelsk dam, som lämnat den ärade motionären den upplysningen, att skyddslagstiftningen i afsevärd mån uttränger — i pressen — kvinnorna från arbetsmarknaden. Men ha då denna engelska herre och denna engelska dam glömt, att den engelska skyddslagstiftningen i den punkt, hvarom nu allena är fråga, nämligen nattarbetet — jag talar naturligtvis ej om all annan skyddslagstiftning — är afslutad för 30 år sedan eller mera och började för 65 år sedan? Har där förekommit något utträngande, måste det vara undanjordt före 1880-talets början, och hur det för öfrigt förhåller sig med detta utträngande, ha vi redan möjligen en föreställning om genom de siffror för England, som jag för någon stund sedan uppläste.

Herr Lindhagen anför vidare på sidan 14 den schweiziska lagstiftningen såsom ett lefvande bevis för att man, om man vill, kan lagstifta på en gång för män och kvinnor. Jag tror, att, därest

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

herr Lindhagen hade tagit närmare kännedom om den schweiziska lagstiftning, om hvilken han talar, skulle han alldeles utelämnat detta argument. Det är verkligen sant, som han anför, att det finns ett slags *principiellt* förbud af detta slag i den schweiziska lagens art. 11. Men uti artikel 13, som öppnar möjligheten, hvilken äfven begagnats, till stora undantag för *män*, tar den ena handen tillbaka, hvad den andra gaf i artikel 11, under det artikel 15 däremot förklarar, att det *kvinnliga* nattarbetet är *utan* något som helst undantag helt och hållet förbjudet. Detta gäller den schweiziska *förbunds*-lagstiftningen om »fabriksarbete». Men vidare finnes det vid sidan af förbundslagstiftningen i ämnet uti så godt som alla schweiziska kantonen s. k. kantonallagstiftning, där genomgående en stor skillnad göres mellan män och kvinnor, nämligen beträffande den industri, som icke går in under uttrycket »fabriksarbete» i inskränkt mening. Summan är, att i Schweiz skillnaden mellan män och kvinnor är fullt upp lika stor som i andra länder.

Herr Lindhagen omtalar på sidan 15 såsom ett stöd för sin mening en socialistisk partikongress i maj 1908, där riksdagsgruppen begärde ett godkännande af dess uppfattning utaf förbudet; *hvarvid omröstningen gaf till resultat 90 röster mot 90, o. s. v.* Riktigt i detta är, att det omröstades om någonting, och att det blef 90 mot 90. Men hvad omröstades det om? Jo, det förhöll sig så, att först hade kongressen utan vidare in blanco och enhälligt godkänt riksdagsgruppens hållning. Sedan blef det fråga, om ett extra godkännande i denna speciella punkt skulle anses behöfligt, och det var detta, som voteringen gällde. Det ger en annan bild af förloppet, än man får af herr Lindhagens framställning.

Jag går nu till sidan 27. Där är såsom bilaga intagen en skrifvelse från »sockerindustriarbetarnes samorganisation», i hvilken det framhålles, att mellan 5 och 6 hundra kvinnor inom denna industri skulle göras arbetslösa, om denna lag ginge igenom. Denna siffra förväran mig, därför att i den senaste redogörelse jag fått från kommerskollegium upptages antalet nattarbetande kvinnor i sockerindustrien till 252, och huru detta har kunnat växa till 5 eller 6 hundra, vet jag icke. Det är möjligt att det finns något fog för det. Jag skall emellertid lämna den äfvenledes från kommerskollegium härstammande upplysningen, att sockerindustrien i Tyskland, där nattarbetsförbud först infördes år 1891, och där övergångsbestämmelserna slutade år 1898, nu år 1907 räknade 6,380 kvinnor öfver 18 år. Värre är det icke med utträngandet, åtminstone ifall man icke får antaga, att äfven den nordiska *betan* skulle vara så »ojämförligt olika» alla andra europeiska betor, att icke det samma gäller för den som för alla andra.

Bland dessa sakliga anmärkningar finnes vidare en, som är starkt påfallande, och som jag redan i det föregående något tangerat. Det är denna hos herr Lindhagen så ofta återkommande tanke, som jag icke på minsta vis betviflar vara fullt allvarligt menad, att saken *icke är utredd*. Hvad är det, som icke är utredd? Man undrar, om det skulle vara något speciellt svenskt, som icke är

utredt. Nej, vi finna på sidan 24, att »ingen undersökning har ådagalagt, i hvad mån män eller kvinnor i olika yrken skadas mera eller mindre af nattarbete». Det ena med det andra ser det ut, som om herr Lindhagen ansåge, att nattarbetets skadlighet är något outredt, som först borde ha utredts i alla dessa länder, hvilka lagstiftat mot detsamma. Hur långt vill då herr Lindhagen egentligen, att man skulle hafva låtit det gå, innan man lagstiftade? Huru många fakta skulle man vänta på? Skulle man kanske vänta, till dess hela rasen dött ut? Det hade varit den teoretiskt sedt elegantaste lösningen af problemet, men därmed hade ju frågan förlorat hvarje praktiskt intresse. Så mycket angående de *sakliga* argumenten.

Jag vill också nämna några ord om de andra. Till dessa *mindre sakliga* räknar jag framför allt de rätt ofta mellan de sakliga argumenten instuckna svartmålningarna af nattarbetsförbudets verkningar (för de nu nattarbetande kvinnorna), om hvilka det minsta man kan säga är, att de äro nästan lika svarta som fria, hvilket icke vill säga litet.

Sålunda säger motionären nederst på sidan 8, att det *torde vara obestridligt*, att förbudet *icke* kommer att skaffa kvinnorna bl. a. *rikliga tillfällen till verklig hvila*. Om han nu hade sagt, att det kunnat tänkas i något fall, att kvinnorna blifva strandsatta för någon tid och därigenom få mindre verklig hvila, hade det varit rimligt, men han generaliserar ända därhän, att han säger det *vara obestridligt*, att nattarbetsförbudet icke kommer att skänka kvinnorna i gemen någon verklig hvila. Nästa steg vore att säga, att det är obestridligt, att man, på det kvinnorna skola få verklig hvila, måste hålla dem till nattarbete, och motionären tar mycket riktigt ett litet steg i den riktningen, ty han säger: »Om det ej blir sämre i dessa afseenden för dem än förut, då vore ju i alla fall åtskilligt vunnet». Motionären fortsätter nederst på sidan. Med målände hand beskriver han den tillökning i frost och svält, som skall bli en följd af inkomstminskningen. »*Detta*», säger han, »*intresserar emellertid tydligen icke alls den manlige lagstiftaren. Lifvet skall brusa lika entonigt som förut och ingen kommer att räkna eller mäta de lidundens, som följa i spåren af en byråkratisk författning.*» Jag skall icke vedervåga någon gissning angående detta *entoniga brus*. Det låter snarast som ett något *mystiskt sus*, för att hålla mig, jag hade så när sagt, i kompositörens tonart. Men hurudan än den melodien må vara, säger dock motionären själf, att den skall låta *lika som förut*. Den blir sålunda icke förändrad genom detta förbud, och jag finner därför icke, att den i minsta mån förklarar de namnlösa eller tallösa lidanden, som *just nu* skola uppstå, om vi byråkrater få vår vilja fram. Allvarsamt taladt: detta är väl dock att göra för mycket affär af de förlorade öfvertidspengarna.

Jag går därefter till sidan 14. Där finnes en likadan målning. Motionären antar, att det finnes mången, som säger: »*alla framsteg kräfva offer, löpgravnen måste fyllas af nedtrampade kroppar för att de efterföljande skola komma öfver*». Motionären menar, att det

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

kan vara sant ibland. »Men», säger han litet längre ner, »hvarför skall löpgrafven i detta fall fyllas endast af kvinnor? Männen få allt vara så goda och lämna äfven sitt bidrag.» Ja, jag kan försäkra den ärade motionären, att det vore icke jag, som skulle sätta mig emot denna utvidgning. Men tycker den ärade motionären själf, om jag får adressera mig till honom direkt, att det går så lätt att få detta nu föreslagna steg igenom, så att han tror, att det finns någon allvarlig sannolikhet för att i den närmaste framtiden kunna förbjuda allt nattarbete, äfven för män, och detta utan det internationella stöd, som vi ha i Bernerkonventionen i fråga om nattarbete för kvinnor? Denna reflexion borde, synes mig, kvinnorna också själfva kunna göra. De borde förstå, hvad det betyder — icke minst för en fortsatt förbudslagstiftning — att man går vackert fram och nöjer sig med hvad som verkligen kan nås; och de borde sålunda ge sig till tåls i *löpgrafven* ensamma ännu någon tid, till dess vi kunna skaffa dem sällskap, hvilket jag icke på ringaste vis missunnar dem..

Motionären har vidare på sidan 9 och några andra ställen en del uppgifter, som jag måste särskildt påpeka såsom vilseledande. De knyta sig till Bernerkonventionen och hvad därmed sammanhänger. Orden äro här icke så alldeles tydliga. Jag kan emellertid icke läsa mellersta stycket på sidan 9 på annat sätt, än att motionären måtte ha den uppfattningen, att Bernerbeslutet blifvit på något vis plötsligen framtvinget af några centraleuropeiska länder med helt annan världs- och rättsåskådning och särskildt annan åskådning om kvinnan än vi, och att således denna olika världsåskådning är grunden till, att lagen icke passar för oss. Han säger ordagrant om Centraleuropas olika folkslag, att »*kvinnorna betraktas mera som ett lösöre, med hvilket man lagstiftar och förfar efter omständigheterna*». Såvida detta skall innehålla något annat än den, visserligen obestridda, men något banala sanningen, att den centraleuropeiska kvinnan för en rent yttre betraktelse onekligen mera påminner om ett lösöre än en fastighet — hvari hon dock icke skiljer sig från manliga så kallade lagstiftare eller så kallade manliga lagstiftare — vill jag på det bestämdaste bestrida satsens innehåll. En jurist, som läser detta, kan icke tänka sig någon annan mening hos motionären, än att han vill säga, att den centraleuropeiska rätten skulle behandla kvinnan såsom *sak*, något i riktning af en slafvinna, en romersk *serva*. Något sådant har jag mig icke bekant, icke något enda drag, som går i den riktningen. Skulle motionären ha tänkt på dotalsystemet, skulle jag vilja säga, att det verkar tvärtom. Att kvinnan icke har rösträtt, är ju icke något specifikt för Centraleuropa, det gäller öfverallt i Europa, utom, såsom bekant, i ett par länder långt i norr. Man kan tänka sig, att motionären haft i sikte de *romaniska* folkens sed att behandla den unga ogifta kvinnan mera som ett ömtåligt lösöre, än seden är hos germanerna. Men det passar i alla fall icke i detta sammanhang, ty som jag redan flera gånger i afton framhållit, har hela denna

rörelse utgått från de stora industriidkande länderna med England i spetsen. England gjorde början 1844, Österrike kom 1885, Holland 1889, Tyskland 1891 och först därefter komma de romerska länderna på släpet, Frankrike 1892, Italien 1902 samt Spanien och Portugal först genom Bernerkonventionen. Ursprunget är således för ingen del romanskt, om nu detta är motionärens mening. Och är det icke det, har jag icke kunnat finna ut, hvad som skulle kunna vara hans mening.

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Vidare säger motionären på midten af sidan 12: »Att obetingadt ingå på en dylik diktamen från främmande håll är ganska mycket begärdt.» Här måste jag åter rikta en fråga till min ärade vän på stockholmsbänken: hvad menar han med att kalla det för en *diktamen*, som vi själfva varit med om att underteckna likaväl som någon annan. De andra kunna likaväl säga: »Sverige har dikterat detta för oss; icke skola vi följa Sverige.»

Motionären talar vidare på sidan 13 om kongressen i Luzern senaste höst, där han klandrar, att det icke fanns utförliga referat af alla de olika yttrandena i den svenska riksdagsdebatten år 1908. Han antyder, att den omständigheten, att hans yttranden och andra i samma riktning icke ha förelegat fullständigt refererade, har varit anledningen till, att kongressledamöterna i Luzern gripits af »synnerlig förvåning», och han menar sålunda tydligen: om hans och de andras yttranden förelegat fullt utförliga, hade kongressledamöterna icke förvånats. Det tror jag också. Ty de hade *håpnat*.

Så har motionären också en *final*, som jag icke kan lämna alldeles onämnd. Reservationens sista stycke, nederst på sidan 25, börjar så här: »På detta behöfver med hänvisning till det ofvan sagda endast svaras, att det verkligen ej kan anses vare sig gagnande eller smickrande att få eftersägningsvis vara med i finalen af denna maskör ur en bortdöende maskulin kulturvärld.» Detta skulle onekligen låta något hemskt, ifall man icke af denna vändning och några andra liknande ställen såsom tröst bibragtes den uppfattningen, att den *feminina* symfonien nu som bäst håller på med sitt *scherzo*. Emellertid vill jag för en gångs skull på allvar i sak instämma med motionären, d. v. s. i hans tanke, men icke i den känsla, hvarmed han betraktar sin egen tanke. Jag är liksom böjd för att tro, att det *maskulina* är — jag säger *sorgeligen* — på retur. Men ännu äro vi så kallade *lagstiftare* af den *bortdöende maskulina* typen icke riktigt döda, och till dess har åtminstone jag icke uppgifvit hoppet om, låt mig säga, en *maskulin renässans*, som kan vara så god renässans som någon.

Jag återvänder nu till hvad jag från början nämnde, att våra motståndare äro *två*. Det återstår mig visserligen icke mycken tid att bemöta den andre och bedöma hans skäl, men det kanske icke heller behöfs så mycket. Jag tror, att litet hvar, som reflekterat öfver omröstningssiffrorna, t. ex. under fjolårets debatt i Riksdagens båda kamrar, har sagt sig, att det måste varit andra motiv med än de, som uttryckligen kommit fram i dagen. Ty när man jämför omröstningen eller öfver hufvud utgången af denna skyddslagstift-

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

ningsfråga, å ena sidan, och t. ex. kvinnornas rösträttsfråga, å den andra, så har man bra svårt att tänka sig, att alla, som röstat emot denna skyddslagstiftning, skulle gjort det af intresse för kvinnans likställighet. Icke heller kan man gärna tro, att alla gjort det af omtanke för den nattarbetande kvinnans ekonomi. Det är nog något annat, som här spelat in, och man kan knappast misstaga sig om hvad. För min del underskattar jag visst icke det berättigade ekonomiska eller industriella intresse, som bör mana lagstiftaren att på ifrågavarande område gå fram med stor varsamhet, på det han icke vid dessa reformerande operationer må öfverskåra samhällets ekonomiska lifsnerv. Det är långt ifrån mig att vilja gå handlost fram mot industrien. Men i detta särskilda fall tror jag, att äfven den, som har aldrig så mycket omtanke om industrien, skall kunna säga sig, att det finnes tvenne skäl, som göra, att förslaget icke är farligt för industrien — vare sig ur privat eller ur hela landets synpunkt. De två skälen äro dels lagens internationella natur och dels, att antalet af de nattarbetande kvinnorna är så litet i vårt land, som det för närvarande är. Hvad det internationella betyder, behöfver jag icke närmare utveckla. Skulle ett enstaka land, skulle det lilla Sverige komma i frestelse att gå i spetsen, så skall man kunna säga sig: det är farligt för ett litet land att försämra sin konkurrens med främmande länder och i synnerhet de största industriländerna. Men det ändrar sig högst väsentligt, när Europas olika industristater förbundit sig med hvarandra för att afskaffa det skadliga nattarbetet, just på det att icke någon bland dem skall kunna skörda vinst af det förkastliga medlet. Så mycket bestämdare bör man då hålla på, att icke något enstaka land, framför allt icke något, som varit med om den internationella öfverenskommelsen, utan mycket tvingande skäl skall bryta denna och ställa sig hindrande i vägen för det enligt min mening ojämförligt bästa sätt, på hvilket denna skyddslagstiftning öfver hufvud kan lösas. Jag har här i min hand ett dokument, dateradt den 19 mars 1909, under tecknad af bland andra den schweiziske presidenten och ställt till Sveriges utrikesminister. Där af framgår, att konventionen, därför att Sverige icke ratificerat densamma, befinner sig i ett oförutsedt läge. Den schweiziska regeringen har tydligen den uppfattningen, att de kontraherande makterna under sådana förhållanden icke längre äro, utan ett särskildt nytt beslut, formellt bundna af konventionen; den föreslår dem därför i detta dokument uttryckligen ett sådant nytt beslut. Alla dessa stater hafva nu visserligen, oberoende af denna konvention, en skyddslagstiftning mot kvinnors användande i nattarbete, och vi behöfva icke frukta att få på vårt samvete att stå i vägen för dessa andra staters förbudslagstiftning, men det visar i alla fall, i hvilken högst oangenäm situation vi kommit. Jag får erkänna, att det icke skulle se vackert ut, om Sverige i en framtid i stor utsträckning skulle använda kvinnor till arbete nattetid i industriella företag — kanske med oafbruten elektrisk drift natt och dag — under det att Europas andra industriländer förbundit sig att afstå från detta skadliga arbete. Detta internationella skäl är

afgörande, och likaså är det andra ofvannämnda skälet. Att det icke är mer än 2,500 kvinnor, som hos oss skulle drabbas af ett förbud, måste, äfven ur industriell synpunkt, tala för, att man just nu bör göra allt hvad som göras kan och icke vänta tills vi få 20 eller 30.000 kvinnor i nattarbete. Då blir det i alla fall oundgängligt, att någonting göres, men då kan det leda till allvarsamma rubbningar.

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Emellertid vill jag nu lämna den ekonomiska sidan och till slut tillåta mig en mera vidtgående anmärkning. Det är klart, att hvarje fråga af denna art bör lösas så, att man väger det *ekonomiska* intresset gentemot det motsatta, i detta fall det *rashygieniska* intresset. Redan af den enskilda människan är det mindre välbetänkt, om hon förspiller sin hälsa för en rent tillfällig ekonomisk vinst; och för samhället, som gör anspråk på evig fortvaro, är det ännu oklokare att för en sådan tillfällig vinst offra det dyrbaraste det äger, nämligen rasens kroppsliga lifsduglighet. Då man på sin tid under den rena Manchesterpolitiken försvarade användandet af sju- eller åtta-aringar i grufvor med, att det var *praktiskt*, och däremot ansåg det vara ett opraktiskt drömmeri att fästa afseende vid tillvaratagandet af själfva människorasens lifskraft, kunna vi väl i vår tid vara ense om, att detta var ett synnerligen svårt missbruk af ordet *praktisk*, hvilket ord i så fall skulle, öfversatt till vulgärt språk, betyda, att se, så långt näsan räcker, och icke längre. Hvarje tid har sin hufvuduppgift. Och liksom det funnits gångna tider, som haft till hufvuduppgift t. ex. att med svärdet i hand afrunda och befästa landets gränser, är vår tids hufvuduppgift, åtminstone enligt min tro, att med de ekonomiska och tekniska hjälpmedel, som vi ärft från 1800-talet, förlika bevarandet af släktets kroppsliga lifskraft. Att vårt moderna samhälle icke kan få kulturens mångahanda bekvämligheter gratis, säger sig själf. Att vi få betala dem med en växel, dragen på den framtida människorasens kroppsliga beskaffenhet, det säger sig också själf; det är oundgängligt, så visst som industrilifvet aldrig ens i bästa fall och med aldrig de reformer kan framalstra eller vidmakthålla sådana människokroppar, som ett mera naturligt lif under lyckliga omständigheter kan göra. Men då ha vi lagstiftare också den absoluta plikten att göra, hvad göras kan, för att icke denna växel må bli för stor, för att vi icke må få betala kulturbekvämligheterna *för* dyrt. Detta är oss möjligt endast genom en ingående och sträng *hygienlagstiftning*, och denna i sin tur vinnes till stor del säkrast på *internationell* väg. Om nu det internationella samvetet äntligen vaknat, icke en dag för tidigt, böra vi åtminstone icke taga på oss att söfva in det igen. Ville man envisas att låta det ekonomiska intresset regera utan hänsyn till det rashygieniska, skulle detta betyda, att människorna i våra dagar icke blott, enligt den bekanta bilden, mala i kvarnen, utan rent af *malas* till hvarjehanda varor; och därtill, hvad som är det värsta, att de ofödda släktena malas också de i förskott, afverkas på förhand, i och med det att föräldrar och enkannerligen mödrar göras oförmögna att frambringa annat än en underhållig afkomma.

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

Jag skall icke nu förlänga en betraktelse, hvilken i våra dagar hvarje människa, som har sett världen, utan tvifvel ofta anställt för sig själf. Jag skall endast med hänsyn till dem, som icke hafva egen erfarenhet på detta område och kanske känna sig frestade att misstro hela denna reform såsom ett utslag af någon omogen radikalism, tillåta mig återropa ett vittnesbörd af en man, som nog aldrig blifvit misstänkt för att vara radikal, men som både kände världen och var, som få, en riddare *sans peur ni reproche*, hvilken utan några hänsyn gjorde och sade just hvad han ansåg vara sin plikt. Denne man framhöll under debatten i Första Kammaren för- lidet är uttryckligen kvinnans nattarbete i industrien såsom »*en all- varlig fara för hela släktets fortbestånd*». Och på den invändningen, att om man förbjöde kvinnors nattarbete i industrien, komme man kanske att därigenom helt och hållet draga kvinnan från industrien, svarade han helt frankt, att om så vore, vore det ett ytterligare skäl för förslaget. — Det är nu icke så väl, höll jag på att säga, att någon dylik verkan är att befara. — Denne man kämpade emellertid då ensam på den sidan inom Första Kammaren. Men om, men då, såsom jag hoppas — sedan nu ödet själf har talat i med- kammaren — den dag kommer, då man kan se tillbaka på en till- ryggalagd lång väg i en internationell skyddslagstiftning, så bör denna ensamma strid vara grund nog, bara den, till att minnas den utprägladt konservative mannen *Hjalmar Palmstiernas* namn. Åtmin- stone har jag icke velat underlåta att af den anledningen här göra honnör för den gamla generalen.

Då jag sålunda anser detta förslag, upprunnet hos en föregå- ende regering och framlagdt af den nuvarande, samt redan där- igenom ägnadt att mer än mycket annat samla partierna, dessutom vara viktigare än de flesta frågor, som kunna ankomma på vårt beslut, får jag sålunda, herr talman, i det jag yrkar afslag å ut- skottets hemställan, yrka bifall till herrar Rudebecks och Widéns reservation och därmed till herrar Clasons och Fürsts motioner.

Häruti instämde herrar *Räf* och *Jeansson* i Kalmar.

Herr Lindhagen: Herr talman! Efter de föregående verkliga manliga anföranden, som hållits, är det klart, att några synpunkter, som kvinnorna för sin del omfatta, icke skola hafva mycken reso- nans i denna kammare, hvilket de nog för resten ej heller förut haft. Jag skulle önska, att vid detta tillfälle funnits kvinnor i kammaren, som där hade haft säte och stämma. Då skulle herrarne fått höra några varmare toner och nya fruktbara synpunkter, hvilket verk- ligen kunde behöfvas i den här församlade kulturvärlden. Jag känner min oförmåga fullständigt, och i all synnerhet känner jag mig oför- mögen att, utarbetad efter många dygns nattarbete, nu på stående fot följa i detalj det dialektiska, efter lång förberedelse instuderade anförande, som för oss hållits af mannen par préférence. Jag skulle önska, säger jag, att kvinnorna någon gång själfva finge föra sin

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

talans, och att det ej vidare bör få ifrågakomma, att denna sal förvandlas till en manlig cirkus.

Kvinnorna se i denna sak — och vi också, som ansett oss pliktiga att söka förstå deras synpunkter — just hvad som är för ögonen. Man vet, att de vuxna människorna, såväl män som kvinnor, måste arbeta. De flesta måste arbeta, och måste arbeta strängt för att förtjäna sitt uppehälle. Lifvet gör här ingen skillnad mellan man och kvinna, hvilka stora skillnader mellan dessa än för öfrigt må finnas. Jag undrar, hvilken som fått arbeta mest här i världen, kvinnan eller mannen. Det är en outredd fråga, och jag tror, att om man kunde utreda den, skulle det kanske visa sig, att det är kvinnan som fått arbeta mest, och ändå är det hon, som mest upprätthållit släktets hälsa.

Den förste talaren yttrade högtidligt, att frågan gällde att skydda det blifvande släktets moder, men hvad kvinnorna bland annat önska är, att vi ej också alldeles glömma bort det blifvande släktets pappa. Det har den siste talaren totalt ignorerat. Mannen står såsom en halfgud, förgylld af sina, af den siste talaren nästan omhägnade »laster»; och för kvinnan ensam skola alla omsorger utföras för att hon skall behålla sin friskhet.

Jag sade, att man och kvinna måste arbeta båda. Det finns ingen indelning vare sig efter kön eller annan grund, som i detta afseende gör skillnad, och vilja vi veta något närmare om saken, så finns det endast en statistisk utredning, som verkligen bevisar någonting och som ej kan motsägas. Det är folkmängdsstatistiken. Den sista statistiken visar, att vi här i landet hade i runda tal 762,000 vuxna ogifta män och 789,000 vuxna ogifta kvinnor; därtill komma änklingar 106,000 samt icke mindre än 223,000 änkor. Bland de gifta öfversteg kvinnornas antal männens med ett tiotusental, detta sannolikt därför, att männen farit till främmande land och förmodligen i de flesta fall öfverlämnat åt hustrun att själf försörja sig och barnen.

Hvarför vi i detta fall opponera oss mot denna lag i sitt nuvarande skick, är af tre grunder. Först på grund af den orättvisa, att lagen i kampen för tillvaron gör skillnad mellan man och kvinna på sådant sätt, att lagen i *sin mån* minskar utkomstmöjligheterna för kvinnorna och ökar dem för männen.

Vidare på grund däraf, att lagen därigenom lätt blir ett bakslag för kvinnans sträfvanden sedan långliga tider att upphöjas till en myndig, med mannen likvärdig person. Detta är icke detsamma som jämlikhet i alla afseenden, stridande mot naturlagarna, hvarför den siste talaren synes ännu sakna förståelse. Genom en sådan lag kommer i viss mån att fastslås, att kvinnan är mindervärdig i sitt arbete fortfarande, såsom hon alltid och med så mycken orätt ansetts vara. Jag är verkligen så sjuk i dag, att jag icke kan tala och närmare utveckla detta ämne, men herrarne förstå i alla fall, att hvad kvinnorna här önska, är, att äfven i denna sak rättfärdighetskrafvet ej skall vara alldeles utestängdt.

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.*

(Forts.)

Slutligen ha kvinnorna i hvarje fall ett synnerligen befogadt anspråk på att, innan man går att lagstifta, en utredning här liksom i andra ärenden sker, i all synnerhet om svenska förhållanden. Det är en våldshandling att underlåta detta och bristen afhjälpes ingalunda genom dilettantutredningar, åstadkomna först under debatterna i kamrarna och ensidigt hopbryggda efter hvarje talares särskilda syften utan möjlighet för någon att däröfver öfva kontroll och kritik. Med en sådan behandling kan man visserligen förbluffa en församling, hvars intressen ej beröras af saken och hvars fördomar därigenom smekas. Men rätt är det icke.

Man säger, att vi skola följa de »stora kulturländernas» exempel. Men hvarför kunna vi då ej ha åtminstone den lilla anspråksfullheten, att denna fråga skall jämlikt vår egen tillkämpade kulturståndpunkt lösas samtidigt för män och kvinnor. Detta är en synpunkt, som uppkommit tidigare i de nordiska länderna än i andra, och den har icke varit debatterad på allvar, när andra länder afgjort detta förbud för kvinnors industriella nattarbete, utan det var för dessa länder ett postulat, att lagstiftningen skulle vara ensidig. Jag vet icke af hvilken anledning vi kommit förut; jag tror ej, att det är därför, att de nordiska kvinnorna äro mera framstående än andra länders kvinnor, men särskilda förhållandens makt har väl gjort, att de förra tidigare blifvit vakna för sina naturliga intressen och börjat tänka själfständigare öfver sina öden. Hvad de då fordra är som sagdt icke jämlikhet med mannen, stridande mot naturlagarna, men att de skola bli lika myndiga som mannen, tillerkännas samma personliga värde och samma rätt till arbete, som de nödvändigtvis behöfva, och gemensamt skydd i arbetet. Det är enligt vår uppfattning den stora demokratiska idén, vidt skild från den maskulina ensidiga syn på saken, som den föregående talaren enligt min uppfattning i mycket hade. Något sant broderskap är ej förverkligadt, förrän män och kvinnor äfven i dylika afseenden komma på samma plan.

Det är orättfärdigt särskildt att tänka sig, att kvinnor, som nu ha ett väl aflönadt arbete, skola blifva beröfvade detta utan att efter utredning ens göres undantag för redan förvärfvade rättigheter, som vederbörande vilja behålla. Det finnes t. ex. ett tryckeri här i staden, där jag ofta har motioner och annat till tryck. Där äro anställda nästan uteslutande kvinnliga typografer. Därifrån komma alltid småflickor och hämta korrektur och manuskript; de äro anställda där och skola sedermera befordras till tryckeriarbeterskor. Det har sagts, att ifall denna lag kommer att gå igenom i detta skick, måste dessa flickor afskedas och ersättas med gossar. Och man kan vara ganska förvissad om att de flesta af dem därigenom få en sämre utkomst för framtiden, än om de fått befordras till väl aflönade tryckeriarbeterskor. Jag kan ej neka till, att det särskildt i dessa dagar varit något, som krympt ihop inom mig, när jag sett dem och tänkt på den brutala orättvisa, som sväfvat öfver deras oskyldiga hufvuden. Jag tror, att framstegen nås långsammare genom sådana lagstiftningsåtgärder, som i likhet med denna skapa

misstämning genom hänsynslöshet mot individen. Striden mellan individ och samhälle kommer ständigt som pendeln att växla mellan individens anarkism och samhällets förtryck, och om det är på det sättet, att samfundsandan i vår tid icke frågar efter, hur det går med en mängd individer, då kommer samhället till sist att bli förhatligt, och då komma vi slutligen tillbaka till de motsatta öfverdrifterna i stället.

Det är nog, som det en gång sagts, att rättsmedvetandets utveckling går i bredd med erkännandet af kvinnans rättigheter. Af detta skäl, men ej utskottets, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fürst: Herr talman, mina herrar! När lagutskottet i år afstyrkt denna motion, har utskottet inskränkt sig till att som motiv härför citera sitt yttrande från föregående år, eller den del däraf, där det framhöll hufvudmotiven för ett sådant afslag. En föregående ärad talare har med mycken bravur bemött utskottets yttrande, hvarför jag icke anser mig böra uppehålla mig vid denna sak.

Den föregående talaren yttrade någonting om, att denna fråga bör lösas lika för män och kvinnor. Jag vill gärna erkänna det berättigade i krafvet på likställighet mellan män och kvinnor, men icke när det gäller arbetarskyddslagstiftning, ty dess mål är att se till, att den skyddar de svagare, och all statistik visar, att kvinnan är mera mottaglig för industriens skadliga inverkan än mannen.

I sin reservation anför herr Lindhagen en del motiv för sitt afslagsyrkande, och anser jag mig böra bemöta ett par af dessa af honom anförda skäl. Han säger, att »man började i skyddslagstiftningen med 'barn' utan att göra skillnad på gossar och flickor. Därefter vändes uppmärksamhet till 'unga personer' af båda könen.» Hvarpå herr Lindhagen stöder detta sitt uttalande, vet jag icke, ty i vår nuvarande minderårighetslag af år 1900 stipuleras särskilda bestämmelser för kvinnliga minderåriga och särskilda för manliga, och detsamma är förhållandet med 1891 års lag. Vidare framhåller herr Lindhagen, att vill man »begränsa sig till en början att skydda endast de svagaste arbetarne, så är gränslinjen äfven ur denna synpunkt uppdragen alldeles oriktigt. Ingen undersökning har ådagalagt, i hvad mån män eller kvinnor i olika yrken skadas mera eller mindre af nattarbete.» Detta påstående är i viss grad försåtligt, då det delvis kan vara sant, ty någon direkt statistik, som uteslutande visar nattarbetets skadliga inverkan på kvinnorna, finnes ej, men de siffror, som föregående talare anförde från en del länder, där nattarbetsförbud blifvit infördt, visa, att resultatet blifvit bättre, när förbud införts för kvinnorna. Äfven i Sverige har man en statistik, som i viss mån pekar åt samma håll. I tuberkuloskommitténs betänkande af år 1905 meddelas, att de lungsotsfall, som iakttagas per tusen individer, äro betydligt varierande efter de olika arbeten eller sysselsättningar befolkningen har. För landtarbetare, hemarbetare och arrendatorer har man funnit 2,7 sjukdomsfall bland tusen män och 0,28 bland kvinnor. Vänder man sig till industri-

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

arbetarne, bli siffrorna helt annorlunda. Motsvarande siffror bli där 6,80 för män och 16,62 för kvinnor. Men ännu större blir skillnaden inom vissa yrken, exempelvis inom järn- och metallarbetareyrket, för män 9,04 och för kvinnor 11,63, bland tobaksarbetare för män 17,02 och kvinnor 35,82, för pappersfabriksarbetare 3,28 för män och 24,49 för kvinnor och slutligen för öfriga kemiskt-tekniska industrier för män 2,93 och för kvinnor 50,13.

Som bevis för de goda verkningar, som en nattarbetslag har, ber jag att utöfver de siffror, som den förste talaren anförde, få framlägga några nya siffror, hämtade från Österrike. I Zeitschrift für Gewerbehygien, ett af de sista numren, finnes en uppsats, som behandlar dödligheten inom industrien under olika år. Det visar sig, att år 1890, strax innan nattarbetsförbudslagen i Österrike-Ungern kom till, dödsfallssiffran var för kvinnor 11,05 och för män 1,01, men år 1906 voro motsvarande siffror 0,85 och 0,82. Medan sålunda dödligheten bland män under dessa år nedgått med 9 procent, har dödligheten bland kvinnor nedgått med 22,6 procent, en mycket talande siffra. I Tyskland har äfven ett liknande förhållande inträffat. År 1891 var dödlighetssiffran för män 0,99 och för kvinnor 0,72. Den hade till år 1898 nedgått med 12,1 procent för män och 15,4 procent för kvinnor.

Herr Lindhagen har å sidan 23 såsom ett motiv eller ett indirekt motiv emot lagen framhållit det i år för Riksdagen framlagda förslaget om butikers stängningstid, som ställer sig lika för män och kvinnor. Och han säger härom: »När de faktiska förhållandena omöjliggöra en åtskillnad mellan könen, eller männens intresse att få vara med öfverväger både deras fördomar och deras intresse att bli af med kvinnornas konkurrens, ske regleringarna af arbetstiden i enhetens tecken.» Det är dock icke möjligt att ställa i paritet butikernas stängningstid och nattarbetet för män och kvinnor i industrien. Butikstängningstiden inverkar icke på de ekonomiska förhållandena, men väl, om ett land och i synnerhet ett litet land, oberoende af de större kulturstaterna, ensamt och före dessa beslutar nattarbetsförbud samtidigt för män och kvinnor.

Vid denna lagstiftning får man äfven betänka, att den icke endast är en lagstiftning för tillfället, att den icke endast berör de nuvarande förhållandena, utan att den är afsedd att sträcka sina verkningar långt fram i tiden till det kommande släktet. Det kan nog vara förhållandet, hvad som också framförts, att en del kvinnor komma att lida en tillfällig ekonomisk förlust genom denna lagstiftning, men jag tror, att man i detta fall icke får taga den hänsyn till detta förhållande, att man afslår en sådan lag, ty lagens betydelse i öfrigt är så stor, att det enskilda intresset måste vika. För min del tror jag, att en lagstiftning sådan som den ifrågasvarande kommer att vara till nytta för landet i dess helhet, och därför, herr talman, yrkar jag bifall till den vid utskottets betänkande af herrar Rudebeck, Widén, grefve Hamilton m. fl. afgifna reservationen.

Herr Pettersson i Södertälje: Herr talman! Efter allt tal om förhållandena i främmande länder tillåter jag mig orda något om förhållandena i Sverige, ty det är ju för vårt land vi skola lagstifta.

Till de kvinnliga arbetare hos oss, som arbeta nattetid, höra som bekant de kvinnliga typograferna. Det kan då vara af visst intresse att taga reda på hur nattarbetet för dem är ordnad. Därom skall jag be att få lämna några upplysningar, hämtade ur en skrivelse från Typografiska kvinnoklubben i Stockholm. I skrivelsen, som är ställd till lagutskottet, heter det bland annat:

»För att närmare belysa förhållandena meddela vi här hvad i gällande öfverenskommelser mellan boktryckare och typografiska arbetare finnes stadgadt angående arbetstid, öfvertid och ledighet:

Den ordinarie arbetstiden, som förlägges mellan kl. 7 f. m. och 7 e. m., är 54 timmar i veckan. Måltidsraster beräknas till högst 2 eller 2½ timmar per dag.

Öfvertidsarbete, då sådant af vederbörande påkallas, betalas med 50 procents förhöjning för de 3 första timmarna efter ordinarie arbetstidens slut, därefter samt på sön- och helgdagar äfvensom 1 maj med 100 procents förhöjning.

Med öfvertidsarbete förstås det arbete, som förrättas på annan tid än den bestämda arbetstiden och under tider, som äro anslagna till måltidsraster.

Efter öfvertids- eller ordinarie arbetets slut beräknas 9 timmars fritid och om denna fritid helt eller delvis infaller på ordinarie arbetstiden, göres icke afdrag på lönen för veckolönsarbetare och erhåller beräkningsarbetare ersättning efter tid.

Öfvertidsarbete skall endast undantagsvis förekomma och sammanlagda öfvertiden per vecka får icke för någon arbetare utan ömsesidig öfverenskommelse öfverstiga 12 timmar.

Principalen underrättar personalen, såvidt ske kan, en half dag i förväg, om öfvertidsarbete skall förekomma. Arbetare, som angifver giltig orsak, må icke förvägras befrielse från öfvertidsarbete.

Minst ett dygns ledighet i följd per vecka tillkommer om möjligt hvarje arbetare.»

Detta är hvad som står i öfverenskommelserna. Sedan säger kvinnoklubben för öfrigt:

»Såsom häraf synes, får af arbetare inom vårt yrke ej fordras mera öfvertidsarbete än 12 timmar i veckan, och äger arbetaren dessutom rätt att på grund af giltig orsak neka deltaga i arbete å öfvertid. Dessutom garanteras arbetaren en fritid af 9 timmar efter öfvertids- eller ordinarie arbetets slut.

Vi anhålla att få påpeka, att öfvertids- eller nattarbete förekommer inom boktryckerier endast tillfälligtvis, vanligen vid jul och under riksdagstider (med undantag af å dagliga morgontidningar, där för yrkesarbetet med några enstaka undantag endast manlig arbetskraft användes). Inom vårt yrke torde det nämligen i allmänhet icke vara någon fördel att använda öfvertidsarbete, men fall kunna förekomma, då ett sådant arbete blir absolut nödvändigt, såsom t. ex. då officiella handlingar, redogörelser, kommittébetänkanden

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

eller motioner och dylikt lämnas till tryckeriet dagen eller kanske aftonen före den dag, då de skola vara tryckta för att publiceras.

Om nu en lag komme till stånd, hvilken förbjöde användande af kvinnlig arbetskraft för öfvertids- eller nattarbete, skulle de boktryckare, som begagna sig af sådan kraft, ställas inför alternativet att antingen fränsäga sig arbetet eller afskeda de kvinnliga arbetarna och i deras ställe engagera manliga. I förra fallet skulle boktryckarnas existens vedervågas, i det senare de kvinnliga arbetarnas.

I Sverige finnas för närvarande omkring 500 kvinnliga typografiska arbetare, hvilka, i förhållande till kvinnor inom andra yrken, hafva en jämförelsevis god inkomst och en arbetstid, som medgifver dem tillgodose hälsans fordringar.

Skulle ett förbud att använda kvinnlig arbetskraft nattetid komma att gälla äfven tryckerier, blefve resultatet helt säkert, att hela yrket komme att stängas för kvinnorna. Detta skulle vara att på det högsta beklaga, dels med hänsyn till de svårigheter detta skulle komma att bereda de redan i yrket anställda och dels emedan boktryckeriyrket, åtminstone med afseende på en del därinom förekommande arbeten, må anses särskildt lämpligt för kvinnor.»

I detta yttrande af Typografiska kvinnoklubben har styrelsen för den manliga typografiföreningen i Stockholm instämt.

Äfven vill jag meddela, att det af en skrivelse från Allmänna svenska boktryckareföreningens styrelse till lagutskottet tyckes framgå, att sistnämnda förening är af samma mening som Typografiska kvinnoklubben. Boktryckareföreningens styrelse säger nämligen bland annat:

»Den, som äger någon kännedom om det sätt och den intensitet, med hvilken arbetet numera bedrifves särskildt inom regeringen och Riksdagen med dess utskott och inom våra kommittéer, skall inse, att den kvinnliga arbetskraften med de föreslagna nya bestämmelserna måste försvinna från de nu ifrågavarande yrkena, då i annat fall oöfverstigliga hinder komma att ställa sig för arbetets bedrivande efter tidens fordringar. Mången torde anse, att detta är af mindre betydelse, men då man vet, att boktryckare- och bokbinderiyrkena äro de yrken, där den kvinnliga arbetskraften bäst betalas, och där det blifvit bäst ordnad för de kvinnliga arbetarna, så måste man på det lifligaste beklaga, om en sådan ytterlighetsåtgärd måste vidtagas. Det torde till sist böra framhållas, att yrkets idkare redan långt innan nu föreliggande förslag till lag framkommit, insett, att åtgärder böra vidtagas för att skydda alla yrkets arbetare för allt för stor öfveransträngning.»

Dessa uttalanden synas mig böra tillerkännas en viss vikt i själfva sakfrågan. Nog bör väl exempelvis boktryckarföreningen bäst kunna bedöma, huruvida boktryckarna bli nödsakade att afskeda sina kvinnliga arbetare, ifall förbud mot kvinnligt nattarbete införes. Sälunda är det antagligt, att, om ett förbud införes, dessa kvinnliga typografer bli afskedade. Nå, säger man, det är icke så farligt, ty de kunna erhålla arbete på annat håll. Ja det är möjligt, men det kan också hända, att en del af dessa kvinnliga arbetare, som

ha en tryggad ekonomisk ställning, icke få arbete på annat håll, utan bli arbetslösa, och då föreställer jag mig, att det skydd, som man velat bereda dem genom ifrågavarande lag, blir ganska illusoriskt. Men äfven antaget, att de få arbete, så är det i alla fall ganska säkert, att de icke kunna få så väl aflönadt arbete i stället. Det kan till och med inträffa, att en del af dessa kvinnliga typografer få lof att taga sin tillflykt till hemarbete, och hvad det vill säga att lifnära sig med hemarbete veta vi på grund af en undersökning, som verkställdes för ett par år sedan, då det kom i dagen exempelvis, att det finnes hemarbeterskor här i Sverige, som få nöja sig med en betalning af 15 öre för ett par strumpor, 1 krona för ett dussin skjortor o. s. v. Undersökningen gaf vid handen, att dessa hemarbeterskors lön kan gå ned till 10, 8 öre, ja, ända till 4 öre per timme, och det konstaterades, att de för att lifnära sig och ibland kanske också sina barn kunna få arbeta ända till 16 timmar per dygn. Om nu några af dessa kvinnliga typografer nödgas taga sin tillflykt till sådant arbete, är det klart, att det skydd, som genom den ifrågasatta lagen beredes dem, icke är så mycket värdt. Visserligen behöfver man icke antaga, att det skall gå så illa för alla eller för de flesta, men äfven om man tänker sig, att de lyckas erhålla annat arbete än hemarbete, kan det ha ganska mycket att betyda just för det kommande släktet, att detta arbete är sämre betaldt än det arbete, hvarmed de förut försörjt sig. Antag t. ex., att de förtjäna endast 1 krona eller 50 öre mindre om dagen. Hvad innebär detta för de arbeterskor, som tillika ha barn att försörja? Jag vet icke, om bland de kvinnliga typograferna finnas några ogifta mödrar. Men om så är fallet, kan en lönereduktion af 1 krona eller 50 öre per dag blifva för dem af ödesdiger verkan. Med det oeffterrättslighetstillstånd, som i vårt land råder i fråga om utkräfvandet af försumliga fäders plikt att försörja sina utom äktenskapet födda barn, händer det nämligen alltför ofta, att det är på mödrarna hela försörjningsbördan faller. Om fäderna vilja hålla sig undan sin skyldighet i det afseendet, är det icke någon konst att göra det. Det är icke så ovanligt, att dessa ogifta mödrar låta utackordera sina barn. Då de ha ett bra betaldt arbete, är det icke svårt för dem att betala en ordentlig inackorderingsafgift och bereda barnen verkligt god vård. Men om de få 1 krona eller 50 öre mindre om dagen, blir det kanske svårt eller omöjligt att bereda dem en sådan vård, som de förut kunnat. Således, fastän man söker genom förbud mot mödrarnas industriella nattarbete tillgodose släktets sundhet och ställa det bättre för barnen, är det sannolikt, att man just därigenom ställer det sämre för barnen. Mot denna anmärkning kan man icke gärna invända, att det enskilda får stå tillbaka för det allmännas, för släktets intresse, ty det är ju just det kommande släktet, barnen, som bli lidande därigenom att mödrarna få mindre att afvara för deras underhåll. Eller kan man komma ifrån denna slutledning: sämre förvärfsmöjligheter för mödrarna; mindre belopp disponibelt för barnens uppehälle och vård; faktisk undernäring och vanvård af en del barn.

*Angående
förbud mot
kvinnors un-
vändande till
arbete nattetid.*
(Forts.)

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Men äfven om det skulle vara så, att olägenheterna af lagen endast ginge ut öfver kvinnorna själfva, så tror jag i alla fall, att man är skyldig att tänka något allvarligare på den saken än hvad förslaget förespråkare göra. Det är ju i allmänhet så, att vi, när vi stifta lagar, söka undvika att gifva lagarna retroaktiv kraft. Vi bruka i allmänhet från en ny lags tillämplighetsområde undantaga de rättsförhållanden, som uppstått under hägnen af förut gällande lag. När vi t. ex. stifta en ny arrendelag, låta vi de arrendeafstal, som äro ingångna under förut gällande lagstiftning, icke komma att träffas af den nya arrendelagen. Nu vill jag naturligtvis icke påstå, att en arrendator, som ingått arrendeafstal, är fullt jämförlig med en arbetserska, som under hägn af gällande lag träffat ett för henne förmånligt arbetsafstal. Alla jämförelser halta ju. Men nog finns det någon anledning till jämförelse i detta fall. En kvinna har under hägn af gällande lag träffat afstal om arbete. Hon har förbundit sig till vissa arbetsprestationer och däribland åtagit sig att arbeta under vissa tider på öfvertid, som kan inträffa efter klockan 10 på aftonen, och mot detta har hon fått löfte om viss förmånlig aflöning. Hon har kanske använt åratals af sitt lif att vinna den yrkesskicklighet, som fordras för att kunna erhålla en så förmånlig anställning. Så kommer lagstiftaren och säger: »min vän, för det kommande släktets sundhets skull får du icke arbeta efter klockan 10 på aftonen». Och däraf följer, att arbetsgifvaren måste uppsäga hela arbetsaftalet, och hon går miste om den förmånliga anställning hon har. Om vi nu antaga, att kvinnan i fråga icke har några barn och icke kan få några barn, nog får man väl erkänna, att det icke är så märkvärdigt, om hon tviflar på det rättvisa i en sådan lagstiftning, och det är en klen tröst för henne att veta, att denna lagstiftning härrör ur de bästa bevekelsegrunder.

Det har talats här så mycket om utlandets exempel och det är klart, att de ha åtskilligt att betyda för oss. Jag var icke i tillfälle att i allo följa en föregående ärad talares grundliga exposé öfver de utländska förhållandena. Men det föreföll mig i alla fall af det jag hörde, som om han emellanåt skulle varit nog hastig att draga slutsatser. När han t. ex. talar om att dödligheten bland barn, hvilkas mödrar arbeta i industrien, är större än bland andra barn, vill jag dock säga, att detta icke absolut säkert beror på att mödrarna arbeta i industrien. Det kan hända, att det beror just därpå, att de befolkningslager, som barnen tillhöra, äro de sämst klädda, de sämst närda och de, som ha de sämsta bostäderna och i allmänhet lefva under de sämsta förhållandena. Det är nämligen från dem, som de industriarbetande kvinnorna tagas. Jag tror sålunda, att man har rätt att sätta frågetecken efter en del af de slutsatser, som drogos af denne ärade talare. Likaså föreföll det mig, som han något förhastade sig, när han drog några slutsatser beträffande en framtida skyddslagstiftning för kvinnor eller frånvaron af en sådan lagstiftning, och talade om att den ena bilden skulle vara, att barnen vore så friska och sunda, som det öfver hufvud taget är möjligt inom industrien. Det torde väl ändå vara

så, att barnens sundhet, det kommande släktets förmånliga hälsotillstånd beror på åtskilliga andra omständigheter än den, huruvida mödrarna arbeta nattetid i industrien.

För öfrigt må det vara tillåtet, när man talar om främmande länders lagstiftning, att erinra om, att, såvidt jag vet, icke något förbud mot nattarbete för kvinnor införts i Norge, Finland eller Danmark. Det skulle dock kunna hända, att förhållandena hos oss äro mera likartade med förhållandena i dessa tre länder än med förhållandena i England, Tyskland och Frankrike. Jag vågar icke påstå detta, men det är icke alldeles otänkbart, och därför synes det mig också, som om skammen för oss att vara efterblifna i det afseendet ännu icke är så särdeles stor. Och det är väl icke en så alldeles obillig fordran att begära, att, när en lagstiftning skall införas, som, säga hvad man vill, djupt ingriper i myndiga personers rätt att bestämma öfver sin arbetskraft, lagstiftningen grundas på en utredning af hur förhållandena gestalta sig i eget land, och vi måste erkänna, att det härvidlag brister i åtskilligt. I fjol, då en kungl. proposition i ämnet förelåg, anmärktes af en talare, som är ledamot af medicinalstyrelsen, att regeringen icke då inhämtat utlåtande från någon enda sakkunnig myndighet på hälsovårdsområdet, och han sade för sin del, att han icke var öfvertygad af de bevis, som voro förebragta, om nyttan och lämpligheten af ett sådant förbud. Han uttalade sig särskildt också om den statistik, som åberopats af herr Fürst, och han sade, att denna statistik för honom betydde absolut ingenting.

Herr Thyren meddelade i sitt intressanta föredrag äfven åtskilliga upplysningar om lagstiftningen i de stora kulturländerna. Såvidt jag hörde honom, bemötte han åtskilligt af hvad herr Lindhagen sagt, men dennes uppgift i reservationen om de holländska yrkesinspektörerna hörde jag honom icke bemöta. Jag vet icke, i hvilken mån den uppgiften kan vara oriktig, men såvidt den är riktig, synes den mig bestämdt uttala sig därom, att inom åtskilliga yrken kvinnorna till följd af nattarbetsförbud blifvit afskedade.

Hvad särskildt beträffar de franska förhållandena, så finnes det i en tidskrift, utgifven här i Stockholm, intagen en artikel af en svensk kvinna, bosatt i Paris, angående typografyrket i Paris, hvilken artikel innehåller rätt intressanta upplysningar. Jag skall blott läsa upp några rader. I artikeln heter det: »Ingenting hindrar oss att göra följande lilla tankeexperiment. Det gäller en periodisk publikation, som måste vara ute på visst dato, eller en officiell beställning. Ombrytaren är 'kvinnohatare': han försenar med vilja arbetet en timme. Kvinnorna bli tvungna till nattarbete och kvinnohataren signalerar genom sin fackförening lagbrottet för inspektören. Har detta skett några gånger under ett år, äro böterna uppe i tusen francs. Arbetsgifvaren, som kanske velat respektera lagen, är tvungen att afskeda sina sätterskor. Att detta tankeexperiment stundom förverkligats, förnekas icke af fackföreningsledningen.»

Såvidt jag förstår, utgör detta just en illustration till det ofta hörda påståendet, att denna lagstiftning innebär, att man hänger en extra tyngd om benet på kvinnorna i deras konkurrenskamp med

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

männen. Denna lag har i Frankrike till följd af den strid, som där råder mellan manliga och kvinnliga typografer, fått sin särskilda färg, men i stort sedt innebär den en bekräftelse på regeln, att lagen har till följd att försvåra kampen om lifsuppehållet för kvinnorna. För öfrigt har jag mig bekant från en uppgift i en fransk doktorsafhandling af år 1902, att de franska kvinnliga typograferna upprepade gånger efter införandet af 1892 års lag inkommit med petitioner om upphäfvande af denna förbudslag, hvilket tyder på att ännu, oaktadt lagen så länge varit i kraft och man borde haft tillfälle att lämpa sig efter densamma, de franska kvinnorna fortfarande anse, att de af lagen på ett obehörigt sätt hämmas i sina förvärfsmöjligheter.

Då jag, herr talman, icke kan finna annat, än att denna lag, trots dess vackra syfte och trots de goda verkningar den i åtskilliga afseenden möjligen skulle få, dock innebär en orättvisa mot de kvinnor, som redan inträngt på arbetsmarknaden och där vunnit en jämförelsevis förmånlig ställning, ber jag få yrka bifall till utskottets hemställan i denna punkt.

Herr Branting: Herr talman, mina herrar! Jag tror, att jag gör kammaren en tjänst, om jag icke nu efter en lång nattdebatt går något vidlyftigare in på denna fråga. Och jag kan göra detta så mycket hellre, som jag hade tillfälle att för ett år sedan någorlunda utförligt framlägga mina tankar i ämnet och jag nu genast från början skall be att få förklara, att jag på det mest energiska sätt vidhåller den ståndpunkt till förmån för den ifrågasatta lagen, som jag då intog.

Den egentliga polemik, som man i fjol hade att föra, var icke så mycket riktad mot den rena Manchesterståndpunkten, som gjorde sig gällande i utskottets betänkande då liksom nu, eller åsikten om »arbetets frihet», hvori ingen inskränkning fick äga rum, utan det hördes äfven då vissa toner, som jag tillät mig beteckna såsom feministiska, och de, som föredrogo dessa, ställde frågan i en ny belysning, efter deras egen mening en sådan, hvarigenom den först kom i sitt rätta ljus, men efter min mening en mycket ensidig belysning. Det gäller nog detsamma äfven i år. Och om man förra året kunde mot den af min vän Lindhagen afgifna reservationen rikta vissa anmärkningar af rätt grav beskaffenhet, är det nog fallet — beklagligtvis — att man kan göra detsamma med ännu större skäl, tror jag, gentemot mycket, som är skrifvet af honom i den reservation, som också nu är af honom bifogad utskottets betänkande. Det kan icke förnekas, att där finnas uppgifter, som, efter hvad jag tror, icke det minsta hålla stånd inför en verkligt sakkunnig granskning, och att genom det hela går ett slags underström af någonting, som åtminstone på mig har verkat såsom en genklang från den hätskhet mellan könen, hvarmed några af feminismens apostlar onekligen briljera i sitt sätt att framföra sin ståndpunkt. Men när jag sagt detta, kan jag ändock icke underlåta att på samma gång här uttala mitt beklagande och mitt ogillande af det sätt, hvarpå

dessa svagheter i en varmt känd öfvertygelses frambärande här blifvit utnyttjade i ett anförande, som vi nyss alla med uppmärksamhet följde. Jag tror, att vi litet hvar, på hvilken ståndpunkt vi än stå i själfva sakfrågan, skulle föredraga att icke få sådant slags ton in i kritiken af en ärlig viljas meningsyttringar, som här några gånger hände. Det var alltför mycket af tredje — opponent-
toner, sådana som vi icke äro riktigt belättna med att få införda i det sakliga meningsutbytet i kammaren, huru uppriskande det för öfrigt än kan vara att få detta emellanåt tillsatt med en och annan pikant krydda. Men det får icke vara för mycket af sådant och framför allt icke så, att den, som vi alla respektera för hans ärliga vilja, däraf med rätta kan känna sig kränkt och sårad i sina bästa känslor.

Ja, efter denna lilla erinran vill jag återgå till själfva saken och därvid framhålla, såsom jag gjorde i fjol, att ur arbetaresynpunkt det centrala i denna fråga är det, att vi här ha att göra med en tillämpning af skyddslagstiftningen, denna följd af motsättningen mellan arbetareklassens och de kapitalistiska klassernas intressen, där staten sett sig på grund af samhällets utveckling nödsakad att gripa in i sitt eget intresse för att skydda de svaga. Det är ju den tankegången, som ligger bakom hela skyddslagstiftningens princip. Och står man en gång på den grundsatsen, då vill det förefalla mig, att det skall fordras en viss frivillig blindhet för att neka till, att kvinnan mångfaldiga gånger har svårare att reda sig mot utsugning i arbetsaftal, än mannen har. När den synpunkten för en del kvinnor icke så starkt framträder, då kan jag icke hjälpa, att jag tror, att det beror därpå, att de alltför ensidigt fästa sin blick på sådana af deras kön, som stå relativt starka i kampen för tillvaron. Det är därför helt naturligt, att den *borgerliga* kvinnorörelsen skall med förkärlek taga fasta på den sidan af saken och resonera: tänk, ifall genom en sådan här lagstiftning det särskildt för oss borgerliga kvinnor på något område, där vi börjat tränga in, skulle med vår situation i samhället blifva svårare att tränga oss vidare fram på den vägen! Däremot måste för *arbetarkvinnan*, efter mitt sätt att se, betraktelsesättet blifva väsentligen ett annat. Jag skall be att i det afseendet få anføra ett par rader af en kvinna från Holland — hvilket land här nämnts flera gånger i afton — en bekant medlem af socialdemokratiska partiet därstädes, fru Roland-Holst, som i en skrift om kvinnan och arbetarörelsen har vänt sig mot den feministiska ensidigheten på följande sätt:

»I sin dogmatism kunna de (feministerna) icke förmås att erkänna, att de proletariska kvinnorna, om de ej ha industriellt arbete, alldeles icke lida under samma tryck som de borgerliga kvinnorna och att de genom det industriella arbetet alldeles icke blifva upphöjda i en miljö af ett friare, gladare och mera anderikt arbete . . . För kvinnan ur arbetareklassen innebär det industriella arbetet ingenting annat än ett sätt att förtjäna sitt bröd, ingen frigörelse från hennes andliga armod, ingen möjlighet till ett anderikare lif . . . Det

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

proletariska yrkesarbetet är för kvinnan utan andligt värde, tråkigt, det höjer henne i intet afseende öfver hemarbetets nivå... I sitt hemarbete är kvinnan i viss mån dock äfven en oberoende producent; hon kan reglera sitt arbete, som hon finner för godt, hon kan då och då taga sig ett ögonblicks hvila från sitt arbete, leka med sina barn o. s. v. Hennes arbete i hemmet kommer dock hennes man och barn till godo.. För henne betyder arbete i fabriker och verkstäder *icke* ekonomiskt oberoende och andlig frigörelse, utan ett nytt slafveri, obarmhärtigare än det gamla.»

Det är just detta »slafveri», som vi för vår del icke vilja att kvinnorna skola i alltför stor utsträckning komma in uti. Vi vilja hjälpa till att skydda dem mot det slafveriet genom den skyddslagstiftning, som vi förorda. Och när min vän Lindhagen i sin reservation här talar om, att »den af motionärerna förordade utsöndringen af kvinnosläktet i förevarande fall är en uppfinning af ämbetsverkens, katedrarnas och filantropiens socialpolitik», då tror jag, att det är ett fullständigt oriktigt påstående. Skyddslagstiftningen har en hufvudkälla i *arbetarerörelsen*. Med den har den växt. Från arbetarklassens och arbetarerörelsens synpunkter har tanken på det berättigade i densamma, mycket långsamt och mycket sakta till följ af kapitalismens motstånd, trängt sig fram gentemot det gängse låtgå-systemet. Och när den nya ansatsen kom i arbetarerörelsen med den nya internationalens bildande och 1-majdagens instiftande såsom dag för dessa gemensamma sträfvanden öfver hela världen, då var det också just ett förnyadt upptagande af det gemensamma krafvet på skyddslagstiftning, som där enade de samlade skarorna.

Nu vill man, att hela denna utvecklingslinje, som har gått fram i de olika länderna, med ens skall brytas. Man försäkrar från det håll, som jag förut har vändt mig mot, att man varit inne på en ensidig och oriktig väg, därför att man härvidlag följt den naturliga ordningen — jag tillåter mig säga det — och *först* tagit de svagaste och *sedan* de därefter svagaste, och så går steg för steg framåt till skydd för alla, som vi sträfvat efter att skydda. Huru arbetarerörelsen ute i världen bedömer den besynnerliga hållning, som i detta fall en del af våra kvinnliga partivänner intagit, därpå anförde jag i fjol några utdrag ur ett bref från den bekanta tyska riksdagsmannen, socialdemokraten Molkenbuhr, som vid många tillfällen varit partiets taleman i skyddslagstiftningsfrågorna. I år är jag i tillfälle att kunna uppläsa några rader, innehållande ett uttalande om den debatt, som fördes, och det beslut, som fattades här i Sveriges Riksdag förra gången denna sak var före. Detta uttalande förekommer i »Correspondenzblatt der Generalkommission der Gewerbschaften Deutschlands», d. v. s. den tyska fackliga landsorganisationens veckotidning, hvilken är organ för de två miljoner tyska organiserade arbetare, som stå sammanslutna i socialdemokratisk anda, ehuru formellt neutrala och skilda från partiet. Bland dessa organiserade arbetare finnas flera hundratusental kvinnliga arbetare, hvilka sålunda i denna tidskrift också ha sitt språkrör. Och utan att någon protest varit synlig i tidskriften eller något af deras speciella organ

eller mig veterligen eljest hörts af, ha dessa kvinnor läst sådana uttalanden som följande: »Det oerhörda i saken» — det var själftva afslaget som det gällde —» är, att inom den svenska socialdemokratien denna senare riktning finner ett stöd. De socialdemokratiska kvinnorna ställa sig på denna längesedan öfverledda och rent af vanvettiga (»unsinnige») ståndpunkt af borgerligt kvinnorrättshafveri».. Så fortsattes längre ned. »Det lönar sig icke på detta ställe att ingå på de s. k. »grunderna» för bibehållande af nattarbetet för kvinnor. Den allvarliga socialvetenskapen i alla länder är fullt på det klara med att det industriella nattarbetet för kvinnor är ett säkert mord på den kommande generationen. Den »vetenskapliga» kapaciteten hos våra svenska partivänner hade för öfrigt endast behöft vända sig till de tyska sjukkassestyrelserna, som hafva att göra med öfvervägande kvinnliga medlemmar, och göra sig underrättade om de där vanliga kvinnosjukdomarna för att få upplysning om, att industriarbetet öfver hufvud medför synnerligen stora faror för den kvinnliga kroppen, så att man med eftertryck måste från social ståndpunkt understödja hvarje försök att skapa ett skydd i detta fall åt kvinnorna.»

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Vi se sålunda, att i denna publikation, hvilken, såsom jag ännu en gång betonar, är organ *äfven* för de kvinnliga medlemmarna i den tyska fackorganisation, som har det ojämförligt största omfång, är det icke mindre skarpa ord, som uttalas gentemot dem, hvilka vilja förfäktat, att kvinnorna icke böra hafva ett särskildt skydd, än som vi hört här i afton anföras från en hel rad af socialpolitiska forskare. Förut har också nämnts, och det vill jag taga fasta på och erinra om, att man i Tyskland just *med stöd af Bernerkonventionen* kunnat gå ett steg längre i afseende på det kvinnliga skyddet än förut varit fallet. Nu har man där kommit fram till 10-timmarsdagen för arbeterskorna, hvilket ännu 1905 af Posadowsky afvisades såsom något outförbart, bland annat därför att det skulle blifva en svår konkurrens för vissa industrier, emedan Belgien icke hade denna lagliga gräns för kvinnligt arbete. Sedan Belgien nu fått en sådan gräns, har steget kunnat tagas ut vid tyska riksdagen år 1908. Jag har gått igenom de handlingar, som finnas härom i Riksdagens bibliotek; det visade sig då, att det stod absolut ingen strid längre om denna sak. *Alla* partier voro ense om, att man borde taga bort 11-timmars dagen, som förut gällde genom 1891 års förordning, och öfvergå till 10 timmarsdagen för kvinnor, samt dessutom införa en kortare arbetstid för lördagarna. Vid den förändring, som sålunda skedde, gjordes därtill ett *totalt* förbud mot kvinnors användande i vissa yrken, förbud mot deras användande vid byggnadsarbete, så att de icke skulle få bära tunga bördor, såsom vi nu ofta se här i landet, och vidare förbud mot deras användande i bergsverksarbete äfven ofvan jord. Hvarthän skulle man komma, om man drog de satser, som man här från vissa håll sökt drifva? Då borde man naturligtvis protestera också gentemot denna lagstiftning och häfda, att kvinnorna skulle hafva rätt att i detta fall fortsätta med sitt ohälsosamma och undergräfvande arbete!

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

De argument, som vi särskildt här i afton hört uttalas från försvararne af den ordning, som nu råder, skall jag icke närmare ingå på, men nog förefaller det mig, som om de vore synnerligen svaga.. Herr Lindhagen erinrade, att de ogifta kvinnorna äro så talrika, men det är icke någon som sagt, att denna lagstiftning skulle i minsta mån vara ägnad att lösa den stora frågan, huru man skall kunna skaffa försörjning och arbete åt de många kvinnor, som med vår nuvarande samhällsordning äro tvungna att själfva förtjäna sitt uppehälle. Hvad man kan hålla sig till är, att man skall icke till den grad *försvåra* deras ställning, att däraf någon verklig olägenhet kan uppkomma; men då förefaller det mig, att i det afseendet äro de siffror som anförts om huru de kvinnliga arbetarnas antal växer, af fullkomligt afgörande betydelse.

Herr Pettersson från Södertälje anförde en uppgift från Typografiska kvinnoklubben, hvilken uppgift blifvit bestyrkt i vissa hänseenden af andra typografikorporationer, nämligen att hela yrket skulle efter nattarbetsförbudet stängas för kvinnorna. Det förefaller mig, som om ett sådant uttalande hade synnerligen liten beviskraft. Tror man icke, att sådant sagts förut i de länder, där denna inskränkning af nattarbetet ägt rum, men ändå visa siffrorna, huru äfven i detta yrke speciellt de kvinnliga arbetarnas antal *tilltagit*. Och är det någon rimlighet för öfrigt i, att därför att något tryckeri är sysselsatt med riksdagstryck, som någon gång måste forceras, det skulle alldeles afstå från att eljest hafva sina kvinnliga typografer kvar, hvilka arbeta till ägarnes belåtenhet och till sin egen förtjänst? Det förefaller mig, att sådant är ett öfverskattande af svårigheterna för undantagsfall och deras inverkan på hela industrien, som ligger i så öppen dag, att man icke bör tillmäta det samma någon beviskraft.

I detta sammanhang kan jag icke underlåta att påpeka det exempel från Paris, som herr Pettersson från Södertälje anförde ur en tidskriftsartikel. Jag har läst denna artikel på ett helt annat sätt. Jag har i dess objektiva framställning tvärtom funnit ytterligare stöd för huru vilseledande det är att hänvisa till dessa Paris-exempel, där kvinnorna kommit till den ställning, att de begära att få tillbaka nattarbetet inom typografyrket, som vägledning för huru förhållandena här skulle utveckla sig. Ty det framgår otvetydigt, att förhållandena äro så olika, att kvinnorna där hållits borta från den manliga fackorganisationen och sålunda alldeles drifvits att bilda en organisation för sig själfva, som nu håller lägre löner och lägre tariffer och därigenom verkar i viss mån såsom en strejkbrytarorganisation, med motsvarande känslor från de manliga typografernas sida. Då blir ställningen naturligtvis fullkomligt olika mot här, där grundsatsen om lika löner för lika arbete är genomförd, och de manliga och kvinnliga typograferna stå likställda i det afseendet.

Här har också uttalats den vanliga invändningen om hemarbetet med de låga och dåliga lönerna, som skulle komma i stället och som man skulle hänvisa kvinnorna till. Men tror då någon, att det skulle finnas någon möjlighet att kunna på en gång taga med detta

hemarbete vid skyddslagstiftningen? Vi skola komma dit också, men kunna icke taga det på en gång, utan vi måste börja först med fabriksindustrien, som är lättast att kontrollera och reglera. — Och när det talats om, att vi borde hafva ögonen särskildt riktade på Norge och Danmark, ty där rådde likartade förhållanden, vill jag erinra om det bekanta yttrandet af Marx, att det längre utvecklade landet visar det mindre utvecklade landet blott bilden af dess egen framtid. För industrien äro förhållandena öfverallt i olika länder ganska likartade, det är blott olika utvecklingsgrader, och om vi icke kommit så långt som de stora industriländerna i fråga om olägenheterna af kvinnligt nattarbete, så är det, såsom här många gånger sagts, icke skäl att dröja till dess vi kommit i samma ställning som de, utan vi böra i stället söka förebygga detta, så att vi icke ingripa först när det blir svårt att göra en öfvergång och då kanske redan förhärjande verkningar visat sig.

*Anyående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Just i ett så synnerligen efterblifvet land, som Sverige är med afseende på skyddslagstiftning, kan denna anslutning till Bernerkonventionen efter min bestämda öfvertygelse blifva ett viktigt stöd för en fortsatt framryckning, och därför bör hela arbetareklassen, både män och kvinnor, icke tveka om att vi böra ansluta oss till denna konvention. Men då blir konsekvensen också den, att vi, när denna fråga behandlas, icke få stanna blott vid påpekandet af hvad vi *nu* kunna taga, utan också peka *framåt*. Och därför vill jag för min del bedja att få sluta med att säga, att jag i likhet med mina meningsfränder själfklart gifver min anslutning till den begäran om utredning, som herr Lindhagen framställt beträffande nattarbete i allmänhet och således äfven i fråga om manligt nattarbete. Det är fullt konsekvent, att, på samma gång vi taga ett steg framåt, vi förbereda det nästa genom en utredning, så att den saken skall kunna i sinom tid beviljas likaväl som det, såsom jag hoppas, nu kommer att beviljas anslutning till Bernerkonventionen. Det blir en opinionsyttring för att vi icke betrakta detta steg i sin ofullständighet och i sin ofullkomlighet såsom något afslutadt, utan såsom en *inledning* till allt större och rättvisare utveckling af skyddslagstiftningen.

Alltså skall jag, herr talman, bedja att i afseende på den nu föredragna punkten få yrka bifall till reservationen.

Herr Hellström: Herr talman, mina herrar! Efter de uttömmande och sakrika anföranden, som vi nyss hört och som utmynnade i bifallsyrkande till herr Rudebecks m. fl. reservation, skall jag fatta mig helt kort. Men det torde kanske dock vara af intresse för kammaren att något närmare blicka in i de verkliga förhållanden, under hvilka en stor del af dessa kvinnor lefva, som nu måste så att säga göra natten till dag, men hvilka det åter icke är förbehållet att göra dagen till natt; ty för dessa kvinnor måste det i de allra flesta fall blifva dag hela dygnet om.

Det riskabla och farliga med detta nattarbete är i första hand, att kvinnorna sällan få någon verklig ro eller någon ordentlig stär-

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.*
(Forts.)

kande sömn. Och hvad detta betyder, huru menligt det måste inverka på hela den mänskliga organismen, behöfver ju icke någon särskild förklaring. Det känner nog för öfrigt hvar och en vid sådana tillfällen, då han icke får njuta af en behöflig, ostörd hvila. Och det är just denna ostörda hvila och sömn, som dessa nattarbeterskor tyvärr alltför ofta måste försaka. Nu hafva ju dessa arbeterskor dagen fri — menar man — och då hafva de väl tillfälle att få sofva ut och hvila sig. Men detta, mina herrar, är verkligen lättare sagdt än gjordt, och erfarenheten, med hvilken vi nog böra räkna något, säger ofta alldeles raka motsatsen.

Jag skulle vilja rekommendera herrarne och i synnerhet herr Lindhagen att en förmiddag eller middag eller till och med en eftermiddag göra ett besök i ett arbetarhem, där mannen har sitt dagarbete i fabrik och där hustrun och de äldre döttrarna hafva anställning i nattarbete. Och jag vågar påstå, just på grund af gjord erfarenhet, att ni skola finna dem, icke så som sig borde, hvilande och sofvande, utan i vakande och arbetande tillstånd. Förklaringen är ganska enkel. Hustrun måste arbeta på dagen, hon har sina barn att efterse, sitt hushåll att sköta, laga maten på bestämda tider m. m. — hon har helt enkelt icke tid att sofva på dagen — och döttrarna måste också hjälpa till, sy och laga och kunna för öfrigt ej, om de än så skulle önska, få en hvilostund under dagen till följd af allt buller, allt slammer, allt ut och in, som stundligen förekommer hos en trångbodd arbetarfamilj. Nu kan man naturligtvis fråga: men när sofva då dessa kvinnor? ty sofva måste de ju för att ej duka under. Svaret gifva de själfva. När de komma hem på morgonen, uttröttade efter sitt ansträngande arbete, falla de i en kort slummer och sedan få de under dagens lopp då och då försöka att stjäla sig till en hvilostund. Men hurudan den sömn skall blifva, som måste uppdelas i korta perioder och icke ens då förblir ostörd, bör nog hvar och en kunna inse. Vanan gör ju sitt till, att det verkligen kan gå en tid, kanske t. o. m. en mycket lång tid, för en ung och kraftig kvinna, men till slut måste bakslaget komma — i en i förtid bruten hälsa. Så ställer sig saken i verkligheten, mina herrar. Och jag tror därför, att vi gjorde klokt uti att äfven räkna något på denna verklighet och tänka på de ödesdigra följder, denna förr eller senare kan föra med sig.

Jag tror mig i denna verklighetsbild hafva påvisat det ohållbara i herr Lindhagens uttalande i sin motion, som af herr Thyrén citerades, och att det, som herr Lindhagen anser vara ett axiom, ingalunda är detta, utan snarare ett löst antagande, som icke ännu blifvit bevisadt.

Vidare kan jag icke undgå att beröra ett annat uttalande i herr Lindhagens motion. Herr Lindhagen säger på ett ställe: »Hufvudfrågan, som motionärerna tydligen ogärna inlåta sig på, är emellertid denna: hvad skola kvinnorna lefva af, medan de äro ogifta eller änkor, och huru skola de existera äfven såsom gifta i de fall, att deras män hafva för litet betaldt eller äro sjuka eller arbetslösa eller förstöra arbetsförtjänsten på dryckenskap och andra utsväfningar?»

Herr Lindhagen bygger således sitt afslagsyrkande bland annat därpå, att kvinnan, d. v. s. här den gifta hustrun, därför att mannen förstör sin arbetsförtjänst på ett lif i dryckenskap och utsväfningar, måste uppehålla sig själf och hemmet genom att arbeta nattetid — just därigenom att hon i detta får litet mera betaldt. Jag frågar då: åtnöjer sig verkligen mannen i dylika hem med sin egen arbetsförtjänst eller visar icke snarare erfarenheten, att han helt enkelt tager ifrån hustrun hvad hon förtjänat för att ännu mera kunna tillfredsställa sina s. k. njutningar och djuriska passioner. Och så en annan sak. Därigenom att hustrun är borta om nätterna, kan hon ju icke öfvervaka mannens lefverne, utan blifva sådana hem, där den medlande, ordnande och försonande handen saknas, i ännu högre grad härdar för superi, råhet och sedeslöshet.

Att söka socialisera vårt samhälle på den vägen, tror jag skulle leda till beklagliga inkonsekvenser och verka alldeles motsatt mot hvad som åsyftas. Bättre och effektivare vägar hafva vi nog att slå in på än att genom att tillåta nattarbete för kvinnor ytterligare förvärpa detta elände. Nej, mina herrar, låtom oss vara eniga om att så långt som möjligt och på passande tider förlägga kvinnans verksamhet och odelade intresse till hemmet. Hjälpå skall säkerligen hela samhällskroppen vinna. Spara kvinnans klenare fysik mot ansträngande nattarbete och gör hennes arbetsbördor så lätta som möjligt! Hennes funktion som moder eller blifvande moder och som uppfostrarinna *fordrar* detta helt enkelt, trots allt herr Lindhagens tal om jämlikhet och jämställighet könen emellan.

Det ideal, som herr Lindhagen till slut uppställer, kan ju synas ganska tilltalande, men när han vill sammankoppla denna fråga med så ömtåliga frågor som mannens nattarbete och normalarbetsdag, kan jag icke följa honom i hans flykt. Vi veta ju från föregående skyddslag, att vi fått gå steg för steg. Vi kunna icke få allting på en gång och allting med detsamma. Jag tror därför, att det skulle vara farligt att följa herr Lindhagens yrkande att sammankoppla förbudet för kvinnans nattarbete med så ömtåliga frågor som liknande förbud för mannens samt normalarbetsdagen. Detta skulle nog vara liktydigt med att uppskjuta frågan till alltför aflägsen framtid, då det kvinnliga nattarbetet måhända tagit sådan utsträckning och åstadkommit sådan skada, att man kanske då icke ens med de allra strängaste skyddsbestämmelser kan reparera hvad förut brutits. Och att rätta stunden för att få ett lagförbud till stånd just nu är inne, därför tala så många och så öfvertygande skäl, att vi icke böra ställa oss afvisande mot motionen, dels anslutningen till Bernerkonventionen, dels det fåtal kvinnor, som för närvarande äro anställda i nattarbete, dels de många utländska förebilderna, och dels slutligen och icke minst den hygieniska och fysiologiska sidan af saken.

Kvinnans viktigaste uppgift att vara det kommande släktets moder och fostrarinna får icke hämmas af en krass industrialism, och vi hafva sannerligen icke råd att genom ytterligare uppskof med lagen riskera våra kommande släkters hälsa, den hälsa, på

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

hvilken vi helt enkelt måste bygga hela vår nations bestånd och framtid.

På grund af hvad jag nu yttrat, herr talman, får jag yrka bifall till herr Rudebecks med fleres reservation.

Öfverläggningen förklarades härmed afslutad. Herr vice tal-
mannen framställde i enlighet med de därunder gjorda yrkandena
propositioner dels på bifall till hvad utskottet hemställt i förevarande
två moment, dels på bifall till de af herrar Clason och Fürst väckta,
i utlåtandet omnämnda motionerna; och förklarade herr vice tal-
mannen sig anse den sistberörda propositionen hafva flertalets mening
för sig. Som votering likväl begärdes, uppsattes, justerades och
anslogs en så lydande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller de af herrar Clason och
Fürst väckta, i lagutskottets förevarande utlåtande n:o 43 omnämnda
motionerna, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit hvad utskottet hemställt i
mom. 1) och 2) af ifrågavarande utlåtande.

Omröstningen utvisade 166 ja mot 24 nej; och hade kammaren
alltså bifallit de af herrar Clason och Fürst i ämnet väckta motionerna.

Ordet lämnades härefter till

Herr Lindhagen, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få
afgifva min reservation mot det nu fattade beslutet. Jag tror, att
vi därmed ännu en gång ha försummat ett tillfälle att sammanföra
män och kvinnor till ett lyckosamt och framgångsrikt arbete för
deras gemensamma framtid.

Mom. 3) föredrogs härpå; och yttrade därvid:

Herr Lindhagen: Det har ju visserligen å ena sidan, särskildt
af herr Thyren, förklarats, att en reglering af männens nattarbete
är något otänkbart. Men å andra sidan har den socialdemokratiska
fackorganisationen år 1906 beslutat att hänvända sig till partiets
representanter i Riksdagen i och för framläggande af förslag om en
inskränkning i nattarbetet, äfven männens. Ehuru väl jag förstår,
att en begäran om utredning uti denna sak är en tom deklamation,
då bland männen icke finnes något verkligt intresse för denna sak,
utan de helst trifvas med förhållandena, såsom de för närvarande

äro, under det att de gärna låta den ena förbudslagen för kvinnor efter den andra följa i sträck, skall jag dock, herr talman, tillåta mig att beträffande den nu föredragna tredje punkten framställa följande yrkande: »att Riksdagen, med anledning af herr Lindhagens ifrågavarande motion, ville anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta utreda, i hvad mån och på hvad sätt förbud för nattarbete af män erfordras och må kunna åvägabringas inom industrigrenar, där det ej af tvingande omständigheter nödvändiggöres, samt för Riksdagen skyndsammast möjligt framlägga det lagförslag, hvartill denna utredning kan gifva anledning».

*Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)*

Herr Branting: Herr talman! Jag ber att få instämma i herr Lindhagens yrkande, dock utan att därmed instämma i hans särskilda motivering för detsamma. Jag tror, att det kan vara af vikt att visa, att denna åtgärd, som vi nu fattat beslut om, endast är *ett första steg*, och jag vill därför mana alla dem, som varit med om det nyss fattade beslutet, att här gå vidare på skyddslagstiftningens väg och bifalla det förslag till utredning i den nu föreliggande frågan, som här framställts, och hvilken utredning väl är af behofvet påkallad.

I detta anförande instämde herrar *Lindqvist, Kjellberg, Fürst, Söderberg* i Stockholm, *Tengdahl, Johansson* i Stockholm, *Persson* i Stockholm, *Rissén, Hasselquist, Wavrinsky, Blomberg, Åberg, Wallin, Thylander, Lindberg, Thorsson, Waldén, Tynell, Rydén, Leksell, Olsson* i See, *Forssell, Rundgren, Karlsson* i Fjäl, *Carlsson* i Malmberget, *Kristensson, Kropp* och *Svensson* i Nyköping.

Herr Jeansson i Kalmar: Herr vice talman, mina herrar! Jag skall i denna sena timme endast i korthet yrka afslag på motionen i fråga.

Som herrarne ha sig bekant dels af utskottets betänkande och dels af hvad som här anförts under debatten i föregående fråga, så afser nu föreliggande förslag att stifta en lag, som ännu intet land vågat sig på.

Genom lagens antagande skulle Sverige således blifva det enda land, där manligt nattarbete vore förbjudet. Att vårt lilla land skulle gå före och stå ensamt i detta afseende, det vore, såsom herrarne kunna tänka sig, ett tillbakasättande af vårt land i industriellt afseende. Något sådant ha vi icke råd till, utan vi få väl åtminstone vänta med en dylik lagstiftning, tills andra större industriidkande länder gått före oss.

I vissa industrigrenar skulle en sådan lagstiftning verka alldeles förlamande på industrien. T. ex. i den industri jag representerar skulle det i tekniskt afseende vara nästan ogörligt att tillämpa en dylik lag, enär den skulle verka störande å produktionen ej endast kvantitativt utan hvad värre är kvalitativt. Det är naturligtvis gifvet, att undantag skulle kunna göras för vissa industrier. Jag

Angående
förbud mot
kvinnors an-
vändande till
arbete nattetid.
(Forts.)

tviflar emellertid på, att de stora industriidkande länderna någonsin komma att införa en sådan lagstiftning.

Jag tillåter mig därför, herr vice talman, att yrka afslag på motionen och bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Jespersion*.

Herr Lindhagen: Ja, herr talman, vi höra här, hur det kommer att gå under den närmaste framtiden. Hade kvinnorna nu fått vara med i utredningen samtidigt med männen, så skulle deras sak på grund af det stora intresse, som förefinnes för att deras nattarbete måtte regleras, lättare ha ryckt frågan om männens nattarbete med sig. Men såsom vi se, kommer denna senare fråga att vara ganska långt i fjärran, oaktadt enligt min uppfattning nattarbete är lika skadligt för männen som för kvinnorna.

På samma gång jag instämmer i herr Brantings förhoppningar om, att mina farhågor icke måtte blifva besannade, vill jag på grund af hvad den siste talaren här anförde erinra om, att den utredning, hvarom här är fråga, gäller, i hvad mån och på hvad sätt en reglering af nattarbete i sådana industrigrenar, där detta nattarbete icke är oundgängligen af behovet påkalladt, må komma till stånd. Och något obehöfligt nattarbete för män kan väl den ärade talaren ej anse det vara angeläget att bibehålla. Jag skall således be att få vidhålla mitt yrkande.

Efter härmed slutad öfverläggning gaf herr vice talmannen i öfverensstämmelse med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan och vidare på afslag därå och bifall i stället till det af herr Lindhagen under öfverläggningen gjorda yrkandet; och fann herr vice talmannen den förstnämnda propositionen vara med öfvervägande ja godkänd. Då voting emellertid begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen denna voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller lagutskottets hemställan i mom. 3) af utskottets förevarande utlåtande n:o 43, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med afslag å utskottets berörda hemställan, bifallit det af herr Lindhagen under öfverläggningen framställda yrkandet.

Omröstningen utvisade 109 ja mot 69 nej; vid hvilken utgång kammaren således bifallit utskottets hemställan.

§ 10.

Följande nya motioner afgåfvos nämligen af:

herr *Hellberg*, n:o 245, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående medling vid uppgörelser om återgång af de till trävarubolagen i vissa landsdelar gjorda upplåtelser af afverkningsrätt; och

herr *Tengdahl*, n:o 246, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation af tekniska högskolan m. m.

Dessa båda motioner blefvo på begäran lagda på bordet.

§ 11.

Justerades protokollsutdrag.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,31 på natten.

In fidem
Per Cronvall.
